EDIȚIA SOCIETĂȚII PSIHOLOGICE DE LA MOSCOVA CU ASISTENŢA SOCIETĂŢII FILOZOFICE S PETERSBURG ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE PSIHOLOGII JURNAL, fondat de prof N Ya Grotom și A A Abrikosov ANUL XXIV Editat de L M Lopatin Cartea a IV-a ( ) SEPTEMBRIE OCTOMBRIE - MOSCOVA Tipografia Asociației I N Kushnerov și Co str Pzhmvnovszhaya, suspin casa Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " CONŢINUT Pagină Despre idealul social (Continuare) P Novgorod- tseva Filosofia sfârșitului S Kotlyarevsky Vl S Solovyov și prințul E N Trubetskoy L Lopatina Doctrina lui Rickert despre esența filozofiei B Yakovenko Așa-numitul "formalism" în matematică și a acestuia purtandu-se la teoria cunoasterii L Gabrilovich Antonio Rozminp V Erna Critică și bibliografie i Pliant bibliografic Anunturi Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " EDIȚIA SOCIETĂȚII PSIHOLOGICE DE LA MOSCOVA CU ASISTENŢA SOCIETĂŢII FILOZOFICE S PETERSBURG ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE PSIHOLOGII JURNAL, fondat de prof N Ya Grotom și A A Abrikosov ANUL XXIV Editat de L M Lopatin Cartea a IV-a ( ) SEPTEMBRIE OCTOMBRIE - MOSCOVA Litografia tip a parteneriatului I N Kushnarevya K str Pimenovskaya, suspin iom Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " CONŢINUT Pagină Despre idealul social (Continuare) P Novgorod- tsev Filosofia sfârșitului S Kotlyarevsky Vl S Solovyov și prințul E N Trubetskoy L Lopatina Doctrina lui Rickert despre esența filozofiei B Yakovenko Așa-numitul "formalism" în matematică și a acestuia purtandu-se la teoria cunoasterii L Gabrilovich Antonio Rosemini V Erna Critică și bibliografie i Pliant bibliografic Anunturi Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " Despre idealul social) V Idealul social și sarcinile individului •Progresul social și îmbunătățirea personală Două soluții extreme ale problemei: colectivismul absolut și individualismul absolut - Analiza fundamentelor colectivismului absolut Religia publicului în învățăturile lui Feuerbach, Marx, Comte Absența unei baze filozofice și a contradicțiilor interne în colectivismul absolut - O analiză a fundamentelor individualismului absolut Aristocrația supraumană a lui Nietzsche, ca expresie cea mai izbitoare a acestui sistem de vederi Negarea nevoii religioase și a idealului social Deznădejdea individualismului absolut; trecerea ei în indiferență absolută Latura pozitivă a individualismului nietzschean; legătura sa cu criza morală modernă - Nevoia unei sinteze a individualismului şi colectivismului Nevoia unei unități mai înalte Am determinat conținutul idealului social în funcție de principiul personalității Pornind de la acest principiu, am stabilit norma călăuzitoare a progresului social Acest tip de construcție include deja ideea că progresul social este legat de dezvoltarea individului și, prin urmare, decurge din sarcinile sale Cu toate acestea, această idee, exprimată într-o formă atât de generală, solicită imediat explicații mai detaliate și ea însăși se transformă într-o problemă complexă ' Să presupunem, conform analizei precedente, că progresul social decurge din sarcinile individului *) Vezi Întrebări fil I PSIH , KN II) Întrebări de filosofie, carte ii Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV lío reprezintă el pentru ea o nevoie morală necondiționată? Nu este doar una dintre posibilitățile pe care o persoană le poate neglija, luând asupra sa o faptă mai înaltă de îmbunătățire personală? Sau, dimpotrivă, progresul social trebuie considerat cea mai înaltă vocație a individului, afacerea exhaustivă a vieții ei? Formele sociale progresive reprezintă o necesitate morală pentru individ, legată fundamental de lumea sa spirituală interioară? Sau nu este altceva decât detalii ale mediului exterior și confortului exterior, care, din punctul de vedere al perfecționării personale, nu au o importanță esențială? Acestea sunt întrebările care apar

inevitabil atunci când ne punem problema pe care am indicat-o Cu greu trebuie explicat că pentru filosofia socială ele nu sunt doar extrem de importante, ci sunt centrale și fundamentale Istoria gândirii filozofice mărturisește că aceste întrebări au primit cele mai variate soluții Dar, printre marea diversitate a acestor soluții, se remarcă cu o claritate deosebită două direcții extreme și opuse, care pot fi desemnate cu denumirile de colectivism absolut și individualism absolut Dacă prima dintre aceste direcții afirmă că întregul sens al vieții private este epuizat de public, a doua, dimpotrivă, spune că sensul vieții private nu depinde deloc de public Întreaga personalitate, până la urmă, în deplinătatea nevoilor și sarcinilor sale, se dizolvă în elementul social, - gândesc colectivistii extremi, - în societate și prin societate este salvată de slăbiciunea și limitările sale, în ea are atât începutul inițial și limita finală a aspirațiilor sale Individul este autosuficient, cred individualiștii extremi, societatea nu este ajutorul ei, eu nu sunt un sprijin, ci o piedică și o limită, doar în ea însăși poate găsi mântuirea și o cale de ieșire din conștiința imperfecțiunii sale evident Biblioteca "Runivers" OBIECTUL PUBLIC IDEAL caracterul unilateral al acestor vederi care se exclud reciproc necesită un punct de vedere de reconciliere, iar o opoziție a acestora sugerează că adevărurile ar trebui căutate nu în aceste extreme, ci într-o viziune mai înaltă, unificatoare Dar înainte de a sublinia natura posibilă a unei astfel de asociații, este necesar să lămurim mai îndeaproape esența colectivismului absolut și a individualismului absolut O înaltă apreciere a vieții sociale se găsește în rândul gânditorilor celor mai variate tendințe, iar în multe dintre ele se ajunge la convingerea fermă că este posibil să se realizeze o astfel de uniune socială, care are o semnificație divină absolută și sub umbra căreia indivizi găsesc calea către beatitudine, spre satisfacția deplină a sufletelor lor Platon, Augustin, Hegel, fiecare în felul lui visau la astfel de uniuni divine absolute Platon chiar vorbea despre comuniunea perfectă în așa fel încât "zeii și copiii zeilor" trăiesc în ea Augustin considera biserica, conducând o persoană către mântuire, împărăția lui Dumnezeu pe pământ, iar Hegel numea statul, care implementează ideea morală, un zeu pământesc Cu toate acestea, nu în acești filozofi ar trebui să vedem o expresie consecventă a colectivismului absolut: atât Platon, cât și Augustin, și Hegel, și toți cei care îi urmează sau stau aproape de ei, {recunosc, mai presus de societate, cel mai înalt principiu mondial al bun, la care comuniunea desăvârșită ridică un om Comuniunea perfectă este aici doar o reflectare a planului divin: nu prin propria sa putere, ci printr-o putere superioară, prin puterea divinului, ea ține și salvează o persoană Pentru a avea înaintea lui colectivismul absolut în expresia sa pură și adevărată, trebuie să treci la astfel de gânditori precum Feuerbach, Marx, Comte, în care societatea însăși devine un zeu și în sine, prin perfecțiunea sa interioară, salvează individul În afară de asta și mai presus de asta, omul nu are ce face? Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV căutare Este chiar dăunător pentru el să caute ceva mai înalt, pentru că în afară de mirajele care distrag atenția și ademenitoare, nu va găsi nimic Societatea pentru om nu este o cale către ceva mai înalt, este ea însăși atât de sus, în ea se află întregul sens al vieții umane; este alloa și omega tuturor gândurilor, aspirațiilor și speranțelor individului În propriile cuvinte ale unuia dintre acești gânditori, societatea este "Dumnezeu pentru om" Așa cum o spune foarte caracteristic Feuerbach, căruia îi aparțin aceste cuvinte: "Esența omului este cuprinsă numai în comuniune, în unitatea omului cu

omul Singurătatea este finitudine și limitare, societatea este libertate și infinit Un om în sine (fiir sich) este doar un om (în sensul obișnuit al cuvântului); om cu om, unitatea mea și a tu, acolo sunt zei) Din alte argumente ale lui Feuerbach, aflăm mai îndeaproape în ce sens este divină pentru om unitatea oamenilor, expresia cea mai înaltă a cărei el o consideră statul "Statul este totalitatea tuturor realităților, statul este providență pentru om În stat, unul îl înlocuiește pe celălalt, unul îl completează pe celălalt; ce nu pot, nu stiu, poate altcineva Nu sunt singur, predat șanselor forței naturale; altii exista pentru mine, sunt inconjurat de o fiinta universala, sunt membru al intregului Starea adevărată este omul nelimitat, infinit, adevărat, perfect, divin Numai statul este un om care se determină, se referă la sine, om absolut În Feuerbach mai mult decât în oricare alți scriitori rude, nu numai în modul de gândire, ci și în terminologia în sine, legătura cu L Feuerbachs Sămmtliche Werke Bd P Stuttgart Grundsätze der Philosophie der Zukunft S Vezi caracterizarea lui Bulgakov a lui Feuerbach, Dva Grada, vol I p Pentru pasajele pe care le citez din Feuerbach, vezi Bulgakov (p -), în a cărui traducere le citez) Feuerbachs Sämmtliche Werke bd II Zur Reiórm der Philosophie S Biblioteca "Runivers" OBIECTUL PUBLIC IDEAL, acceptări și, prin urmare, în exemplul său, cu o claritate deosebită, se dezvăluie motivul principal care duce la îndumnezeirea publicului A respinge ideile religioase nu înseamnă a eradica nevoia religioasă în sine; iar această nevoie, în primul rând, constă în a fi eliberat de conștiința slăbiciunii și limitării forțelor personale, de sentimentul propriei insuficiențe și nemulțumiri, de contradicțiile interne și discordia Pusă în dependență de lumea exterioară, de legile ei inflexibile, cufundată în groază și disperare de faptele morții și suferinței, o persoană caută să-și reînnoiască forțele personale insuficiente Această nevoie este ineradicabilă, pentru că decurge din întreaga natură a omului, ca ființă gânditoare și simțitoare, capabilă să-și imagineze întreaga imensitate a spațiilor, toată infinitatea de timpuri, printre care viața lui se pierde ca un scurt moment Religia răspunde acestei nevoi indicând relația omului cu Dumnezeu, cu principiul absolut al bunătății Când acest principiu este respins, dorința instinctivă duce la înlocuirea lui cu o altă valoare absolută; ajunge deci la recunoașterea semnificației divine și absolute a publicului Pentru cei care caută o completitudine filozofică a vederilor, aici, în primul rând, se deschid două rezultate: fie să respingă însăși nevoia unei împliniri religioase a personalității și să adopte o postură mândră de individualism absolut, fie să recunoască acest lucru nevoie și, în lipsa unui alt început mai înalt, să căutăm împlinirea în acel mediu social apropiat de noi care ne educă și ne protejează, care ne servește atât ca sursă de sentimente bune, cât și ca obiect de înaltă inspirație Și nu este nimic surprinzător că în gândire, ca și în viață, sentimentelor sociale și serviciului public li se acordă adesea o importanță atât de excepțională În legătura sa cu societatea, în funcţie de Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV el și în devotamentul față de el omul își vede sprijinul firesc; aici se dezvăluie clar despre ce vorbește Feuerbach: "unul îl înlocuiește pe celălalt, unul îl completează pe celălalt; ceea ce eu nu pot, nu știu, altcineva poate; Nu sunt singur, predat accidentelor forței naturale; alții există pentru mine " Ca parte a ordinii mondiale care ne este clară și apropiată, elementul social ne înconjoară, ne susține și ne consolează și nu este firesc să spunem: asta căutăm și pentru ce trăim Naturalitatea unei asemenea concluzii este întărită și mai mult de

împrejurarea, binecunoscută atât din observațiile obișnuite, cât și din istoria mișcărilor sociale, și recent analizată foarte subtil într-unul din studiile lui Simmel, că patosul religios se manifestă adesea în experiențele socio-psihologice , ca și în relațiile oamenilor între ei, sentimentele și stimulii religioși sunt revelați unui prieten "Atitudinea unui copil respectuos față de părinții săi, a unui patriot entuziast față de patria sa sau a unui cosmopolit entuziast față de umanitate; atitudinea muncitorului față de clasa sa care se îndreaptă înainte, sau a feudalului, mândru de nobilimea sa, către moșia sa; relația unui subordonat cu stăpânul său, a cărui influență imperioasă se supune, sau a unui soldat curajos armatei sale, toate aceste relații cu un conținut atât de infinit de variat pot, însă, din punctul de vedere al expresiei lor psihice, să aibă un ton general , care poate fi descris drept religios Toate conțin un amestec ciudat de devotament dezinteresat și sete de fericire personală, umilință și exaltare, imediate senzuală și abstracție insensibilă În același timp, un anumit grad de intensitate a sentimentului ia naștere aici: *) Simmel, Die Religion Frankfurt pe Main S Biblioteca Runiverse DESPRE IDEALUL PUBLIC S esența unei relații interne, mișcarea subiectului într-o zonă de ordin superior, care în același timp este resimțită de el ca ceva intern și personal "*) După cum notează pe bună dreptate Simmel, numim aceste elemente ale sentimentul religios Din punct de vedere pur psihologic, există o anumită experiență de asemănare, care se manifestă nu numai în elementele din care sunt compuse aceste experiențe, ci și în rezultatele pe care le lasă în sufletul uman conferă persoanei un conștiința religioasă, iar aceste rezultate psihologice, deși în grade diferite de intensitate, sunt experimentate atât pe baza credinței religioase, cât și pe baza solidarității sociale luarea locului în istorie, în conștiința morală a individului, este de atât de mare importanță că uneori este luată ca un substitut natural al religiei Este foarte curios să vedem cum anume acest șir de gândire îl conduce pe Feuerbach la colectivismul absolut El nu numai că nu neagă nevoia religioasă, dar cere clar și deschis ca aceasta să fie satisfăcută: "filozofia trebuie să-și ia asupra sa, în felul ei, ceea ce constituie esența religiei, acele avantaje pe care aceasta din urmă le are asupra filosofiei") - "Dacă practic omul a luat acum locul creștinului, atunci teoretic și esența umană trebuie să ia locul divinului Într-un cuvânt, trebuie să exprimăm ceea ce vrem să devenim într-un principiu suprem, într-un cuvânt suprem: doar așa ne sfințim viața, ne fundam tendința Numai așa suntem eliberați Simmel, Die Religion S -) Feuerbacbs Sammtliche Werke bd II Zur Reform der Philosophie S Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV din contradicția care ne otrăvește ființa interioară în prezent: din contradicția dintre viața și gândirea noastră și religie, care le contrazice fundamental Căci trebuie să devenim din nou religioși - politica trebuie să devină religia noastră - dar acest lucru este posibil numai dacă noi, în viziunea noastră asupra lumii, avem ca cea mai înaltă calitate ceea ce transformă politica în religie pentru noi A pune esența umană în locul divinului, a face o religie din politică - la urma urmei, aceasta înseamnă a transforma o problemă socială într-una religioasă și a înțelege sarcina organizării sociale, precum și sarcina de a salva oamenii de slăbiciune și limitări, din contradicții interne dureroase Pentru a atinge unitatea cu sine, pentru a atinge cea mai înaltă armonie a perfecțiunii spirituale aici se presupune că este posibil printr-o fuziune completă și plină de har a vieții personale cu viața publică Aspirațiile transcendentale și de altă lume ale unei persoane sunt respinse aici,

la fel ca și orice manifestare originală a unei persoane care, în adâncul spiritului său și indiferent de legăturile sociale, găsește calea spre ideal Dezvoltând punctul de vedere al lui Feuerbach, Marx, cu o consecvență severă, a cerut omului să devină o ființă cu adevărat generică, să nu se separe de societate, să accepte pe deplin cetățeanul abstract al statului în sine Principiul socialității este subliniat la el și mai viu și mai hotărât decât la Feuerbach, iar din această parte Marx găsește doctrina profesorului său prea abstractă și neterminată "Esența religiei este înlocuirea I) Ibid S s) Din articol: Zur Judenfrage, în colecția Aus dem literarischen Nach-lass von Karl Marx, Friedrich Engels und Ferdinand Lassalle, herausgegeben von Fr Mehring* Stuttgart S) Vezi tezele lui Marx despre Feuerbach, datate și publicate de Engels în anexa la pamfletul său Feuerbach und der Biblioteca "Runivers" OBIECTUL PUBLIC IDEAL Marx-Feuerbach explică prin esența omului Dar esența omului nu este deloc o abstracție specifică individului În actualitatea sa, este totalitatea tuturor relaţiilor sociale* * Distragând atenția de la cursul dezvoltării istorice, Feuerbach consideră "sentimentul religios ca pe ceva complet separat și nelegat în nici un fel * , iar el ia esența umană "ca un fel*, i e ca o comunitate mută interioară care nu stabileşte decât o legătură firească între mulţi indivizi* În contrast, Marx susține că omul trebuie considerat în apartenența sa la o anumită formă de societate În condițiile istorice ale vieții sociale, el găsește o explicație exhaustivă atât a sentimentului religios, cât și a întregii ființe umane Viața socială, care îi apare ca viață practică în esență, capătă astfel o semnificație necondiționată: totul se reduce la ea și totul se explică din ea "Tot ceea ce este misterios, tot ceea ce duce teoria la misticism, găsește o soluție rațională în practica umană și în înțelegerea acestei practici " Religia lui Marx a colectivismului absolut este adusă la consecințele sale extreme: practica vieții sociale este proclamată aici ca un firesc ieșire din toți oamenii chesky îndoieli și aspirații *) Aceeași identificare a publicului Ausgang der klassischen deutschen Philosophie II Aulim Traducere rusă a lui Plehanov Geneva *) Într-un eseu interesant "Karl Marx ca tip religios" (în colecția Două orașe M) S N Bulgakov, indus în mod evident în eroare de forma exterioară a expresiilor lui Marx, consideră că "el ia doar o latură a învățăturii lui Feuerbach - critic, iar acuitatea criticii sale se întoarce împotriva oricărei religii , probabil că nu face excepție în acest sens pentru religia profesorului său pe teren" (p) De fapt, deși neagă religia în principiu și în cuvinte, Marx a asimilat totuși pe deplin religia publicului pe care o predica Feuerbach, deși "fără evlavia pastorală și pătrunderea interioară" a lui Biblioteca "Runivers" S P NOVGOROTSEV găsim probleme cu religioşii în Comte Și el, respingând religia istorică, a pus în locul ei religia umanității, susținând că umanitatea este cea mai înaltă putere de care depind toate gândurile, sentimentele și acțiunile noastre și că ideea de umanitate trebuie să elimine irevocabil ideea de Dumnezeu*) Tocmai pe acest pământ al colectivismului absolut a înflorit cel mai luxuriant ideea unui paradis pământesc Dacă în anumite epoci și-a găsit un loc în sistemele idealiste care recunoșteau valori și principii transcendente, atunci în ele nu era decât o parte a construcțiilor metafizice mai largi În colectivismul absolut, pentru care nu există nimic mai înalt decât societatea umană, toate planurile și îndrăzneala spiritului se termină cu transformarea sa pământească plină de har O astfel de "transformare", un astfel de "salt pe tărâmul libertății" este aici nu numai epilogul dorit al istoriei, ci și

singura sa justificare, fără de care orice dezvoltare anterioară își pierde sensul Înlocuirea unui principiu religios cu unul social pare a fi de înțeles psihologic și, cu o anumită direcție de gândire, este logic inevitabilă; dar poate fi justificat în lumina unor perspective filozofice mai largi? La aceasta trebuie să răspundem cu cea mai categoric negare În lupta vieții, în activitate intensă, oamenii nu se întreabă despre fundamentele filozofice: în înălțimea elementară a forței și a pasiunilor, în profesorul direct, dar cu și mai multă credință în semnificația necondiționată a vieții sociale! o, yachala Pentru a folosi expresia lui Marx, el a vrut ca omul să se învârte în jurul său, ca în jurul propriului soare Într-un alt articol din aceeași colecție (Two Cities TI, p), S N Bulgakov definește poziția marxismului ca "antropoteism* " punându-l în contrast cu ateismul mai radical al lui Nietzsche și Stirrier; această viziune este mai în concordanță cu realitatea^ · *) Despre religia lui Comte, vezi broșura lui V Kozhevnikov: "Religia lui Dumnezeu uman la Feuerbach și Comte * Sergiev Posad Biblioteca "Runivers" OBIECTUL PUBLIC IDEAL În fascinația lor față de afaceri și zgomotul vieții, ei nu simt nevoia să ridice probleme cu privire la sensul și finalul angajamentelor umane Dar gândirea filozofică trebuie să pună aceste probleme și, în lumina sa critică, ceea ce pare adesea mare, unic și sacru, trebuie să fie justificat în fața rațiunii și luminii celei mai înalte Și într-adevăr, dacă societatea este recunoscută ca un principiu care depășește limitările naturale ale naturii umane, cum se poate dovedi că societatea are într-adevăr o astfel de forță necondiționată Vorbim aici, desigur, nu despre acele avantaje naturale ale comunicării, despre care s-a vorbit de mult în filosofia dreptului: că o persoană este o ființă socială și nu poate trăi fără comunicarea cu ceilalți, aceasta este o propoziție incontestabilă Dar este societatea ceea ce recunoaște colectivismul ei absolut: începutul și sfârșitul, alfa și omega vieții umane? Poate fi asta? Unde putem găsi în el acea putere absolută, acel har cel mai înalt care săvârșește o mare minune: din tei individual, limitat și slab, ea compune o mare unitate, nemărginită și atotputernică? Vai! Câtă dreptate a avut gânditorul nostru rus când a spus: "Ceea ce pozitivismul numește umanitate este o repetare într-un spațiu și timp nedefinit și un număr nedefinit de ori a noastră înșine cu toată slăbiciunea și limitarea noastră Viața noastră are un sens, un preț și o sarcină, la fel și umanitatea; dar dacă viața fiecărui om luat separat este lipsită de sens, absolut accidentală, atunci la fel sunt și destinele omenirii Necrezând în sensul absolut al vieții unui individ și gândindu-ne să-l găsim în viața unei întregi adunări de felul nostru, noi, ca niște copii înspăimântați, ne ascundem unii în spatele celuilalt; vrem să trecem o abstracție logică drept o ființă superioară, căzând astfel în fetișismul logic, care nu este mai bun decât simpla idolatrie, căci Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV ei înțeleg adevărata lor natură b Nimic altceva decât tocmai aceste presupuneri ar trebui să explice afirmațiile energice ale lui Feuerbach și Marx că individul trebuie să fuzioneze cu societatea și că numai așa va primi adevărata libertate Dar în aceste idei se uită acea latură a personalității, care se regăsește nu în manifestarea ei socială, ci în "aspirația sa individuală, în profunzimea propriei ^conștiințe, în nevoile ei morale și religioase Individul își găsește, fără îndoială, fericirea în slujba societății; dar acest lucru nu poate înăbuși o dorință mai profundă în ea - de a-și urma glasul conștiinței, chemarea sufletului ei, chiar dacă pentru aceasta trebuie să se îndepărteze de cei dragi și de cei din jur până la înălțimea propriului ideal Ce fel

de societate, chiar și cea mai perfectă, poate înlocui cel mai mare bine spiritual pentru o persoană - să fie el însuși? Și înaintea acestei nesățioase eforturi individualiste, colectivismul absolut se estompează și se îngheață, așa cum se estompează în fața forței ineradicabile a îndoielilor filozofice Dar mai mult decât atât: în însăși poziția sa, ca doctrină care neagă religia și, în același timp, răspunde unei nevoi religioase, se află o contradicție internă fatală Ce pot spune colectiviştii la obiecţia că trebuie să mergem până la capăt prin negare, că, după ce a lepădat lucrurile sfinte ale cerului, trebuie să respingă şi cele sfinte de pe pământ? De ce să creez altare, de ce să pui ceva mai înalt, infinit, chiar și sub formă de umanitate? La un moment dat, o obiecție de acest fel i-a fost făcută lui Feuerbach de către Stirner și nu este surprinzător dacă, într-o polemică cu Stirner, celebrul fanatic al cultului umanității a dat dovadă de confuzie totală: nu avea ce să răspundă Pentru colectivismul absolut, Vezi mai multe despre aceasta în eseul meu: "Criza conștiinței juridice moderne", pp - Biblioteca "Runivers" OBIECTUL PUBLIC IDEAL ca descendent direct al ei și ca infirmarea sa cea mai decisivă, urmează individualismul absolut Și într-adevăr, dacă admitem că o persoană nu are nevoie de religie, atunci nu pare mai consistent, alături de vechile sanctuare, să respingem însăși nevoia de ele? Prea limpede, prea transparentă în colectivism este înlocuirea unor credințe cu altele, iar dacă cineva nu vrea să creadă deloc, de ce va fi mai îngăduitor față de noua credință decât față de cea veche Astfel colectivismul absolut dă inevitabil naștere la individualismul absolut Naturalitatea acestei tranziții poate fi urmărită nu numai logic, ci și istoric: nu există nicio îndoială că individualismul lui Stirner și-a primit cea mai mare agravare în polemicile cu colectivismul lui Feuerbach, așa cum mai târziu imoralismul lui Nietzsche și-a asumat contururile cele mai ascuțite în polemicile cu morala umblă a credinței democraţie Pentru a caracteriza individualismul absolut, ar fi mai corect să ne oprim asupra învățăturilor lui Nietzsche Dacă trebuie să luăm o doctrină care dezvăluie cu o claritate deosebită nu numai laturile negative, ci și cele pozitive ale individualismului extrem, trebuie, desigur, să ne întoarcem la celebra morală a supraomului Lupta pentru individualism și pentru libertatea deplină a individului poate îmbrăca forme foarte diverse și aici vin în minte, în primul rând, numeroasele teorii ale anarhismului Dar aceste teorii nu au ultimul cuvânt în dezvoltarea principiului individualist Anarhismul nu este o negare fundamentală a societății, este doar o negare a puterii și a constrângerii Anarhismul are propriul său ideal social, propria sa idee de societate perfectă și liberă, în care omul devine o ființă bună și perfectă În acest sens, Stirner, ca unul dintre teoreticienii anarhismului, nu ajunge la final, are o tendință democratică^ Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV este ideea unei uniuni ideale a egoiștilor " Pentru a ajunge la individualismul absolut în forma sa cea mai completă, trebuie să luăm tocmai Nietzsche, trebuie să luăm sistemul aristocrației supraumane, în care însăși ideea de comunicare este negat: locul ei este ocupat de ideea unui supraom autosuficient și atot-bun, care nu are nevoie de nimic, pentru că are totul în sine Nu numai că problema socială este negata aici, ci și problema religioasă, problema legăturii omului cu lumea și cu Dumnezeu, iar această a doua negare o agravează și o subliniază pe prima: persoana de aici nu are nimic în afara lui caută, prin urmare, nu este nevoie ca ea să caute o societate perfectă Dar este tocmai această negare pură a tuturor legăturilor și normelor care stau deasupra individului, care subliniază

cu atât mai clar credința lui Niche în individ Toate lucrurile sacre sunt respinse, dar individul rămâne pe deplin înarmat cu aspirațiile sale individualiste Individualismul său este, fără îndoială, creativ și credincios, în timp ce individualismul lui Stirner este în primul rând distructiv şi nihilist*) În acest sens se poate vorbi de latura pozitivă a neantului, iar în acest sens învăţătura lui Nietzsche este, fără îndoială, cea mai interesantă construcţie a individualismului absolut , O persoană care este mulțumită cu sine și nu are nevoie de nimic extern, de asemenea, nu are nevoie !) În această direcție, principala diferență dintre Nietzsche și Stirner este în general corectă, deși cu o anumită tendință de a idealiza Nietzsche, a fost subliniată de S L Frank Vezi colecția articolelor sale: "Filosofie și viață" Sankt Petersburg În contrast cu aceasta, o caracterizare complet negativă a individualismului absolut este dată de carte E N Trubetskoy în eseul său critic: Filosofia lui Nietzsche (NL) Convergând cu venerabilul autor al acestui eseu în unele dintre concepțiile sale inițiale despre Nietzsche, cred, totuși, că individualismul filozofiei lui Nietzsche are și aspectele sale pozitive, întrucât am O subliniez mai jos Biblioteca Runiverse DESPRE IDEALUL PUBLIC caută o ieșire și mântuire din puterea apăsătoare a suferinței, din incertitudinea viitorului, din oroarea morții Dacă nevoia religioasă izvorăște dintr-un sentiment de insuficiență a puterii personale în fața imensității universului și a căilor inscrutabile ale acestuia, atunci persoana, încrezătoare în sine și în puterea sa, trebuie în primul rând să respingă ideea lui insuficienţă Și Nichipe o face El nu neagă Faptele răului, suferinței și morții, nu forța fatală a haosului mondial: el neagă ideea că o persoană ar trebui să se plece în fața acestui lucru, el cere puterea ei pentru a depăși toate acestea În conformitate cu aceasta, el vrea să remodeleze natura morală a omului, să transforme sufletul uman, să-i insufle arta de a trăi în mijlocul suferinței și luptei, să-i insufle ceea ce el numește o stare de spirit tragică Omul trebuie să se îndrăgostească de imensitatea oceanului, de melancolia și dulceața căutării neobosite; trebuie să învingă frica de infinit și frica de suferință, să se obișnuiască cu Fatum, să iubească confluența fatidică și misterioasă a evenimentelor, să iubească însăși dezordinea lumii, lipsa de sens și ordine din ea Însuși lucrul care îi îngrijorează și îi împovărează pe oameni, care le face dureros inimile, care li se pare o mare povară și o nenorocire fără speranță, potrivit lui Nietzsche, ar trebui doar să mulțumească o persoană reală Nu este nevoie să ceri vreun sens de la viață, ea poate fi acceptată așa cum este Nitsche ridiculizează "învățătorii scopului vieții care predică credința în viață El vrea să elibereze toate lucrurile din sclavia țelurilor, să binecuvânteze lumea cu toate abisurile ei, să spună lumii întregi nemărginitul lui: să fie, amin! El vrea să accepte procesul lumii cu toată deznădejdea circulației sale eterne, repetarea eternă în x mare și mic)) Die frohliche Wissenschaft §§ , , i - Sprach Zarathustra Vor Sonnen-Aufgang; ibid Die sieben Siegel (oder das Ja-und Amen-Lied); ibid Der Genesende Întrebări de filosofie, carte și Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV Astfel, Nietzsche se străduiește să elimine nevoia religioasă din rădăcinile conștiinței umane, astfel el aduce individualismul la cea mai înaltă limită absolută Cum să îndurați suferința lumii? Cum să stai în mijlocul ciclului lucrurilor și al loviturilor fatale ale destinului? Aceste întrebări, care au tulburat mereu gândirea umană, îl ocupă și pe Nietzsche, dar el dorește să le răspundă în așa fel încât să le îndepărteze toată amărăciunea și ascuțimea întrebărilor Predicatorii și profeții, filosofii și

moraliștii, ca răspuns la aceste îndoieli dureroase, au subliniat de multă vreme necesitatea de a recunoaște cel mai înalt adevăr, cea mai înaltă lume ideală, mintea divină, care se ascunde în spatele vălului fenomenelor, în spatele vanității evenimentelor și servește drept cel mai înalt sprijin al speranțelor umane A recunoaște această lume ideală, această lumină care "strălucește în întuneric" înseamnă să găsești atât consolare în nenorociri, cât și o stea călăuzitoare în viață, și o cale de ieșire din lumea dureroasă, tragică contradictorie Nimic nu numai că nu caută asta ieșire, o elimină în mod conștient, vrea să găsească sprijin în omul însuși, în conștiința puternică a individului Tot idealul cel mai înalt, stând deasupra lumii, el declară ireal, inexistent, cheamă omul însuși a sta deasupra lumii, ca un fel de ființă superioară, complet înarmată cu o conștiință de sine tragică mândră și neclintită Conform învățăturii Nimic, nu există o voință mai înaltă în lume în fața căreia voința umană ar trebui să se închine; rămâne cu el cu el însuși, cu voia lui, ca cu singura lui lege Și prin puterea voinței sale, omul trebuie să se pună în această lume în așa fel încât totul să fie frumos pentru el așa cum este, astfel încât nu are nevoie de nimic mai mult decât asta Este imposibil să nu spunem că acesta a fost cel mai consecvent individualism și, în același timp, cel mai consistent ateism pe care ni-l poate imagina; aici sensul vieții nu este doar negat, ci și Biblioteca "Runivers" OBIECTUL IDEALULUI PUBLIC și însăși necesitatea ca omul să aibă sens în lume Dacă conținutul cel mai general al conștiinței religioase constă în recunoașterea rațiunii lucrurilor și a sensului lumii, atunci Niche neagă conștiința religioasă chiar la temelia ei, în cea mai importantă problemă a ei Și simte foarte bine toată adâncimea devastării pe care o produce în sufletul omului Nu ușurința unei gândiri libere superficiale, ci dorul unei conștiințe de sine mândră, care nu se teme nici măcar de cel mai amar și mai subversiv adevăr, este pătruns de radicalismul îndrăzneț al negării sale "Ce am făcut când am dezlegat acest pământ de soarele lui? Unde se duce ea acum? Unde mergem? Ne îndepărtăm de fiecare soare? Nu zburăm neîncetat, zburăm înapoi, lateral, înainte, în toate direcțiile? Mai există un sus și un jos? Nu rătăcim, ca într-un gol nesfârșit? Spațiul gol nu respiră asupra noastră? Nu s-a făcut mai frig? Nu este noaptea constantă, noaptea mereu mare?* *) Într-un fel de confuzie convulsivă, aici se îngrămădesc întrebări cumplite, emanate din neliniștea spiritului, în fața cărora soarele vieții s-a stins brusc și totul s-a cufundat în întuneric Nicche înțelege profund povara pierderii, dar nu se teme de ea Din culmea eroismului său, din înălțimea stării sale tragice, trimite cu mândrie provocări lumii, vrea să stea singur, în mijlocul întunericului nopții, printre furtunile mării fără margini, printre prăpastii și abisuri care se deschid în jur El vrea să rămână ferm prin puterea spiritului său, chemând fără teamă furtuni și suferință, pentru a iubi aceste furtuni și suferință și pentru a-și descoperi puterea de a le depăși Dar rupând legăturile cu lumea și respingând problema religioasă, Nietzsche neagă și problema socială Folosind exemplul lui Feuerbach și Marx, am văzut cum, în sistemul colectivismului absolut, problema socială a devenit) Die Irohliche Wissenschaft § * Biblioteca "Runivers" p' Novgorodtsev ia locul religiosului si coincide cu acesta Nevoia de a avea asupra unei persoane un element mai înalt, îmbrățișător și protector, conduce această direcție către îndumnezeirea publicului Pentru individualismul absolut, care merge până la capăt în negația sa, nu este nevoie de acest exod Individul autosuficient nu are nevoie de o societate perfectă Calea progresului istoric obișnuit rămâne îndepărtată și

străină pentru creatorul valorilor superioare Această cale o respinge Nietzsche cu dispreț Eroul său Zarathustra se îndepărtează de oameni în munți, într-o peșteră retrasă El trăiește prin propria sa lumină și absoarbe în sine flacăra care vine din sine Căci calea creatorului este calea singurătăţii) Zarathustra se simte un străin peste tot, alungat din țara taților și a mamelor sale Nu-i rămâne decât să iubească viitorul, să iubească "țara copiilor, nedescoperită, în marea îndepărtată"; o caută și caută la nesfârșit) Dar acest ideal al viitorului, așa cum reiese din întreaga predică a lui Nietzsche, nu este un ideal al aranjamentelor sociale, este un ideal al unei dispoziții personale Tainica și îndepărtată "țara copiilor" despre care vorbește nu este un mod particular de relații sociale, este o stare de veșnică căutare și eternă creativitate Este o țară care nu va fi descoperită niciodată De aceea Zarathustra caută și caută pentru ea la nesfârșit Din acest punct de vedere, toate Formele sociale concrete, toate aspirațiile de a întruchipa idealul social în viață, dispar de la sine Nișă vede în ei o manifestare a principiului turmei, a moralității sclave Idealul aici este fericirea pășunilor verzi Acestor principii de turmă și sclavie, el opune idealul supraomului) A $o sprach Zarathustra Das Nachtlied) Ibid Vom Wege des Schaffenden Ibid Vom Lande der Bildung Biblioteca "Runivers" OBIECTUL PUBLIC IDEAL conducător de secol, trăind după cea mai înaltă lege a ființei sale Acesta este idealul unei persoane care nu are nevoie de conexiuni, pentru că poate găsi totul în ea însăși Așadar, supraomul solitar și mândru a respins totul: nu are nevoie de ajutorul lui Dumnezeu, de ajutorul vecinilor săi Vrea să fie propriul lui zeu, având totul în sine și mulțumit, fără nevoie de nimic și de nimeni El cheamă cu îndrăzneală soarta și abisul, eternitatea și misterul împotriva sa, încrezător că în adâncul conștiinței sale personale va găsi putere necondiționată de a birui și de a învinge În fața noastră, evident, se reproduce o răzvrătire demonică împotriva lui Dumnezeu și a lumii, o răzvrătire a unui spirit limitat și subordonat, care se dorea atotputernic și necondiționat Dar nu este clar că aici i se pune o sarcină omului, o sarcină cu adevărat supraomenească, dincolo de puterea umană? Toată această idee - de a declara personalitatea ca principiu necondiționat și autosuficient - suferă de o contradicție internă Omul este o parte a universului infinit, ridicându-se prin puterea conștiinței sale la ideea de etern și infinit și, în același timp, aparținând lumii finite și trecătoare El stă la granița a două lumi și reflectă în sufletul său contradicția lor Ca o consecință a participării sale în aceste două lumi, el poartă în sufletul său discordie veșnică, dor veșnic, "dorință minunată" care nu are satisfacție în această lume Nichsche își propune să depășească această discordie, să convingă o persoană că este puternică și puternică, că poate sta cu mândrie și singurătate în conștiința superiorității sale, mulțumită de această lume așa cum este Dar, până la urmă, spune doar: așa ar trebui să fie o persoană pentru a se simți mulțumită Totuși, poate o persoană să fie așa? Nichsche îi propovăduiește "știința veselă", așa cum o numește el, predică bucuria vieții, arta "nu numai de a trăi cu curaj, ci și de a trăi vesel și vesel Biblioteca "Runivers" p NOVGOROTSEV · Dar în spatele acestei bucurii și veselie se simte adevărata angoasă a spiritului, căruia îi este greu, infinit de greu, să poarte povara vieții Se încurajează cu exclamații și chemări curajoase, vrea să-i inspire pe alții, și mai ales pe sine, cu aceste exclamații, dar sufletul dornic se trădează, iar în spatele acestei iluzorii și ostentative bucurii auzim deodată durerea sufletului

suferind de contradicții interne "Nu înălțimea este groaznică, stânca este groaznică, acea stâncă când privirea coboară și mâna se întinde în sus Apoi inima îngheață înaintea voinței sale duale Ah, prietenii mei, puteți ghici voința duală a inimii mele? Pauza mea și pericolul meu constă în faptul că privirea mea tinde în sus, iar mâna mea ar dori să aibă sprijin și sprijin dedesubt Voința mea se lipește de un om, mă leagă cu lanțuri de un om, pentru că sunt tras în sus, de un supraom, cealaltă voință a mea se străduiește pentru asta") Vesel și atotmulțumit, vrea să-l facă pe supraomul Nietzsche, să-l obișnuiască cu conștiința superiorității și a depășirii sale Dar în numele a ce? Victorie pentru victorie Și atunci care este rezultatul? Privind în perspectivă, Nietzsche vede în fața lui un singur rezultat sigur: acesta este moartea Potrivit lui, acesta este "singurul lucru de încredere și comun pentru toți în viitor care îi așteaptă ") Ce înseamnă victoria noastră asupra lumii, depășirea suferințelor lumii înainte de acest rezultat a se convinge că are totul în sine Die frõhlrche Wissenschaft § Sprach, de asemenea, Zarathustra Von der Menschen Klugheit) Die ffõhliche Wissenschaft Secțiunea Biblioteca "Runivers" OBIECTUL PUBLIC IDEAL iii: cu ajutorul acestuia, supraviețuiești în siguranță unei alte nopți malefice" În apogeul exaltării de sine și al bucuriei jubile, apar brusc dorul fără speranță și setea de autodistrugere Astfel mândria spiritului demonic se cufundă în abis Îndepărtând de el însuși toate suporturile și punțile, toate legăturile cu lumea și cu oamenii din jurul lui, el înaintează cu îndrăzneală, dar se dovedește că nimic nu este vizibil în față și nimic nu este de încredere, cu excepția morții, Individualismul absolut, visând la baza morală viața pe independența completă a unei personalități autosuficiente se termină în indiferență absolută: încercarea de a găsi satisfacție completă în sine, declarând că nu-i pasă de nimic în lume, că totul este bine și, prin urmare, o persoană ar trebui să se simtă ca un rezultat nu numai eliberat de toate legăturile, ci și interior gol și totul indiferent Dacă filozofia lui Nietzsche ar fi epuizată de acest rezultat, ar fi doar o nouă descoperire a neputinței rebeliunii demonice Dar Nietzsche are și o altă latură, care confirmă și mai clar insuficiența individualismului unilateral Protestele și impulsurile demonice ale supraomului sunt inutile și inutile; se termină în înfrângerea lui, gândul la moarte, inexistență și autodistrugere; dar în spatele acestor proteste mândre și declarații supraomenești se ascund motive pur umane: aspirații și gânduri de a recrea idealurile umane și moralitatea umană Individualismul absolut nu numai că nu a cerut acest lucru, dar, după cum am văzut, a fost construit în întregime pe izolarea și singurătatea unei personalități puternice: acesta era secretul izolării și completitățíi sale Supraomul Zarathustra, care îl respinge pe Dumnezeu, spune cu mândrie lumii: "Amin, să fie!", acceptă lumea așa cum este *) Jenseits von Gut und Bõse § Biblioteca "Runivers" p NOVGOROTSEV de la oameni la o peșteră inaccesibilă pentru a trăi acolo cu sine Zece ani rămâne aici singur cu vulturul și șarpele lui, dar inima lui nu poate suporta această singurătate Într-o dimineață s-a trezit în zori, a ieșit la soare și i-a spus, adresându-se: "Mare luminare! Care ar fi fericirea ta dacă nu ai avea pe cei față de care străluciți? De zece ani te ridici peștera mea: te-ai sătura de lumina și calea ta, dacă n-aș fi eu, vulturul meu și șarpele meu; dar te-am așteptat în fiecare dimineață, ți-am luat excesul de la tine și te-am binecuvântat din cauza asta Vedeți, sunt sătul de înțelepciunea mea, ca o albină care a strâns prea multă miere Am nevoie de mâini care să se întindă spre

mine; Aș vrea să dau și să dăruiesc, până când cei înțelepți dintre oameni se vor bucura din nou de nebunia lor și cei săraci de bogățiile lor Cu acest prolog la discursurile și învățăturile lui Zarathustra începe celebra carte despre supraom Dar nu este aceasta o recunoaștere că însuși excesul de înțelepciune îl împovărează pe supraomul solitar și îl obligă să caute comuniunea cu ceilalți Zarathustra coboară la oameni pentru a le dărui și a le înzestra cu lumina sa Dar coborând la ei, trecând prin pământ, el trăiește o nemulțumire constantă Printre oameni, așa cum sunt ei, se simte străin; inima lui este plină de dor și visul unei noi vieți El expune și distruge prezentul și cheamă către viitor "Prezentul și trecutul pe pământ, a, prietenii mei, sunt de nesuportat pentru mine; si nu as fi putut trai daca nu as fi fost un clarvazator al viitorului * (r)) Se dovedește că acceptarea lumii așa cum este a fost imaginară, prezentul și trecutul de pe pământ devin insuportabile pentru supraom, iar el trăiește în speranță !) AIso zprach Zarathustra Vorrede a lui Zarathustra s) De asemenea sprach Zarathustra Von der Erlõsung Biblioteca "Runivers" OBIECTUL PUBLIC IDEAL viitor Reticența lui autosuficientă, mulțumirea și mulțumirea de sine - toate acestea au fost doar auto-înșelăciune În spatele aspirațiilor supraumane și demonice ale lui Nietzsche se dezvăluie dorința lui umană, setea de un viitor mai bun, căutarea celui mai înalt adevăr, în numele căruia merită trăit Acesta este adevărul unui om care a renunțat la tradițiile și legăturile sociale și își merge pe drumul său în numele celei mai înalte legi a personalității În literatura rusă despre Nietzsche, într-un articol al lui S L Frank, publicat în "Probleme ale idealismului"*), această cea mai înaltă lege a personalității este caracterizată ca dragoste pentru cei îndepărtați și dragoste pentru fantome Dar este clar că dragostea de acest fel, înstrăinat de toate nu atât de o presimţire a unui anumit ordin, ci mai degrabă de acea călătorie nesfârşită pe marea nemărginită, pe care Nietzsche a fost atât de frumos capabil să o caracterizeze Teoza individualităţii o personalitate originală a cărei sarcină cea mai înaltă este să se regăsească pe sine Există o loc caracteristic la Nietzsche în care această sarcină este pusă drept cel mai înalt testament al moralei Zarathustra pronunță acest testament după una din învățăturile sale, când, terminând de vorbit, s-a oprit, așa, pe cine nu și-a spus încă ultimul cuvânt îndelung, ezitând toiagul din mână În cele din urmă, a vorbit, iar vocea i s-a schimbat: "Acum plec singur, ucenicii mei Și acum pleci de aici singur Așa că vreau Cu adevărat, te sfătuiesc: pleacă de lângă mine și apără-te de Zarathustra Și chiar mai bine: să-ți fie rușine de el Poate te-a înșelat Spui că crezi în Zarathustra Dar ce înseamnă Zarathustra? Voi sunteți credincioșii mei, dar ce înseamnă toți credincioșii? *) Acest articol a fost retipărit în colecția de articole a acestui autor: Filosofie și viață Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV Încă nu te-ai căutat pe tine însuți și de aceea m-ai găsit Așa fac toți credincioșii; de aceea toată credința contează atât de puțin Acum îți dau un legământ: pierde-mă și regăsește-te Și numai când voi toți vă lepădați de mine, mă voi întoarce la voi Într-adevăr, cu alți ochi, frații mei, îi voi căuta atunci pe cei rătăciți, cu o altă iubire atunci vă voi iubi Deci aceasta este ceea ce Zarathustra îi învață pe urmașii săi: să se regăsească pe ei înșiși și să se lepede de el; numai atunci se va întoarce la ei El vrea ca discipolii săi să lupte împotriva lui, pentru ca în această luptă să se regăsească, acesta este testamentul lui cel mai înalt Și de aceea nu vrea să dea o singură legislație pentru toți: "Zarathustra este un vestitor care convoacă mulți legiuitori" *) Prin

urmare, virtutea pe care o propovăduiește nu trebuie să fie una și comună tuturor, ci personală și individuală, așa cum se spune în următorul loc foarte caracteristic: "frate, dacă ai o virtute, și dacă este virtutea ta, atunci nu poate fi împărtășită cu virtutea altcuiva Desigur, vrei să o spui pe nume și să o mângâi, vrei să o atingi și să o atingi și să petreci timpul cu ea plăcut Așa că se dovedește că îi spui cu același nume cu toți oamenii și tu însuți devii cu virtutea ta un popor și o turmă Ai face mai bine dacă ai spune: inexprimabil și de nedescris este ceea ce constituie chinul și dulceața sufletului meu și foamea mea interioară *) Aici, legătura lui Nietzsche cu cele mai profunde aspirații ale culturii moderne, cu criza morală care are loc în ъ Sprach, de asemenea, Zarathustra Von der Schenkenden Tugend) Nachtrage zum Zarathustra § Cutare sau cutare interpretare a pasajelor citate este esenţială pentru înţelegerea generală a învăţăturii lui Nietzsche Vedeți o interpretare complet diferită în carte E N Trubetskoy, Filosofia lui Nichpie Pagină -) Sprach, de asemenea, Zarathustra Von den Freuden-und Leidenschaften Biblioteca "Runivers" OBIECTUL IDEALULUI PUBLIC zile Individualismul absolut, generat de extremele colectivismului absolut, a trebuit în mod firesc să sublinieze și să propună principiul personalității uitat de acesta din urmă Nietzsche a exprimat acest început cu ascuțimea și intransigența lui pasională caracteristică, dar asta nu ne împiedică să recunoaștem în plinul său de foc și frică | predică o lecție valoroasă și importantă Aș putea exprima esența acestei învățături în așa fel încât să constea în afirmarea discrepanței și a dizarmoniei individului cu societatea Acesta este un protest ascuțit și îndrăzneț împotriva concepției că individul poate găsi satisfacție deplină în societate, că prin societate își primește mântuirea Nu, nu în societate, ci în sine, o persoană trebuie "să-și caute cel mai înalt triumf și înflorire ; Nu în egalizarea fețelor, ci în eliberarea lor cea mai înaltă se află fericirea și adevărul vieții umane Cel mai înalt sens al vieții este că toată lumea ar trebui să facă un schimb; propriul ideal, nu egal cu niciunul Această viziune se bazează pe ideea de neînlocuit și originalitate a individului Spre deosebire de principiul nivelării, principiul publicității și statalității, Nietzsche propune momentul libertății, al originalității, al originalității Acesta este sensul în care este necesar să înțelegem latura pozitivă a idealului supraomului Acesta este un protest împotriva puterii atotconsumătoare a societății, împotriva definiției unilaterale a individului prin public, dar poate că individul își va găsi satisfacția în societatea viitorului, în acea "țară a copilului încă nedescoperită , pe care îl caută Zarathustra Știm deja că această țară nu este altceva decât un simbol al căutărilor eterne și ca și cum pentru a distruge în sfârșit toate îndoielile cu privire la acest aspect, Nich nu se satură să repete,) Dintre numeroasele pasaje pe care Nichsche este caracteristic în acest sens, voi remarca aici mai ales câteva dintre principalele definiții din opera sa: Wille zur Macht, în secțiunea: "Das Individuarci *, de exemplu ^ , și altele de același fel Biblioteca "Runivers" p NOVGOROTSEV că viața este ceva care trebuie să se "depășească" în mod constant, că nu există și nu trebuie să existe o graniță finită în ea Nu pacea, ci lupta ar trebui să domnească între oameni, legea vieții lor ar trebui să fie competiția veșnică, lupta veșnică înainte "Peste o mie de poduri și căi ei trebuie să se apropie mai mult de viitor și trebuie să existe din ce în ce mai multă luptă și inegalitate între ei "*) Pacea trebuie iubită doar ca mijloc pentru un nou război, iar o pace scurtă este mai mult decât un lung Zarathustra nu iubește temporar

și relativ, nu fericirea unei odihne liniștite, ci ciclul etern al lucrurilor: el iubește marea și tot ce este asemănător cu marea și mai ales dacă aceasta îl contrazice cu furie bucuria mea bucuria unui marinar, dacă în jubilare strig: țărmul a dispărut, apoi ultimul lanț a căzut de pe mine, nemărginitele furie în jurul meu, mult înaintea mea strălucește spațiu și timp, acum înainte, inimă bătrână! - cum să nu tânjesc după veșnicie și verigheta de verighete, inelul revoluției") Este clar că din punctul de vedere al acestei bucurii a căutării eterne, al acestei iubiri pentru nemărginit, nici acum, nici în viitor nu are omul speranță într-un refugiu de liniște: procesul etern al creației și al luptei se află în fața lui Niciun public, nici modern, nici ideal, nu poate potoli această sete de explorare Și în această străduință necruțătoare, o persoană trebuie să fie gata să meargă nu numai spre cea mai înaltă speranță a sa, ci și spre "cea mai înaltă suferință a sa"*) Dar aici se pune din nou întrebarea: în numele a ce se cere toată această luptă, creativitate, depășire, triumful personalității? Unde este scopul cel mai înalt care sfințește calea? Dacă *) Sprach, de asemenea, Zarathustra Von den Tarantela Z) Ibid Vom Krieg und Kriegsvolke) Ibid Die steben Siegel ') Die frohliche Wissenschaft Secțiunea Biblioteca "Runivers" OBIECTUL PUBLIC IDEAL ni se spune că supraom este sensul pământului, atunci vrem să știm care este sensul supraomului și la această nișă nu are niciun răspuns Gândul lui plutește în spațiul fără aer al unui cer devastat, unde în loc de sanctuare autentice, se înalță fantome necorporale Dragostea pentru îndepărtat ne deschide un fel de perspectivă nesfârșită, cu privirea în care, în cele din urmă, nu vedem nimic Ne-a rămas fericirea creației nesfârșite, pentru care nu se vede niciun scop, dulceața rătăcirilor neobosite pe ocean, în care nu există țărm Este fericire? Desigur, Niche nu caută fericirea lumească obișnuită, dar uneori este luat de gândul la posibilitatea unei alte satisfacții Tristețea se trezește în el și i se pare că nu merită să trăiești în fața incertitudinii viitorului Acest moment al descurajării lui Zarathustra este frumos exprimat în pasajul următor Într-o seară, Zarathustra se plimba prin pădure cu discipolii săi și, căutând un izvor, a văzut o poiană verde pe care dansau fete Zarathustra se adresează lor într-o manieră prietenoasă, le cere să continue să danseze și rostește cuvinte de încurajare Dar dansul s-a încheiat, fetele au plecat și el s-a simțit trist "Soarele a apus de mult", a spus el în cele din urmă, "e umed în pajiște, pădurile sunt răcoroase Ceva invizibil mă înconjoară și mă privește gânditor Cum? Încă trăiești, Zarathustra! De ce? Pentru ce? Ce? Unde? Unde? In ce fel? Nu este o prostie sa continui sa traiesti? Ah, prietenii mei, așa mă întreabă seara! Iarta-ma tristetea mea! A venit seara asta; iartă-mă că a venit seara*x) Zarathustra se îndreaptă către cei din jur cu o cerere să-i ierte tristețea, să-l ierte în acea seară; dar acest lucru nu poate fi iertat sau nu, pentru că nu depinde de noi că vine seara, aducând tristețe x) Sprach, de asemenea, Zarathustra Das Tanzlied Biblioteca "Runivers" S P, NOVGOROTSEV Întunericul se instalează și, așa cum spune frumos Nietzsche ceva invizibil ne înconjoară și arată gânditor Nu simte cineva în aceste momente ale naturii scufundându-se în întuneric cu puterea deosebită a secretelor și ghicitorilor ei și nu se ridică în fața noastră întrebările viitorului în obscuritatea lor lângărită? Dar unde este fermitatea lui Zarathustra, unde este starea lui tragică? Nu este aici deosebit de clar că cu o mână arată în sus, în timp ce cu cealaltă se sprijină pe abis? Însuși Zarathustra își pronunță aici verdictul: individualismul, care concentrează totul în sine / care caută toată

frumusețea lumii, toată rațiunea ei doar în personalitatea umană, se subminează pe sine În întinderea vastă a universului, printre haosul și lipsa de sens a fenomenelor întâmplătoare, doar în om vrea să vadă lumina rațiunii: cu această lumină vrea să lumineze întreaga infinitate de lumi Dar nu este acesta un plan fără speranță al conștiinței tragice, încercând în zadar să stea pe prăpastie și să atârne peste abis? Vine seara, se apropie întunericul, întunericul nopții se uită întrebător și îngrijorat, iar mândru Zarathustra trebuie să se smerească, să se smerească înaintea acestui simplu Fapt că a venit seara Nu este clar cât de fragilă era bucuria lui, cât de prematură exultația lui? Dar dacă acest sistem în ansamblu se dovedește a fi unilateral și insuficient, atunci are totuși o latură pozitivă și bună În predica lui Zarathustra, în mijlocul planurilor ei demonice și al impulsurilor supraomenești, am auzit și o chemare pur umană adresată individului: să se regăsească pe sine, să devină o lege pentru sine, să-și creeze propriul ideal În acest sens, nimicul, așa cum am spus deja, este o expresie vie și puternică a unora dintre nevoile de bază ale timpului nostru În centrul înțelegerii moderne a personalității se află, în primul rând, ideea indispensabilității și Biblioteca Runiverse DESPRE IDEALUL PUBLIC originalitate, despre nevoia ca ea să-și realizeze propriul ideal, inegal cu oricare altul În aceasta, dorința de a-și crea propria lume de speranțe și dorințe, individul nu poate găsi sprijin în societate sau în stat Dimpotrivă, în însăși condițiile vieții statale și sociale se află explicația acelui proces treptat de egalizare, de care Nietzsche se temea atât de mult *) Dar dacă da, nu este clar că ultimele eforturi ale individului în materie de individualizare revin în sarcina individului, și nu a statului, și că însăși soluția problemelor care apar aici se află în afara sferei politicii , în profunzimile sarcinilor conștiinței personale? Aici individualismul lui Nietzsche ne deschide drumuri fructuoase, dar eroarea lui constă în faptul că el transferă toate sarcinile progresului moral în sfera conștiinței personale "Pe pământ, o, Zarathustra, nimic nu crește mai încântător decât o înaltă voință puternică: aceasta este cea mai frumoasă plantă a ei O întreagă localitate prinde viață dintr-un astfel de arbore ") Această afirmație energică și revigorantă se transformă în Nietzsche într-o autoafirmare unilaterală a unei personalități separate și autosuficiente își pierde orice sens Societatea pentru Nietzsche este o mulțime, despre care se poate spune doar că este prea mult - die viei zu vielen; societatea nu este capabilă să ajute individul în morala ei) Vezi mai detaliat "Criza conștiinței juridice moderne", Capitolul § IV) De asemenea spracli Zarathustra Die Begrüssung Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV nyh aspirații, dar nu poate fi decât o constrângere dureroasă asupra libertății personale Dar măreția și frumusețea lumii morale se manifestă nu numai în isprăvile unei conștiințe solitare, ci și în creativitatea colectivă a maselor Inspirația publică și construcția socială, instituțiile și obiceiurile au propria lor armonie și frumusețe și servesc, de asemenea, ca sursă a culturii morale Imaginile maiestuoase ale Atenei, Romei, Angliei rămân în memoria posterității nu numai prin isprăvile conducătorilor și eroilor, ci și prin stilul clasic al instituțiilor, virtuțile publice ale cetățenilor, faptele glorioase ale popoarelor Desigur, măreția instituțiilor, valoarea cetățenilor și gloria popoarelor stau în cele din urmă pe conștiința indivizilor - în această privință individualiștii au dreptate; dar aceasta nu face decât să sublinieze validitatea afirmaţiei despre semnificaţia progresului social Căci aceasta înseamnă și că

manifestările sociale ale individului, care includ instituții și obiceiuri, nu sunt ceva exterior, fără viață și fără suflet; nu, în ei trăiește și respiră forța interioară a personalității, unită cu ceilalți și în această asociere găsind noi motive pentru manifestarea și creativitatea ei Cunoaștem o persoană care nu este izolată și izolată, ci care trăiește în societate, făcându-și calea vieții în ea și, prin urmare, o dublă manifestare a personalității este inevitabilă: individuală și socială Susținătorii colectivismului nu au inventat și nu au luat din vânt afirmațiile lor despre puterea puternică conținută în Formele sociale: acesta este un început incontestabil, extras din totalitatea experienței istorice Sarcinile individului nu sunt epuizate de idealul progresului social; dar ele presupun acest ideal ca parte esenţială a vocaţiei umane Astfel ajungem la concluzia că individualismul absolut și colectivismul absolut trebuie să găsească o combinație Biblioteca "Runivers" OBIECTUL IDEALULUI PUBLIC nee într-o vedere mai înaltă După cum am văzut, ambele direcții dezvăluie nu numai caracterul lor unilateral, ci și izolarea lor de presupunerile filozofice mai generale Colectivismul absolut caută să găsească cel mai înalt principiu al vieții în conceptul de societate, la fel cum individualismul absolut caută un astfel de principiu în ideea de personalitate; dar tocmai acesta este ceea ce aduce ambele direcţii în prăpastia de care vorbeşte Nietzsche Ei trebuie să se bazeze pe această stâncă, iar fundațiile lor se prăbușesc în acest gol Evident, acea perspectivă mai înaltă pe care o cere conștiința morală trebuie întărită pe o legătură mai puternică cu legea obiectivă a binelui Nu poate exista decât o singură cale de ieșire: să cauți legături între individ și societate cu lumea într-o minte obiectivă și necondiționată Și aici, din adâncul secolelor, auzim cuvintele profetice ale părintelui filozofiei idealiste, Socrate "Chiar crezi", a spus el odată într-o conversație cu studentul său, "că nu există nimic rațional în afara ta? În ceea ce privește materia, știi că ea este infinită și în tine doar cea mai mică parte din ea; deci este posibil ca o minte să dobândească accidental doar în tine și nicăieri altundeva în afară de tine? Aceasta este vechea învăţătură primordială a idealismului; pe ea se sprijină întreaga filozofie idealistă Pe ea trebuie ridicată și acea sinteză a individualismului și colectivismului, care este căutată de gândirea modernă Această recunoaștere a rațiunii și a bunătății lumii ca bază a sintezei dorite nu distruge, desigur, începuturile societății și ale individului, colectivismul și individualismul Nu face decât să elimine pretențiile lor incomensurabile și să îndepărteze pecetea absolutismului Din punctul de vedere al unei astfel de construcții sintetice, nici individul, nici societatea nu pot fi recunoscute drept principii autosuficiente Progresul social nu elimină sarcinile proprii ale individului și invers, viața interioară a individului nu exclude modalitățile de a Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV progresul de marş Atât creativitatea personală, cât și creația socială își găsesc adevăratul sens în lupta pentru un ideal absolut Această străduință îi luminează cu cea mai mare lumină, le oferă teren solid și sprijin Și pentru cei care au acceptat această lumină mai înaltă în viziunea lor asupra lumii, nici sunetul mării fără margini, nici întunericul nopții care se apropie nu sunt îngrozitori În spatele infinitului de timp și spațiu, se dezvăluie, deci, rațiunea necondiționată a lucrurilor, care dă vieții noastre temporale semnificația ei veșnică > (Va urma) P Novgorodtsev Biblioteca "Runivers" Filosofia sfârșitului Kya Evgeniya Trubetskoy, Contemplarea lumii Vl S Solovieva vol I-IL Carte carte E H J Trubetskoy este un

fenomen atât de remarcabil în literatura filozofică modernă, ridică cele mai elementare întrebări ale viziunii asupra lumii într-o asemenea măsură încât, evident, un număr de reprezentanți competenți ai gândirii filozofice ruse îi vor răspunde Dar interesul ei este departe de a se încadra chiar și în cadrul celei mai ample critici de specialitate Autorul își începe cartea cu cuvintele: "Lucrarea propusă este rezultatul întregii mele activități mentale anterioare De la începutul anilor optzeci, pe când eram încă la școală, am făcut cunoștință cu lucrările de tineret ale lui Solovyov și până acum am trăit cu el toată viața intelectuală; tot ceea ce am gândit până acum în domeniul religiei, filosofiei și vieții sociale este legat de el într-un fel sau altul; toate opiniile mele au fost formate în comuniune spirituală cu el, adică parțial în legătură cu influența sa, parțial în lupta împotriva acestei influențe În aceste condiții, desigur, Solovyov nu poate fi subiectul cercetărilor istorice pentru mine: a scrie despre el înseamnă, în același timp, a-mi determina propria viziune asupra lumii în cele mai importante fundamente esențiale ale ei * În opera lui E N , se simte tot timpul un act al unei făpturi vii, cinstită, care se întruchipează într-o construcție completă și armonioasă, dar care nu se epuizează de aceasta și nu este ultima treaptă pe scara ascensiunii spirituale- z * Biblioteca Runiverse S KOTLYAREVSKY niya Și, poate, sarcina cea mai atractivă în dezvăluirea acestui act creativ este ceea ce este exprimat în el și ceea ce este conținut în el Sarcina mea este mai modestă: constă într-o încercare de a aborda cartea lui E N perspectiva unui viitor istoric al acestei culturi asupra ei Pentru mine, un lucru este absolut sigur - că acest istoric va lua în considerare acest Fapt cu atenție și atenție În concluzia sa, E N descrie extrem de viu perspectiva în care trebuie să-l luăm pe Solovyov: "Învățătura lui aparține unei alte epoci istorice, deja încheiate Cu toată apropierea cronologică de noi, este despărțit de noi printr-o linie istorică ascuțită, încât ni se pare un trecut îndepărtat! Această margine este o catastrofă, începutul acelei perioade catastrofale a istoriei pe care Solovyov a prevăzut - o furtună dinspre răsărit, un război nefericit care a dus la o revoluție nereușită, una dintre acele furtuni care nu numai că dau totul peste cap în viața popoarelor , dar deplasați ideea din loc, întoarceți viziunea asupra lumii cu susul în jos Multe din ceea ce am trăit în ultimii ani a avut pentru noi sensul unei revelații personale "(II,) - Această graniță nu exprimă deloc doar schimbări în viața politică a Rusiei; ea are o profundă semnificație ideologică ani acum, și-au pierdut acum toată credibilitatea pentru noi Câte sentimente și speranțe, la care generația care a supraviețuit - nu se mai poate întoarce Dar inventarul ideologic modern s-a îmbogățit nu numai cu un stoc de prețios Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA Sfârșitului un depozit de maturitate spirituală care rămâne după mari răsturnări în viața atât a unei persoane individuale, cât și a unui întreg popor Este clar că această epocă catastrofală a fost marcată de distrugerea unui număr de utopii - politice și sociale, naționale și culturale Ideea că Rusia ar putea trece de la o negare completă a libertății politice la implementarea ei absolut consecventă, de la profund înapoiere economic la o ordine socială inaccesibilă democrației moderne avansate, de la locul său dobândit nu cu mult timp în urmă în familia popoarelor europene la superioritate printre ele, de la înstrăinarea culturală profundă dintre clasele sale educate și masele de oameni până la înțelegerea și unitatea reciprocă completă Dar, mai important, chiar spiritul utopismului a fost lovit Esența sa constă nu atât în faptul că

o persoană dorește să-și atingă scopul cu ajutorul unor mijloace impracticabile și chiar nu atât în faptul că scopul în sine este ales ca fiind imposibil, ci în recunoașterea faptului că există un mijloc simplu pentru gol O viziune utopică a votului universal, atunci când este recunoscut ca exercițiul dreptății perfecte; o viziune utopică a socializării instrumentelor de producţie, când aceasta coincide cu sfârşitul dominaţiei necesităţii sociale şi începutul domniei libertăţii sociale Un astfel de utopism reflectă una dintre cele mai comune slăbiciuni ale minții umane, pierderea perspectivei, ceea ce face atât de ușor să confundăm relativul cu absolutul Într-un anumit sens, s-ar putea spune, monismul lui Haeckel este utopic, căci aici metodele cunoașterii științifice întotdeauna relative sunt luate ca căi de dezvăluire a întregului adevăr Pretențiile confesiunilor istorice sunt de obicei utopice atunci când își consideră propriile trăsături dogmatice și cotidiene ca o singură revelație autentică Peste tot utopismul este caracterizat de Biblioteca "Runivers" S KOTLYAREVSKII concentrați atenția exclusivă asupra învelișului exterior al obiectului, asupra a ceea ce poate fi văzut la suprafața lumii din jurul nostru, asupra a ceea ce este cuprins fără efort, cumva degeaba Au fost multe motive pentru care acest spirit de utopism a fost resimțit atât de puternic în trecutul nostru recent Susceptibilitatea la idei abstracte nu a găsit un contrabalans suficient în experiența muncii zilnice privind ordonarea vieții; între "contemplare" şi "acţiune" s-a format, parcă, un abis de netrecut De aici acest sentiment de iresponsabilitate ideologică, care a avut un efect atât de dăunător în anii crizei statale și sociale; deci și mai pernicios maximalism, a cărui întruchipare artistică poate fi "Brandul" lui Ibsen, care este atât de aproape, așa cum a subliniat prințul E N Trubetskoy, de psihologia intelectuală rusă Societatea rusă părea să se fi pregătit de atât de mult timp pentru moment când inactivitatea ei forțată - și totuși s-a dovedit a fi complet nepregătită - nici măcar în sensul decalajelor individuale în educația sa, naivitatea și iluziile sale, ci în sensul abilităților fundamentale ale minții și ale sentimentului s-a dovedit a fi atât de scurtă, când contradicția dintre vastitatea celor experimentați și sărăcie Sarcina conștiinței de sine, adică a autoevaluării, a devenit în fața societății ruse cu o putere extraordinară O astfel de autoevaluare nu conduce la renunțare și pocăință, ci la acel proces spiritual, care este mai degrabă vehiculat de cuvântul grecesc μετάνοια, atât de greșit tradus prin pocăința rusă Pe de altă parte, trebuia să se întoarcă pe pământ, la viața cotidiană istorică, la sarcini care păreau pentru a necesita mai multă muncă minuțioasă, ingrată și rezistență neobosită decât inspirația și zborurile vulturului Nu mai era vorba de exercitarea dreptului la pământ, ci de îmbunătățirea agriculturii țărănești, mai bine Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA Sfârșitului procesare mai bună și productivitate mai mare pe teren; nu despre reforma politică radicală, ci despre plantarea primelor elemente ale unei ordini constituționale și ale unui sistem juridic; nu despre democratizarea completă a autoguvernării, ci despre trecerea la lipsa de clasă și scăderea calificării zemstvo Au apărut și o serie de alte sarcini, lăsate deoparte în mijlocul furtunii și năvălirii, dar care s-au dovedit a fi la fel de urgente: creșterea productivității muncii agricole și industriale în general, răspândirea învățământului general și profesional, dezvoltarea micului credit și a cooperativelor etc Și pe lângă aceasta, a dispărut și și-a pierdut tot farmecul retoricii politice magnifice de miting, în birou atât de recent, profanul rus a văzut o forță distructivă și creatoare atât de

irezistibilă Viitorul istoric va observa, desigur, toate laturile umbroase ale acestui triumf al prozei - schimbarea visului politic la urmărirea nerușinată a beneficiilor complet nevisate, dar destul de materiale ale vieții, schimbarea cosmopolitismului abstract în naționalism violent, un serie de stări care seamănă cu recenziile contemporanilor celui de-al doilea Imperiu francez etc Dar aceste laturi din umbră nu vor acoperi de la el niște lucrări mai profunde care s-au desfășurat în adâncul sufletului național Dorința de a trăi se poate manifesta în formele grosolane respingătoare ale instinctului animal - dar în sine este un semn de sănătate, poate fi spiritualizată În ciuda acestei înclinații teribile spre sinucidere, acel element al realității ruse, care a găsit o reprezentare atât de incomparabilă la Cehov - elementul impotenței neurastenice și al angoasei neurastenice - s-a retras în trecutul irevocabil Oamenii învață treptat să-și investească idealismul moral măsurat în această lucrare zilnică de proză și creează o mare valoare, în ciuda faptului că trebuie să lucrezi în amurgul lung și gri de toamnă Și, în sfârșit, și cel mai important, în acest general Biblioteca Runiverse S KOTLYAREVSKY Într-o țară care, conform mărturiei unui observator atent, până de curând era la fel de străină de interesele religioase precum japonezii, aceste interese s-au trezit ca ceva vital pentru el În - , când s-a scos la iveală toată inconsecvența cursului actual al politicii bisericești, a fost propus un program de reforme bisericești mai mult sau mai puțin ample - dar apoi au privit-o în principal ca pe o reformă a sistemului și organizației, ca parte a cauzei generale a renaşterii politice Evenimentele care s-au petrecut de atunci în viața bisericească rusă au confirmat, desigur, urgența acestor reforme, dar acum această urgență este determinată nu numai și nu atât de motive politice, cât și religioase; de aceea, astfel de reforme ale sistemului bisericesc pot crea doar o coajă, o formă pentru principalul lucru de care este nevoie - trezirea interioară Căutarea fundamentelor religioase ale vieții este însoțită inevitabil de o reevaluare a valorilor culturale consacrate Poate că uneori această reevaluare este mai degrabă estetică, decurgând dintr-o susceptibilitate mai largă, fără model; vedem în K N Leontiev nu numai latura fanatismului întunecat, putem fi profund impresionați de această căutare irezistibilă în creștinism a tragicului insolubil și teribil, dar în acest romantism bizantin nu există un adevăr religios viu pentru noi Dimpotrivă, se deschide la slavofilii timpurii, în ciuda prăbușirii complete a idealurilor lor politice și a inacceptabilității revendicărilor lor naționale; ea, simțită și suferită, se dezvăluie și în corespondența lui Gogol, în ciuda tuturor erorilor respingătoare în aprecierea laturii sociale a vieții Selecția gândirii filosofice occidentale sa schimbat în consecință; reprezentanții reacției împotriva raționalismului, precum Bergson și James, încep să exercite cea mai mare influență; în nou Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA Sfârșitului În lumina, încep să fie luați în considerare și clasicii idealismului german Și, în sfârșit, există încercări de construcție religios-filosofică independentă, la care, indiferent de valoarea lor teoretică, dependența lor de această schimbare spirituală în curs de desfășurare se simte - așa cum se simte în "Vakhah" - această încercare - după părerea mea în multe părți ale eșecului - pentru a oferi nu numai o explicație populară pentru punctul de cotitură, ci și pentru a deschide căi suplimentare pentru gândire și acțiune În această atmosferă de căutare religioasă, trei gânditori ruși ar fi trebuit să atragă o atenție deosebită: Lev Tolstoi, Dostoievski și Vl Solovyov, dar numai acesta din urmă ar putea deveni sursa unei noi tradiții

religioase și filozofice Semnificația lui Tolstoi în viața morală a Rusiei este enormă - dar semnificația sa este inseparabilă de personalitate, de imaginea imprimată de neșters în memoria poporului - nu aceasta este semnificația ideilor; vorbit altora, pur și simplu ar rămâne neobservați Puterea lui Tolstoi peste sănătatea morală, care ar putea atrage, putea să-i lumineze celui atras propria slăbiciune și păcătoșenie, dar nu i-ar putea umple viața cu conținut pozitiv: este prea puțin din ea în viziunea despre lume a lui Tolstoi însăși Dimpotrivă, la Dostoievski această viziune asupra lumii este de o oarecare profunzime înfricoșătoare și coborând în adâncurile fără fund ale vieții, se transformă cu siguranță în opusul ei: un impuls religios, pur și strălucitor, ca extaziile lui Alyosha Karamazov, este învăluit în elemente demonice și este nevoie de un fel de energie creativă uriașă, munciți pentru a-l elibera de ele Lampa pe care Dostoievski o ținea și care era capabilă să deschidă orizonturi îndepărtate arunca o lumină atât de infidelă, atât de adesea înșelătoare asupra vieții din jur Spre deosebire de amândoi, Vladimir Solovyov a introdus, ca să spunem așa, în creația cea mai religios-filosofică - și dintr-un întreg sistem a ieșit din el, izbitor prin bogăția sa arhitectonică Calea lui este Biblioteca Runiverse S KOTLYAREVSKY capacitatea de a urca pe culmile misticismului religios nu i-a luat fermitatea pașilor în lumea exterioară, jurnalismul, apărarea înflăcărată a libertății de conștiință, lupta împotriva naționalismului zoologic și a pedepsei cu moartea - toate acestea l-au făcut aproape acelor cercuri ale societății rusești, care erau străine de adâncirile filozofice religioase În cele din urmă, darul său poetic, care era capabil să confere experienței personale intime un sens obiectiv atât de larg - cosmic și moral - corespundea cerințelor literare și artistice moderne foarte autentice Toate acestea explică binecunoscuta "întoarcere" la Vl Solovyov Se pare adesea că era legată de o anumită dorință de a-l accepta ca întreg, de a-l înțelege ca un fel de sinteză perfectă, de la care se poate pleca, dar pe care este nepotrivit să-l împărțim din nou Pe pământul filosofiei lui Soloviev se va dezvolta un nou dogmatism - pericol pe care, după părerea noastră, un gânditor atât de chibzuit și profund sincer ca S N Bulgakov nu poate să-l evite în întregime Înțelege Vl Solovyov, potrivit lui Prince E N Trubetskoy, a însemnat "împreună cu asta a face un pas departe de Solovyov"; binecunoscuta zicală - "Kant verstehen lieisst über Kant hin-ausgehen" - este aplicabilă lui, precum și oricărui mare filozof, a cărui gândire a avut nu și-a pierdut încă sensurile vieții (cap VIII) Înțelege Vl Solovyov înseamnă a separa elementele trăite ale viziunii sale asupra lumii, un tribut adus perspectivei epocii sale, care nu mai poate servi drept orizont pentru timpul nostru și să lase eternul viu Dar în ce se află acest lucru etern viu? Într-unul dintre locurile din cartea sa care face cea mai puternică impresie, E N ne invită să ne gândim la povestea evangheliei despre Schimbarea la Față a lui Arista Ce dezvăluie unei persoane această "lumină a Taborului" inexprimabilă? El este vestitorul luminii neaprinse, Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA Sfârșitului I ci lumină, calea către care trece prin durerea crucii Pentru ca lucrarea de mântuire să se împlinească, este necesar ca omenirea să măsoare mai întâi abisul care desparte pământul nostru de slava divină, unde însuși Fiul omului pe cruce se simte părăsit de Dumnezeu Mai întâi trebuie să simtă nevoia de a participa la pasiunea liberă a lui Hristos pentru iluminarea sa interioară; numai în această condiție va putea să accepte lumina muntelui Tabor și să o despartă de toate acele utopii pământești care o întunecă atât de ușor pentru inima

omenească netăiată împrejur" (II, și) apostolii înșiși se plângeau, când visau de a ridica corturi și de a păstra pe pământ lumina care a strălucit asupra lor Spiritul utopismului se manifestă filozofic într-un amestec de absolut și relativ; atunci când întunecă conștiința religioasă, șterge linia dintre ceresc și pământesc- și abia trezindu-se din ea, credinciosul, ca apostolii de pe Tabor, gustă din nou "groarea distanțelor" În consecință, în ochii autorului, principala sursă a erorilor lui Solovyov constă în confuzia sau distincția inexactă dintre ordinea naturală și ordinea mistică (I, O) Aceasta este epistemologia sa originală, care duce la faptul că orice cunoaștere adevărată este într-adevăr o revelație absolută și că condiția oricărei cunoștințe reale a unui obiect real este contemplarea ideii sale, una și neschimbătoare Astfel, cunoașterea empirică este ridicată la nivelul unui fel de revelaţie mistică Pe de altă parte, îl întâlnim pe Vl Solovyov este uneori gata să interpreteze datele revelației religioase, adesea în termeni și concepte ale minții noastre, pentru a vedea în ele o necesitate logică accesibilă cunoașterii noastre Cea mai frapantă în acest sens este încercarea sa de a fundamenta doctrina Sf Treime În metafizica religioasă, asemănător cu aceasta Biblioteca Runiverse p Kotlyarevsky Eroarea constă într-un anumit amestec de gnostici panteisti, care este dezvăluit mai ales în doctrina Sofia - nu numai idealul care trebuie realizat, ci și natura deja realizată a omenirii Același lucru îl vedem în înțelegerea omului și a naturii sale etice: întreaga etică subiectivă a lui Vl Solovyov cu cele trei fundamente ale sale - rușine, milă și reverență, care sunt luate ca valori excepționale în raport cu o persoană cu trei lumi - cea mai înaltă, cea egală și cea mai joasă În special, meritele etice ale rușinii sexuale, acest "adevărat geniu al omenirii", potrivit lui Vl Solovyov, care duce la condamnarea oricărui act sexual, sunt extrem de exagerate iubirea nu este singura cale de mântuire veșnică, ea aparține lumea temporală și pământească Gândirea sexuală face o persoană să vadă totul într-o altă ființă umană limitată avem paradisul doar într-o singură persoană; ne oferă o viziune limitată a unității" (I, ÒI) Dintr-o sursă curge din Vl Solovyov și metafizica erotică și etica erotică și, în sfârșit, una dintre cele mai profunde și complete părți ale filozofiei sale - estetica - nu este scutită de utopiile unei legături substanțiale între lumea de aici și lumea frumuseții nepieritoare, iar din idealizarea corespunzătoare a acestei lumi de aici Dar aceste elemente utopice ale lui Vl Solovyov în evaluarea formelor istorice obiective ale activității umane Așa este concepția sa despre viața economică - despre munca economică, care trebuie să transforme și să spiritualizeze natura materială, de parcă această muncă nu s-ar baza pe constrângerea externă a naturii Nu este fezabil în condițiile realității sociale Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA Sfârșitului transformarea fiecărei economii într-o economie caritabilă Punctul de vedere etic asupra vieții economice poate trezi o simpatie completă și, în esență, nu este nimic utopic în el; dar utopia începe acolo unde ei uită de elementul de constrângere și necesitate, de care nu putem scăpa în economie Mai puțin clar, dar totuși, acest lucru se reflectă și în evaluarea instanței penale și a pedepselor - unde, în ciuda multor gânduri filozofic-profund întemeiate și simțite din punct de vedere etic, rămân lucruri ciudate - sub forma transformării gardienilor închisorii într-un fel de mentori spirituali pentru prizonieri Dar această înclinație utopică se remarcă cel mai clar într-o idee care domină multă vreme întreaga concepție socială a lui Vl Solovyov - ideea unui sistem teocratic Ea se realizează în acord cu cele trei autorităţi, fiecare având propria sa convenţie specială -

mare preot, regal şi profetic -, care exprimă ea însăşi unirea lui Dumnezeu şi a omului; statul însuși este aici inclus în împărăția lui Dumnezeu, ca parte a ei Evident, însă, nu poate fi creată nicio combinație de teocrație liberă și constrângere statală: acolo unde aceasta din urmă se termină, statul însuși se termină "În lucrările mai mature din a doua perioadă a lui Solovyov*", spune E N , "există mai puține curiozități și ciudățeni decât în prima schiță a teocrației, dată în "Critica abstractului, eroarea de bază inițială, iar în ele același lucru rămâne: statul teocratic este recunoscut aici ca coepa, unde întruparea are loc în ordinea socială, și odată cu ea sacramentele Bisericii; și tocmai aici Solovyov consideră exercitarea puterilor teocratice triune ca fiind victoria vieții adevărate asupra morții, timpului și schimbării generațiilor* (I,) Această teocrație nu este gândită ca o posibilitate abstractă; ea este îmbrăcată în carne și oase: unirea marelui preot și a țarului este unirea papei romane și a împăratului rus; putere politică specială Biblioteca Runiverse S KOTLYAREVSKY Rusia este o condiție pentru îndeplinirea misiunii ei universale, la fel ca și puterea nelimitată a monarhului ei Ideal mesianic Vl Solovyov este cel mai strâns legat de visele slavofile; de aici i-a venit "idealizarea anumitor forme concrete de statalitate și societate rusă, de la care, în spiritul mesianismului pur Vechiului Testament, se aștepta întruparea împărăției lui Dumnezeu pe pământ " Ciudația acestui plan politic este deloc redusă de faptul că include reconcilierea Rusiei cu evreismul polonez, la care bunăstarea pământească este promisă tuturor popoarelor Fireşte, în domeniul simpatiei bisericeşti Vl Solovyov se îndreaptă către acea mărturisire creștină, care se caracterizează mai ales printr-o înclinație către sistemul teocratic În afara romano-catolicismului există doar biserici ale comunităților naționale sau de stat sau sectare Prin urmare, prima sarcină a creștinismului oriental este să se întoarcă la autoritatea unificată pe care o posedă creștinismul occidental Unirea bisericilor apare nu atât ca o unire a două confesiuni, care diferă prin înțelegerea realității principiului divin din om și, prin urmare, completându-se una pe cealaltă, la fel de precis ca întoarcerea uneia la cealaltă Reevaluarea catolicismului este combinată în Vl Solovyov cu o subestimare profundă a Ortodoxiei; din această reevaluare decurge utopia unirii bisericilor Din nou, aici este un amestec de lume de aici și de sus După cum spune E H-, "lumea creștină, așa cum este în realitatea ei empirică, Până acum nu putea să-L mântuiască pe Hristos decât prin separare": "Intră în mediul nostru pământesc vag, singura rază de lumină divină este inevitabil refractată: părți separate ale umanității o văd diferit Și în timp ce oamenii rămân cu păcatul, imperfecțiunea și limitările lor, încercările de a le colecta raze multicolore într-o singură rază, indivizibilă și complet albă de lumină divină, ele eșuează inevitabil" (I, Q - Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA Sfârșitului GBP Elemente utopice în viziunea asupra lumii a lui Vl Au fost atât de mulți Solovievi și este cu atât mai remarcabil că nu au putut captiva până la capăt gândul Filosofului, încât în creșterea sa spirituală i-a lăsat în urmă, curățând germenul adevărului dătător de viață ascuns în spatele lor Deja în Justificarea binelui găsim o critică a maximalismului moralizator, exhaustivă și irezistibilă: în acest maximalism Vl Solovyov subliniază confuzia "demnității absolute și eterne, realizată cu demnitatea relativă a gradelor de realizare * indică atitudinea frivolă față de idealul absolut care se ascunde aici, care, fără condițiile reale ale implementării sale, este redusă la gol vorbește pentru o persoană; în sfârşit, în această simplitate morală şi

ireconciliabilitate a impulsului moral de bază - mila* (Justificarea binelui Opere colectate, vol VIII, ediţia a II-a, p) În același mod, acest realism, bazat pe idealismul creștin autentic, este reflectat în capitolul despre semnificația războiului - "aprecierea ei *, după E N , "concordă complet cu evaluarea Evangheliei, care vede în slujba unui soldat nu binele nerelativ și răul nerelativ, ci o valoare relativă, temporară" (II, D) Dar, mai important, calea de viață a lui Vl Solovyov a mers în general de la optimismul utopic al unei persoane dezamăgite la o conștiință clară a granițelor de netrecut între ele cele două lumi În filozofia teoretică, el ajunge la respingerea substanței multiple, căci singura substanță adevărată este Dumnezeu: orice altceva este fatal condamnat la sacrificiul curentului heraclitean al lucrurilor: numai slăbiciunea noastră poate lua orice altceva ca ființă adevărată O asemenea substanțialitate nu poate fi pretinsă nici de persoana umană; ea este doar o ipostază, purtătoarea a ceva mai înalt, care îi dă un sens interior; nemurirea nu este Biblioteca "Runivers" S KOTLYAREVSKII munca creatoare a omului pe pământ și în acea ispravă supraomenească prin care libertatea umană, plină de putere divină de sus, depășește distanța dintre două lumi Experiența catastrofală a zilelor noastre a distrus o multitudine de iluzii nenumărate Dar credința de neclintit în viață nu este păstrată de iluzii; după ce a pierdut un sprijin, ea caută altul; dă-i un punct de sprijin și va mișca pământul Credința care și-a găsit piciorul în lumea cealaltă este cea care răstoarnă pământul" (II,) Deci, desăvârșirea căii spirituale de viață a lui Vl Solovyov se dovedește a fi filozofia sfârșitului EN se străduiește să o elibereze de orice amprentă fatalistă În esență, acesta este sfârșitul numai pentru ceea ce merită să fie încheiat și tot ceea ce participă la decădere și la moarte îl merită Personalitatea umană nu face excepție în acest sens Eternitatea se dobândește, nu se dă și poate fi dobândită doar prin creativitate liberă Aceasta este o afirmare a libertății, care este sugerată doar în ultima lucrare a lui Vl Solovyov, este necesar să se completeze "Filosofia Sfârșitului", și numai ea poate da reabilitarea existenței în timp Astfel, sfârșitul se transformă în începutul unei vieți noi, perfecte Aici, într-adevăr, oroarea sfârșitului este luată Acest lucru poate fi înțeles comparând viziunea asupra lumii descrisă aici cu providența unei catastrofe cosmice, dincolo de care nu există nimic În ce stare s-ar afla locuitorii pământului dacă la orizontul lor ar fi marcat clar un corp ceresc care, conform calculelor astronomice, ar trebui să se ciocnească de planeta noastră, dacă timp de multe luni ar rămâne zilnic în strălucire, anunțând cotidianul se apropie de moarte inevitabila? Înainte de acest spectacol, toate sărbătorile din timpul ciumei, toate scenele din Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA Sfârșitului Întunericul lui Byron - imaginația noastră este neputincioasă aici Într-o astfel de situație, toate celelalte diferențe dintre oameni se vor dovedi a fi nesemnificative și un lucru va rămâne: cred ei în altă lume, cu excepția mediului înconjurător? Și din moment ce o catastrofă naturală deschide această altă lume, ea poate fi chiar subiectul așteptărilor pasionale Aceasta a fost a doua venire pentru comunitatea creștină timpurie, ai cărei membri credeau că "nu vor gusta moartea, așa cum vor fi toate acestea" În ordinea cosmică, de obicei nu cedăm în fața unui sentiment catastrofal, fiind siguri că catastrofa în sine - posibilă, probabilă sau chiar sigură - se crede că este separată de noi de un timp infinit Nu ne este frică când citim că în viitor toată energia universului se va transforma în căldură uniform distribuită, din care nu poate apărea nicio mișcare, ci doar împărăția

odihnei eterne și a morții Dar apropiați această perspectivă și problema religioasă le va umbri pe toate celelalte Imaginea Evangheliei indică în special această discrepanță completă între starea de spirit a oamenilor cufundați în griji pământești, care, ca și Evanghelia Noe, vor mânca, vor bea, se vor căsători și vor da în căsătorie (Mat , -) și venirea Fiului a Omului - o discrepanță care ajunge la gradul unui fel de nebunie De aici, pe de altă parte, gravitația marilor exponenți ai geniului religios spre înțelegerea eshatologică a lumii La fel ca în fața morții unui individ, cu atât mai mult în fața sfârșitului lumii, suntem cuprinsi de un tremur religios, atât de diferit de oroarea fizică a sfârșitului O astfel de groază a fost eliminată în filosofia sfârșitului, așa cum o înțelege E N , dar responsabilitatea nu a fost eliminată - și acest lucru este extrem de important în sens pragmatic: pentru ce fel de "punct de vedere energetic" , despre care se vorbește aici, poate exista fara responsabilitate? (II) Aici o mare parte din E N rămâne nedovedită Nu știm care * Biblioteca "Runivers" S KOTLYAREVSKII soarta așteaptă sufletul; care suflete își vor folosi libertatea, care vor uita de această responsabilitate, care nu vor trăi pentru cei de sus, pentru că nu vor muri pentru cei de jos Dacă nemurirea este dobândită și nu este dată, poate exista nemurire pentru ei? Și dacă da, poate fi identic pentru sufletele care sunt fidele chemării lor divine? Dar în această eufemizare, simțim acea reverență pentru misterul etern al destinului uman, care, ni se pare, corespunde unui sentiment religios sănătos Și chiar accentul pe care E N îl pune pe conceptul de libertate este semnificativ într-o măsură înaltă Nu simte cineva aici același lucru care apare atât de clar la Bergson și James, iar în filosofia rusă L M Lopatin fundamentează atât de profund încât punctele de vedere deterministe sunt epuizate; Ce nevoi spirituale puternice, împotriva cărora cea mai virtuoasă scolastică nu poate rezista, împing filosofia spre afirmarea libertăţii? În domeniul activității empirice, așadar, există o arie deplină: în lumea relativului, toate deciziile pot fi doar relative și nimeni nu poate pretinde valoare absolută E N pune în contrast utopiile primelor perioade ale operei lui Soloviev cu realismul sobru, pentru care nu pot fi ispitite fantomele statului perfect, al societății perfecte, al bisericismului perfect etc Dar acest realism nu decurge din negarea absolutului și a celui mai înalt , ci, dimpotrivă, din afirmarea lor energetică în care este imposibil să le amestecăm cu vreuna dintre reflecțiile lor temporare și pământești Aici, filosofia sfârșitului, așa cum a fost interpretată de E N , răspunde nevoii filosofice, care se simte în Rusia modernă, de a recunoaște doar relativul în relativ și de a ridica doar absolutul cu adevărat la nivelul absolutului Utopismul, de care am suferit atât de crud, Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA Sfârșitului, depăşit doar de un idealism autentic "Viziunea asupra lumii a lui V S Solovyov * oferă aici o variantă filozofică complet diferită a răspunsului la problema pusă, decât "Criza conștiinței juridice moderne * P RI Novgorodtsev - dar esența răspunsului este aceeași Ambele lucrări reflectă puternic criza trăită de Rusia în sarcinile lor, deși ambele merg departe de întrebările imediate ale publicului rus Este greu de pus la îndoială că următorul curs al gândirii socio-filozofice ruse va urma acest canal La un preț prea mare, am dobândit dreptul, care în același timp este și obligația de a nu ne crea idoli și de a privi direct în fața vieții, mărunte, înghesuită, pământească, amintindu-ne că peste ea se întinde încă imensul bolta raiului - imaginea lumii cerești Acest realism este incompatibil cu orice vis teocratic și mesianic Sfera publico-statală

trebuie secularizată decisiv; ea aparține tehnicii vieții, se exprimă în mijloacele sale, și nu în scopurile sale Numai în stabilirea scopurilor se poate manifesta un religios, în special modul creștin de politică publică: încercările de a crea mijloace speciale de valoare religioasă pentru aceste scopuri conduc întotdeauna nu numai la utopie, ci și la marea ispită a clericalismului Ni se pare că în acest sens este necesar să mergem chiar și puțin mai departe decât face E N Care poate fi viziunea creștină asupra statului? El nu poate respinge Statul pentru că nu poate respinge viața, din care Statul este o Formă necesară și nici nu poate vedea în Stat un scop autosuficient; această formă de viață comunitară ar trebui să aducă un maxim de beneficii etice comunității însăși, dar unde limita acestui maxim depinde de condițiile actuale Aici este determinată doar părtinirea gândirii și simțirii, și nu conținutul activității lor Fără îndoială printre acestea Biblioteca Runiverse S KOTLYAREVSKY mijloacele sunt inacceptabile de conștiința creștină, precum pedeapsa cu moartea Dar nici această evaluare a ceea ce este permis și a ceea ce este nepermis nu rămâne nemișcat Pentru noi, iobăgia pare a fi o contradicție flagrantă cu înțelegerea creștină a relațiilor sociale, iar strămoșii noștri sincer religioși nu au văzut o asemenea contradicție de multă vreme Pe de altă parte, urmașii noștri - chiar dacă sunt foarte îndepărtați - vor citi poate cu nedumerire capitolul despre semnificația războiului din Justificarea binelui și nu vor admite, împreună cu E N , că acest articol în general este de acord cu evaluarea Evangheliei pe care o văd în slujba unui războinic, nu binele irelevant și nu răul irelevant, ci o valoare relativă, temporală (II, i) Mai puțin de toate, se poate vedea aici vreo justificare pentru oportunism Acea direcție a vieții publice și de stat, care este indicată de poruncile Evangheliei, este destul de clară; dar nu trebuie să uităm cât de departe este statul, în lumina criteriilor absolute, un instrument imperfect, calculat la nivelul oamenilor care sunt atât de departe de a realiza idealurile morale ale Evangheliei Nu trebuie să uităm de forța enormă a inerției, forța de rezistență a materialelor istorice Singurul lucru care poate fi afirmat aici este prezența unui progres moral în aceeași stare, ca și în alte forme de viață comunitară, remarcată de Vl Solovyov Între timp, aceasta este o chestiune de o importanță excepțională în Rusia după lecțiile din - Cultul statalității oficiale în țara noastră s-a dovedit a fi opus de instincte și dispoziții pur anarhiste, puternice în distrugere, dar complet inutile în creație La noi, tot felul de idei utopice și idealizarea posibilităților statului sunt deosebit de periculoase, deoarece ele condamnă la dezamăgire și, prin urmare, nu fac decât să întărească anarhismul nostru natural Prin urmare, un aspect complet sobru este important aici, recunoscând întreaga cultură Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA Sfârșitului valoarea esențială și necesitatea statului, toată semnificația lui în viața națională, dar fără exagerare și idealizare Dar aceasta este doar o parte a problemei Filosofia sfârșitului este în același timp o expresie extrem de energică a absolutului, care se deschide după sfârșiturile temporale Formal, principiul idealismului de aici nu poate stârni controverse; exprimarea sa materială în cartea lui E N ridică o serie de întrebări Întreaga carte a lui E N este impregnată de o atitudine negativă extrem de acută față de imanentism, care în ochii lui, "afirmând localul, pământesc, ca definitiv și necondiționat, se dovedește a fi cel mai mare dușman al gândirii religioase creștine Este o sursă a tuturor idealizărilor false ale Non-Cântecului "(I,) Una dintre expresiile acestuia este

panteismul, care nu a putut fi învins de metafizica lui Vl Solovyov, deși el își reeduca punctul de panteism panteismul sufletul lumii, a cărui cădere are loc în lumea divină Erotismul lui Vl Solovyov, cu cererea sa de unitate "sizigică" nu numai cu toată existența socială, ci și cu întregul cosmos, nu este străin de panteism Potrivit lui E N , tocmai aceste elemente panteiste, împrumutate parțial de Solovyov de la Schelling, trebuie respinse cu hotărâre Lumea are o realitate separată de Dumnezeu, deși orice substanțialitate nu este inerentă lumii de la început - și chiar și respingerea acestei substanțialități salvează direct realitatea separată indicată (I,) Nu vom vorbi aici despre dificultăți și contradicții pur filozofice, care, ni se pare, sunt cuprinse aici în această dublă caracterizare a lumii, care este liberă sau înstrăinată de natura divină, dar în același timp este în perfectă și directă dependența de libertatea divină" Biblioteca "Runivers" S KOTLYAREVSKII (II O) Poate fi afirmată această detașare, dacă lumea este cel puțin potențial capabilă să ia parte la substanțialitatea divină? Nu ne oprim aici în fața unei astfel de probleme, unde, raționalizând-o, ajungem inevitabil la o antinomie? Ni se pare că cea mai puternică latură a E N Ea dispare cu o înțelegere consecventă a caracteristicilor sale exclusiv inteligibile, care nu trece deloc în lumea care trăiește în timp - înțelegere care a fost realizată inconsecvent de Kant și în mod consecvent de Schopenhauer (I,) Nu există energie fără asta Fără îndoială, o asemenea reabilitare a timpului, restabilirea locului său în univers, pe care atât materialiştii, cât şi idealiştii sunt înclinaţi să-l dispute, se îndreaptă spre cele mai caracteristice nevoi ale gândirii filosofice europene, care, de exemplu, a fost atât de clar exprimată de Bergson cu lui "le temps qui dure" Această reabilitare vine însă cu un preț scump dintr-o respingere hotărâtă a panteismului Fără îndoială că panteismul dus la extrem, ca să spunem așa, care pune un semn egal între lume și Dumnezeu, este incompatibil cu viziunea creștină asupra lumii Dar această perspectivă, atât de simplă pentru că se bazează pe experiența directă a credinciosului, este filozofic extrem de sintetică Nu acceptă extremele nici ale nestorianismului, nici ale nimo-no-fizitismului, dar îmbină gândirea religioasă manifestată în ambele direcții În acest sens, ca și în comparație cu acesta, nu numai islamul, ci chiar și budismul, care stârnește atât de des simpatia filozofică, se distinge prin monotonia, unilateralitatea conținutului său spiritual Este posibil să credem că creștinismul Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA Sfârșitului a rămas străin unei nevoi atât de puternice a spiritului uman ca panteismul? Istoria misticismului creștin și istoria artei creștine, de la sarcofagele din catacombe până la lucrările prerafaeliților, vorbește cu tărie împotriva acestui lucru Este posibil să negați starea de spirit panteistă nu numai în St Francisc cu imnul său către soare, dar și în legendele emoționante despre comuniunea iubitoare cu natura, care este dedicată atâtor sfinți, precum Serghie și Serafimii noștri? Vor spune că aceasta este doar o stare de spirit; dar în fiecare stare de spirit se află germenul înțelegerii lumii Și cum se poate respinge panteismul, pe care îl experimentăm într-un mod atât de ciudat în sensul frumuseții naturii? Acest lucru este posibil pentru Islam cu separarea sa absolută de Dumnezeu și lume, cu iconoclasmul său înfricoșător, cu imaginația sa religioasă limitată Acest lucru este posibil în Mazdaism cu evaluarea sa utilitarist-etică a naturii ca domeniu de aplicare a forțelor umane Dar cum este posibil acest lucru în creștinism, pentru care, dacă lumea zace în rău, atunci este în același timp sfințită prin întruparea lui Dumnezeu - nu numai

natura umană este sfințită, ci și acele elemente fizice, printre care viața lui Hristos a revărsat, ceea ce este atât de remarcat chiar și în viața noastră de zi cu zi a Bisericii Temporalul poartă deja acum o strălucire a eternului - și aceasta este sursa relației iubitoare a omului cu natura Cine nu-și amintește extazul lui Alyosha Karamazov, care tocmai a experimentat cea mai mare ascensiune religioasă, "a căzut la pământ", "a sărutat-o plângând, plângând și vărsându-și lacrimile și a jurat cu ardoare să o iubească, să o iubească pentru totdeauna și vreodată, când "firele din nenumăratele lumi ale lui Dumnezeu s-au adunat deodată în sufletul lui, iar ea tremura peste tot, atingând alte lumi* Fără îndoială, Solovyov cade într-o utopie completă, punând spiritualizarea naturii ca scop final al activității economice, dar această utopie se bazează tocmai pe ideea unei legături religioase între om și natură Ni se pare că Biblioteca Runiverse S KOTLYAREVSKY β în general, într-un efort de a justifica natura transcendentală a Divinității lumii N nu a recunoscut suficient acel grăunte de adevăr religios-filosofic, care se află în Vl Solovyov Repetăm, nu vorbim aici despre un sistem panteist complet, ci despre un element panteist în înțelegerea lumii Nu există nicio îndoială că prezența unui astfel de element nu împiedică deloc recunoașterea fie a libertății, fie a realității relative a timpului Lumea locală este implicată în lumea divină, dar această participare are un număr infinit de pași; nu rămâne neschimbată în timp Această participare este, ca să spunem așa, dinamică, în acest sens se deosebește de participarea statică a lui Platon în lumea ideilor (deși, după cum se vede de la sofist, germenii unei astfel de înțelegeri dinamice nu erau străini nici lui Platon) În acest sens, E N însuși trebuie să facă o concesie panteismului, întrucât respinge hotărât dualismul și recunoaște posibilitatea lumii în curs de apariție de a se apropia de Divin; aici, ca să spunem așa, există potențial panteism Ar fi o greșeală să reproșăm aici o oarecare inconsecvență; se poate regreta mai degrabă că nu vorbim mai ascuțit, că E N nu are suficientă acceptare a lumii, nu numai în transformarea ei viitoare, ci și în capacitatea sa deja prezentă de a aborda această transformare, de a mărturisi nu numai puterea lui corupția și moartea, dar și despre "frumusețea nepieritoare a stăpânei pământului", pe care o cânta Vl Soloviev, și despre "soarele neclintit al iubirii * Nu este și aceasta o condiție necesară pentru o viziune energetică asupra lumii? Exact în același mod, cred, E N , despre imanentism, cere rezerve Fără îndoială, în istoria gândirii religioase-filosofice europene observăm adesea o trecere de la o înțelegere transcendentă la una imanentă Suntem aici doar martori ai afirmării a ceea ce este aici, pământesc, ca final și necondiționat? Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA Sfârșitului gol, asistând la o confuzie fără speranță între relativ și absolut? Acest lucru nu este adevărat; altfel, nu numai creștin, ci și orice stare religioasă în general nu s-ar împăca cu punctele de vedere imanente Nu trebuie să vă reamintesc cât de mult aceste puncte de vedere sunt inerente nu numai protestantismului modern, ci, ceea ce merită mult mai multă atenție, unei mișcări religioase atât de profunde și autentice precum modernismul catolic Din nou, aici vorbim despre imanentism, ca o anumită direcție a gândirii și simțirii, și deloc despre un sistem filozofic complet Această direcție a gândirii este deja importantă pentru că ne ferește de utilizarea imprudente a imaginilor și conceptelor antropomorfe, în care ele devin pentru noi ceva mai mult decât simboluri În esență, însă, imanența și transcendența sunt, parcă, două Forme sub care percepem un singur conținut religios, în esență inaccesibil nouă - poate două limbaje în

care se exprimă sentimentul religios al omului În orice caz, nevoia de bază a acestui sentiment, întărită doar de gândirea critică - să nu se piardă din vedere opoziția dintre relativ și absolut - poate primi atât expresie, cât și răspuns în termeni atât de înțelegere transcendentă, cât și imanentă Aici nu trebuie decât să repetăm cuvintele lui E N , cu care el obiectează celor care se îndoiesc "este posibil să vorbim deloc despre imobilitatea, imuabilitatea Esenței Divine, dacă apare în schimbarea diferitelor fenomene în timp?"- A argumenta astfel înseamnă a nu fi conștient de sensul convențional al acelor expresii cu care limbajul uman denotă relația Zeității cu universul "(II,) Și dacă vorbim despre starea de spirit a imanentului, nu-i așa? reflectat cel puţin în uimitoarea poezie a aceluiaşi Vl Solovyov: Emmanuel? Ar fi nedrept să evaluăm acest mod de a gândi şi de a simţi, izvorât din Biblioteca "Runivers" S KOTLAREVSKII natura umană și îmbogățită de cultura umană, de pretențiile sectare ale unei filosofii imanente ca o anumită școală, care, așa cum arată convingător E EL, poate duce la distrugerea completă a subiectului psihologic (II,) Înțelegerea creștină a lumii poate fi exprimată în tonurile diverse ale gândurilor și sentimentelor noastre, așa cum în ziua cea mare a Rusaliilor mesajul despre Hristos a fost proclamat în diferite limbi Aceste rezerve și îndoieli vin în minte când citești cartea lui E N și nu sunt singurele La urma urmei, cititorul dezvăluie o întreagă viziune asupra lumii, întregul ciclu de întrebări, ale căror răspunsuri determină sensul vieții Nu ești întotdeauna de acord cu totul, dar nici o singură pagină a acestei cărți nu lasă în spatele ei sentimentul de intensă creativitate spirituală, care își are trecutul în cele mai bune tradiții ale gândirii religioase, etice și filozofice rusești, care - există fără îndoială - are viitorul tău Nu poate exista nicio îndoială, pentru că căutarea celui mai înalt adevăr și a sensului vieții nu se va epuiza în acei oameni care în timpul vieții lor au trecut prin tot felul de greutăți și dezastre, cu excepția unui singur lucru - să fie impregnați cu spiritul materialism lumesc plat și autosuficient? În mijlocul golului exterior deprimant din jurul nostru, când chiar și înainte, se pare deseori, se văd doar cețuri cenușii, astfel de cărți ne amintesc ce bogăție de forțe spirituale ne rămâne uitată în ore de lașitate și deznădejde Aceasta nu este una dintre acele numeroase utopii asupra cărora cartea avertizează atât de mult E N Trubetskoy este acțiunea cea mai autentică și nu va fi zguduită de scepticismul cel mai pătrunzător și nemilos S Kotlyarevsky Biblioteca "Runivers" Vl S Solovyov și prințul E N Trubetskoy i Publicarea lucrării prințului E N Trubetskoy "Contemplarea lumii a lui Vl S Solovyov * reprezintă fără îndoială un mare eveniment în literatura modernă Cazul lui Soloviev nu a primit încă o evaluare cuprinzătoare și obiectivă Mi se pare că a sosit deja timpul pentru acest lucru: pentru filozofii ruși, un studiu imparțial al apariției și compoziției filozofiei lui Solovyov ar trebui să devină în sfârșit sarcina următoare, distingând ceea ce este inspirat de timp și predecesori de ceea ce aparține operei sale personale și își exprimă viziunea sa intimă asupra lumii Apariția unei cărți de o mie de pagini, scrisă de un scriitor atât de celebru și de un gânditor atât de mare precum prințul E N Trubetskoy, și dedicată expunerii, interpretării și criticii viziunii asupra lumii a lui Solovyov, nu a putut decât să trezească cel mai viu interes și cel mai îndreptățit așteptări mari Acest interes se ridică involuntar atunci când cititorul învață din prefață ce sarcină largă și fundamentală și-a propus autorul: el dorește să pronunțe o judecată definitivă și decisivă asupra lui Solovyov, separând, în opinia lui Solovyov, ceea ce

este etern în el de straturile și erorile temporare *) Planul autorului se dovedește a fi și mai complex: el dorește în eseul său să descrie modul în care propria sa viziune asupra lumii s-a schimbat după moartea lui Solovyov, în legătură cu "Contemplarea lumii a lui Vl S Solovyov", Volumul I, pp IX-X Biblioteca "Runivers" L LOPATIN experiența sa individuală și socială rusă și speră că, făcând acest lucru, va arăta cel mai bine ceea ce este în ideile lui Solovyov, etern și aparținând tuturor timpurilor Autorul avertizează că nu poate fi un istoric calm atunci când întrebarea este despre un gânditor care a avut o influență enormă asupra întregii sale vieți psihice și de care și-a păstrat apropierea spirituală și acum, când s-a despărțit de el pe puncte foarte semnificative Nu pot ascunde faptul că în mine cercetările prințului E N Trubetskoy au trezit un mare interes din anumite motive speciale și personale Răposatul Vl S Solovyov a fost unul dintre cei mai apropiați oameni din lume cu mine, cu care stabilisem devreme relații aproape frățești M-am împrietenit cu el când aveam șapte ani și el nouă; adolescența și tinerețea am trăit împreună Am avut norocul să observ cum i-a crescut sufletul și cum s-a dezvoltat mintea și cum s-a format și s-a schimbat perspectiva lui Iar prietenia noastră nu a fost întreruptă până la moartea lui Inutil să spun, cât de mult îi datorez atât moral cât și mental Chiar îmi este greu să-mi imaginez ce aș fi dacă nu l-aș fi întâlnit niciodată pe Solovyov Pe de altă parte, am onoarea să îl consider pe Prințul E N Trubetskoy printre prietenii mei apropiați și, desigur, a fost extrem de interesant pentru mine să fac cunoștință cu expunerea motivată a principalelor trăsături ale viziunii sale asupra lumii În cele din urmă, știam dinainte că prințul E N Trubetskoy în eseul său intră într-o polemică cu mine asupra unor puncte esențiale ale concepției mele filozofice M-am bucurat sincer de acest lucru: la urma urmei, nimic nu luminează atât de mult vreo întrebare speculativă decât o dispută filozofică serioasă Am început să citesc cu lăcomie, dar trebuie să mărturisesc *) Ibid , p VII Biblioteca "Runivers" VL S SOLOVIEV ȘI PRINȚUL E N TRUBETSKOY i a suportat o impresie oarecum vagă Există multe pagini strălucitoare în lucrările prințului Trubetskoy, chiar și capitole strălucitoare; totul este scris cu măiestria artistică a cuvintelor caracteristice autorului, conține adesea gânduri simpatice, originale și profunde,) dar, în general, încă nu am fost mulțumit, nu pot face aici o analiză detaliată a operei prințului Trubetskoy : având în vedere dimensiunea și conținutul polisilabic, pentru aceasta ar trebui să scrie o carte întreagă Aș dori doar să-mi împărtășesc impresia și să o susțin și să o explic cât mai bine, în plus, limitându-mă în principal la zona celor mai generale întrebări filozofice În primul rând, mi-a părut foarte rău că în studiul prințului E N Trubetskoy s-au împletit două subiecte complet eterogene: expunerea opiniilor lui Solovyov și justificarea propriei viziuni a autorului asupra lumii într-o dispută continuă cu Solovyov Aceasta nu numai că introduce o ambiguitate nedorită în lucrare, dar și mai rău, prin aceasta, se obține în ea o fervoare polemică complet inutilă De exemplu, cititorul este zbuciumat involuntar pe o serie întreagă de pagini de expresii repetate: absurditate, nonsens, absurd aplicate cu generozitate gândurilor și concluziilor lui Solovyov Desigur, imparțialitatea criticii "imanente" a filozofiei lui Solovyov câștigă puțin din asta Poate și mai dăunătoare obiectivității transmiterii ideilor lui Solovyov este accentuarea involuntară din partea autorului în argumentația și concluziile lui Solovyov asupra acelor puncte împotriva cărora se gândește să argumenteze Sunt destul de sigur că acest lucru se întâmplă

destul de involuntar, dar cu toate acestea, expunerea autorului trebuie deseori reproșată cu o anumită tendință: slabă și controversată de la sine> iese în prim-plan, dimpotrivă, profundă, originală) Din această parte, o descriere excelentă a muncii cărții E N Trubetskoy oferă un articol de S A Kotlyarevsky publicat în aceeași carte "Întrebări de filosofie și psihologie" * Biblioteca "Runivers" L LOPATIN ginală, subtilă, în acele cazuri în care prințul Trubetskoy nu este de acord cu Solovyov - și asta se întâmplă des - pare să se risipească, să se netezească și să dispară undeva Este foarte greu să te eliberezi de acest neajuns într-o lucrare polemică, dar cu toate acestea nu se poate decât să remarcă că prințul Trubetskoy, în relativ puține capitole, oferă învățăturilor lui Solovyov o expunere cu adevărat imanentă, în toată esența și puterea motivelor lor interne, mult de cele mai multe ori expunerea este doar externă, pentru care uneori simțea în mod clar dezaprobarea Din aceasta se obține un rezultat care, desigur, nu putea fi nici așteptat, nici dorit de autor El îl numește pe Solovyov un geniu, un mare filozof și, în general, îl pune extrem de înalt Dar mă tem serios că, dacă un cititor proaspăt, care nu aparține niciunui partid, oricât de atent, citește părerile lui Solovyov pentru prima dată prin opera prințului Trubetskoy, va rămâne perplex: unde este geniul lui Solovyov? Nu este oare Solovyov mai mult decât orice și mai presus de toate doar creatorul diverselor paradoxuri obscure, dintre care unele îi plac prințului E N Trubetskoy, în timp ce altele le atacă pe dreptate? Merită Solovyov o asemenea impresie? Prințul E N Trubetskoy explică în detaliu de ce nu a putut scrie despre Solovyov în alt fel decât a scris despre el Este greu de argumentat împotriva motivelor personale pe care le subliniază și, totuși, nu se poate să nu regrete că lucrurile nu s-au desfășurat cumva altfel Poate că ar fi fost mai bine dacă prințul Trubetskoy și-ar fi amânat cercetările despre Solovyov pentru încă câțiva ani și ar fi dedicat următorii ani formulării propriilor sale opinii filozofice, care acum îl ocupă atât de mult Prezentarea propriei viziuni asupra lumii ar beneficia, desigur, doar de asta: justificarea opiniilor sale numai prin critica cuiva, deși foarte respectat, gânditor ia inevitabil forma Biblioteca "Runivers" VL S SOLOVIEV ȘI PRINȚUL E N TRUBETSKOY aleatoriu si inconsecvent Pe de altă parte, Vl S Solovyov: după ce a rezolvat, într-un fel sau altul, întrebările fundamentale care îl tulburau, prințul E N Trubetskoy ar fi putut trata filozofia lui Solovyov mai obiectiv și mai uitând de sine În ochii mei, cea mai bună parte a operei prințului E N Trubetskoy este primul său capitol, dedicat caracterizării personalității lui Solovyov Este scrisă viu, călduros, bogat în observații subtile și oferă o imagine strălucitoare, veridică și artistică completă a regretatului Filosof Autorului nu i se poate reproșa decât o anumită înclinație de a condensa excentricitățile lui Solovyov Mi se pare că în acest sens nu observă simțul proporției Solovyov era atât de original și chiar ciudat, atât de diferit de oricine altcineva, încât i-a încurajat involuntar pe cei din jurul său să povestească despre el diverse anecdote, care, răspândindu-se și repetându-se, luau adesea forme foarte exagerate Cu toate acestea, tocmai pentru că a fost atât de natural, anecdotele despre Solovyov într-un studiu serios despre el trebuie tratate cu o anumită prudență Cred, de exemplu, că caracterizarea lui Soloviev nu ar pierde nimic în merite dacă povestea despre una dintre plimbările sale prin Petersburg ar fi omise complet din ea (la pagina a primului volum) S-ar putea, probabil, să argumenteze și împotriva categoricității excesive a unora dintre generalizările prințului Trubetskoy, dar, în general,

caracterizarea lui Solovyov ca persoană rămâne încă excelentă Cu atât mai mult este de regretat că autorul, din motive nu în totalitate clare, a fost complet evitat Pe prima pagină a prefeței sale, autorul explică absența biografiei lui Solovyov în opera sa prin imposibilitatea pentru el însuși de a face din Solovyov subiect de cercetare istorică Dar a spune viața unei persoane iubite și respectate înseamnă, fără greș, să te transformi într-un istoric rece? Întrebări de filosofie, carte și o Biblioteca "Runivers" L LOPATIN alcătuind cel puțin o scurtă biografie a lui Solovyov Dintr-o vastă monografie specială dedicată unui gânditor încă destul de puțin studiat, nu se putea aștepta deloc la asta Repet, nu vorbesc aici despre o descriere detaliată a diferitelor evenimente accidentale ale vieții sale exterioare, mă refer la o prezentare coerentă și consecventă a principalelor ei Fapte și a celor mai importante vicisitudințe ale creșterii sale interne Este mai ales păcat că autorul a trecut complet pe lângă familia Solovyov, pe lângă acele influențe personale pe care le-a experimentat asupra sa, trecutul copilăriei și adolescenței, dincolo de tinerețe, bogat în furtuni interioare și catastrofe mentale Într-un mod ciudat, prințul Trubetskoy nu a făcut nici cea mai mică încercare de a schița calea acelei evoluții ideologice care l-a condus pe Soloviev la predicarea publică a unei viziuni atât de neasemănătoare cu orice a fost gândit și scris atunci Nu susțin că aceasta nu este o sarcină ușoară Dar cum să uităm că va fi mai greu în fiecare an? Semenii apropiați ai lui Solovyov părăsesc treptat calea vieții, iar timpul nu este departe în care, odată cu decizia ei, biograful va rămâne cu adevărat doar cu presupuneri indirecte și legende legendare Pentru prințul E N Trubetskoy nu ar trebui să fie un secret faptul că o legendă crește deja în jurul personalității lui Solovyov Poate fi foarte pios, bine intenționat și chiar poetic, dar nu există un adevăr real în ea Prințul E N Trubetskoy va fi probabil de acord, iar cu faptul că a fost prima trezire a fundamentelor viziunii originale asupra lumii a fiecărui filozof, influența exterioară pe care a experimentat-o în același timp, lectura care la acea vreme îl fascina, sunt de interes deosebit de arzător pentru istoria vieţii sale Acest lucru se aplică și mai mult lui Solovyov decât altora, deoarece în el puterea propriei creativități a fost întotdeauna combinată cu o impresionabilitate mentală extraordinară Și acum, din opera prințului E N Trubetskoy, aflăm foarte puțin ceea ce a experimentat Solovyov înainte de crearea sistemului său, care dintre filozofii anteriori Biblioteca "Runivers" VL, S SOLOVIEV ȘI PRINȚUL E N TRUBETSKOY a provocat în el cea mai profundă și mai durabilă impresie în acești ani importanți pentru el, cum s-au schimbat părerile sale și în ce fel a trecut de la materialismul aspru la acel idealism mistic, care este deja atât de viu exprimat în primele sale creații? Fie că această tranziție a fost treptată sau bruscă, fie că a reprezentat doar o întoarcere la credințele copilăriei, fie că conținea altceva, găsim indicii foarte slabe despre toate acestea în cartea Prințului Trubetskoy și apoi mai degrabă sub formă de nedefinit presupuneri, decât afirmații pozitive Chiar și la întrebarea când exact Solovyov a devenit din nou un creștin credincios, autorul tratează cu o indiferență de neînțeles În orice caz, se pare că tinde să prefere părerea lui V L Velichko, *), care, pe baza mărturiei "rudelor sale", susține că, "intrat la universitate la vârsta de ani, Solovyov era deja profund și conștient un credincios", mărturia mea că convertirea lui Soloviev la credință a avut loc mult mai târziu Sunt totuși pe deplin convins că memoria mea nu mă înșală și dintr-un motiv simplu: crizele

trăite de Solovyov m-au afectat atât de profund, m-am luptat atât de lăuntric împotriva unora dintre ei și, în același timp, am fost atât de neajutorat, din cauza mea tinerețe și puțină pregătire, înaintea predicării sale pasionate pe care le-au transformat în epoci întregi ale vieții mele personale, care nu pot fi uitate Solovyov și-a zdruncinat credința mea naivă copilărească până la temelie când aveam doar doisprezece ani și de atunci a trebuit, devreme și dureros, să-mi dezvolt viziunea asupra lumii într-o luptă continuă cu Solovyov Această luptă și-a pierdut din intensitate până la vârsta de cincisprezece ani: din credința copilăriei, mi-a mai rămas deja puțin - în acest sens i-am făcut multe lui Solovyov) V L Velichko Vladimir Solovyov Viață și Opere, ed , p io * Biblioteca "Runivers" L LOPATIN concesii, pe de altă parte, și a abandonat fostul său materialism și a devenit un apărător înfocat al înțelegerii idealiste a lumii Solovyov și cu mine am fost de acord asupra idealismului filozofic Cu toate acestea, chiar și aici au fost dezvăluite în curând dezacorduri importante, cu atât mai sensibile cu cât Soloviev a fost un profesor oarecum intolerant și foarte persistent Solovyov în această epocă a devenit extrem de purtat de Schopenhauer și și-a acceptat filosofia în întregime, ca un fel de revelație completă a adevărului; Am încercat să explic premisele unei viziuni idealiste asupra lumii în spiritul teismului lui Berkeley sau al celui de-al doilea sistem al lui Fichte și, pe de altă parte, am încercat să adaptez nevoilor mele mentale pe Spinoza reinterpretat idealist și, de asemenea, am folosit în acest scop câteva prevederi ale lui Hegelian logică; toate acestea l-au făcut pe Soloviev să mă acuze de raționalism și hegelianism Abia la vârsta de șaptesprezece ani am devenit un adevărat asociat al lui Solovyov În acest moment, el trecuse deja prin pasiunea pentru Schopenhauer, după aceea pentru Hartmann, și se hotărâse ferm pe recunoașterea adevărului speculativ al creștinismului Acum, în apărarea credințelor religioase pozitive, a stat înaintea mea *) Îmi pare foarte rău pentru cititor că a trebuit să vorbesc atât de mult despre mine Am vrut doar să arăt că am temeiuri solide pentru a fi sigur că Solovyov s-a convertit din nou la creștinism între optsprezece și nouăsprezece ani (era cu doi ani și jumătate mai mare decât mine), adică deja la sfârșitul șederii sale la universitate *) Prințul E N Trubets- *) Despre toate aceste schimbări în opiniile lui Solovyov, vorbesc mai detaliat în articolul meu "Viziunea filozofică asupra lumii a lui V S Solovyov", "Caracteristici și discursuri filozofice" (p -)) A urmat trei cursuri la universitate la catedra naturală a Facultății de Fizică și Matematică, iar în anul următor a susținut direct pentru un candidat al Facultății de Istorie și Filologie Biblioteca "Runivers" VL S SOLOVIEV ȘI PRINȚUL E N TRUBETSKOY care, desigur, avea tot dreptul să nu-mi împărtășească încrederea subiectivă Dar sunt surprins de un lucru: de ce nu le-a întrebat el însuși "rudele" lui Solovyov? La urma urmei, abia în iarna trecută a murit sora lui, Nadezhda Sergeevna, cu care Solovyov a fost întotdeauna deosebit de apropiat și sincer și care era oarecum mai în vârstă decât el și, prin urmare, se putea raporta în mod conștient la ceea ce trecea Ea, desigur, ar spune cu plăcere ceea ce își amintea Prințul E N Trubetskoy ar putea, dacă ar fi vrut, să aranjeze o confruntare între noi: noi, probabil, am fi ajuns la o înțelegere între noi O confirmare serioasă a validității mărturiei mele este corespondența lui Solovyov cu vărul său E V Selevina În general, consider această corespondență unul dintre cele mai prețioase documente referitoare la anii tineri ai lui Solovyov, înainte de apariția sa în domeniul literar În ochii mei, oferă o imagine extrem de vie a stării

sale spirituale în perioada trecerii treptate de la pesimismul lui Schopenhauer la credințele creștine (corespondența acoperă doi ani (-) și se referă la cei optsprezece, nouăsprezece și douăzeci de ani ai lui Solovyov) La începutul corespondenței, Solovyov tocmai trecuse printr-o aventură nefericită cu celălalt văr al său, pe care l-a menționat în repetate rânduri în scrisorile sale către E V Selevina Am fost confidentul lui Solovyov în acest prim roman serios al său și îmi amintesc clar că am fost oarecum surprins de conținutul scrisorii către iubita lui fetiță, pe care a scris-o la scurt timp după despărțirea sa de ea: în ea, cu profundă convingere, el a expus în detaliu o viziune pur schopenhaueriana asupra esenței vieții și a inutilității speranțelor umane de fericire Primele scrisori către E V Selevina au fost scrise în această epocă și reflectă starea de spirit a acestei scrisori În a doua scrisoare *) Scrisorile lui V S Solovyov, vol III Biblioteca "Runivers" ; S L LOPATIN lui E V Selevina *) îi citim: "În această viață se aplică o vorbă înțeleaptă: cu cât mai rău, cu atât mai bine Bucuria și plăcerea în ea sunt periculoase, deoarece sunt iluzorii, nenorocirea și durerea sunt adesea singura mântuire Au trecut aproape de ani de când oamenii știu asta și, între timp, nu "încetează să urmărească fericirea ca copiii mici " A treia scrisoare vorbește deja categoric despre creștinism, dar într-o caracteristică dragă, adică ai renunțat la ceea ce constituie întregul viata pentru majoritatea oamenilor - o viata de egoism, de interese personale, cu o fantoma stupida a fericirii ca ultim scop Ati realizat ca aceasta este o minciuna si rau, ca aceasta viata este moartea Viata adevarata exista in noi, dar este suprimată, distorsionată de personalitatea noastră limitată, egoismul nostru Trebuie să cunoaștem această viață adevărată, ce este ea în sine, în puritatea ei și prin ce mijloace poate fi realizată Toate acestea au fost demult dezvăluite omenirii de creștinismul adevărat , dar creștinismul însuși în istoria sa a experimentat influența acelei vieți false, a acelui rău pe care trebuia să-l distrugă; iar această minciună a întunecat atât de mult, atât de închis creștinismul, încât în prezent este la fel de greu de înțeles adevărul în creștinism, așa cum este să ajungi la acest adevăr, chiar de unul singur Dar cine a renuntat cu fermitate la minciuni va ajunge cel mai probabil la adevar Peste tot este doar suferinta Numai pe drumul adevărat această suferință ispășește și duce la adevăr, iar suferința unei vieți false este zadarnică și fără sens/ *) Nu este greu de înțeles că, după gândul acestei scrisori, creștinismul este doar unul dintre căile către adevăr, de altfel, o cale întunecată de minciuni, iar acel adevărat creștinism constă în înțelegerea deșertăciunii egoismului și a renunțării ascetice la fantomele fericirii O asemenea viziune, fără îndoială, coincide destul de strâns cu evaluarea creștinismului făcută de Schopenhauer *) Ibid , p Ibid , p o- i Biblioteca "Runivers" VL S SOLOVIEV ȘI PRINȚUL E N TRUBETSKOY Pe de altă parte, opoziția adevăratului creștinism față de creștinismul istoric, care parcurge toată corespondența care a durat mai bine de doi ani, este foarte interesantă În a unsprezecea scrisoare, scrisă la aproximativ un an după a treia, atitudinea față de creștinism se schimbă dramatic În această scrisoare, Solovyov afirmă deja direct că numai în Hristos și credința în El sunt rezolvate toate sarcinile minții și toate cerințele cunoașterii Dar el dovedește cu insistență că această credință trebuie să fie conștientă și rezonabilă: "credința urechii trebuie înlocuită cu credința rațiunii " rațiunea și negarea credinței oarbe și, în sfârșit, ultima dată a credinței conștiente, bazată pe dezvoltarea rațiunii Discursul despre inconsecvența

filosofiei abstracte *), forțat să rămână în domeniul gândirii logice, în timp ce viața reală îi este închisă, indică, fără îndoială, influența filozofiei pozitive a lui Schelling Și mai importantă este cea de-a optsprezecea scrisoare, scrisă cu o jumătate de gol mai târziu, în care Solovyov vorbește despre scopul istoric al creștinismului și, în legătură cu acesta, conturează planul vieții sale viitoare Indicând nesimțirea morală și răul întregului sistem, atât viața trecută, cât și cea prezentă a omenirii, Solovyov scrie : "Convingerea conștientă că starea prezentă a omenirii nu este ceea ce ar trebui să fie, înseamnă pentru mine că trebuie schimbată, Nu recunosc răul existent ca fiind etern, nu cred în diavol Conștient de necesitatea transformării, mă angajez prin prezenta să-mi dedic toată viața și toată puterea pentru a mă asigura că această transformare este x) Ibid , p) Ibid Ibid , p Biblioteca Runiverse L LOPATIN cu adevărat făcut Știu că orice transformare trebuie făcută din interior, din mintea și inima omului Când creștinismul devine o convingere reală, i e în așa fel încât oamenii să trăiască, să o implementeze în realitate, apoi evident să schimbe totul Imaginați-vă că unii, chiar și o mică parte a umanității, destul de serios, cu o convingere conștientă și puternică, vor îndeplini de fapt învățătura despre iubirea necondiționată și despre sine -sacrificiu- cât timp vor rămâne neadevărul și răul în lume!)" Alături de aceasta, opoziţia creştinismului faţă de adevăratul creştinism al istoriei este subliniată deosebit de puternic: "Creştinismul, deşi necondiţionat adevărat în sine, a avut până acum, datorită condiţiilor istorice, doar o expresie foarte unilaterală şi insuficientă Cu excepția doar a minților selectate, pentru majoritatea creștinismului a fost doar o chestiune de simplă credință semi-conștientă și sentiment nedefinit, dar nu a spus nimic minții, nu a intrat în minte Ca urmare, a fost închis într-o formă nepotrivită, nerezonabilă și aglomerat cu tot felul de gunoaie fără sens Iar mintea umană, când a crescut și s-a eliberat de mănăstirile medievale, s-a răzvrătit pe drept împotriva unui astfel de creștinism și l-a respins Dar acum că creștinismul a fost distrus într-o formă falsă, a sosit timpul să restabilească adevăratul Sarcina care urmează este de a introduce conținutul etern al creștinismului într-unul nou corespunzător acestuia, adică necondiționat rezonabil, Formă Acum îmi este clar, așa cum de două ori doi fac patru, că toată marea dezvoltare a filozofiei și științei occidentale, aparent indiferente și adesea ostile creștinismului, au creat pentru creștinism un nou, demn a Formei sale Și când creștinismul este într-adevăr exprimat în această nouă formă, el va apărea în ea Ibid , p Biblioteca Runiverse VL S Soloviev și prințul E N Trubetskoi în adevărata sa formă, atunci ceea ce l-a împiedicat până acum să intre în conștiința generală și anume contradicția sa imaginară cu rațiunea, va dispărea de la sine adevărul și într-o transformare iminentă! a lumii prin puterea ei interioară Dar cât de departe este încă de la înclinarea tradiției bisericești și de la întrebările bisericești, în sensul strict al cuvântului! Cât de mult raționalism ciudat este în el! E suficient să spunem că, sub concluziile acestei scrisori, subscrie LN Tolstoi Insist atât de mult asupra acurateței reminiscențelor mele pentru că consider extrem de importantă problema vremii convertirii lui Soloviev Solovyov a absolvit gimnaziul foarte devreme, când tocmai împlinise un an Dacă "încă pe banca de la gimnaziu" a devenit un creștin profund credincios, părăsind viziunea negativă despre lume, predicată cu pasiune, atunci se poate privi cu adevărat la necredința lui ca pe un fenomen copilăresc și se poate vedea în tranziția sa de la materialism la creștinism o

simplă schimbare de la o singură credință altuia *) Se poate vorbi atunci cu plauzibilitate despre ușurința comparativă și lipsa de durere a acestei tranziții) De fapt, el nu a fost deloc atât de nedureros, iar când Solovyov i-a scris lui E V Selevina (Scrisori, III,) despre disperat stare", despre "golicul din interior", despre "întuneric, moarte în timpul vieții", aceasta nu a fost doar poza unui iubit, așa cum crede prințul E N Trubetskoy,), fie și numai pentru că Solovyov) Ibid , p -) Cartea E Troubetzkoy, "Contemplarea lumii a lui V S Solovyov", vol I, p) Acolo) În confirmarea părerii sale despre exagerarea revizuirii lui Solovyov asupra stării de spirit pe care a experimentat-o, prințul E N Trubetskoy subliniază un alt loc în aceeași scrisoare (la p), în care Solovyov spune: "În ceea ce mă privește personal, atunci sunt în acest aer (semi-copilăresc) Biblioteca "Runivers" L LOPATIN înainte de convertire, era grav bolnav, iar rudele lui au invitat să-l vadă un cunoscut medic pentru boli nervoase, iar boala lui era legată, fără îndoială, de starea de spirit sumbră care îl cuprinsese Însăși puterea entuziasmului său pentru Schopenhauer, și apoi pentru Hartmann, cu greu poate servi ca un indicator al ușurinței tranziției: cu mișcările nedureroase de la o credință la alta, cu greu se poate crede din toată inima și destul de mult timp că nu există nimic în viață decât răul, suferința și nu există prostii II Fără îndoială, prințul E N Trubetskoy nu a subestimat influența lui Schopenhauer asupra Soloviev: Spinoza, la prima cotitură a lui Soloviev de la materialismul vulgar pe calea filozofiei J), și Schopenhauer, la ruptura sa finală de realism și pozitivism și trecerea la idealismul mistic , au fost pentru el principalele autorități în anii tinereții, care au păstrat un farmec surprinzător de puternic pentru gândirea sa și în toată activitatea filozofică ulterioară Acest lucru trebuie spus despre Schopenhauer chiar mai mult decât despre Spinoza Acest lucru se aplică nu numai celor două disertații ale lui Solovyov, în care el acordă în mod deliberat învățăturile lui Schopenhauer unul dintre primele locuri, atât în istoricul său, cât și în cel filosofic, și Growing nu numai că s-a îndoit și a negat credințele sale anterioare, dar și le-a urât din adâncul inimii lui - este rușinos să-mi amintesc ce blasfemie stupidă am spus și am făcut atunci Este ciudat, așa cum prințul E IL Trubetskoy nu a observat, că citatele citate vorbesc despre două epoci diferite din viața lui Solovyov În cuvintele tocmai citate, Solovyov amintește de vremea când, la vârsta de paisprezece ani, a renunțat la credința copilăriei sale Dimpotrivă, p vorbește despre o perioadă complet diferită a evoluției sale mentale, când a devenit profund dezamăgit de știință și de filosofia abstractă (vezi ibid) Prințul Trubetskoi crede că aceste epoci aparțin ambele jumătății copilăriei lui Solovyov? Dar pe ce bază? Vezi despre aceasta articolul meu menționat mai sus, "Viziunea filozofică asupra lumii a lui V S Solovyov", p Biblioteca "Runivers" VL S SOLOVIEV ȘI PRINȚUL E N TRUBETSKOY iar în discuțiile sistematice, acest lucru trebuie repetat și despre o lucrare atât de târzie precum "Justificarea binelui" În ceea ce privește ultima lucrare, nu se mai poate vorbi despre fascinația conștientă a lui Solovyov pentru teoriile lui Schopenhauer și cu toate acestea, ele se reflectă în mod constant în o serie de concluzii ale sale în etică și filozofie a dreptului, precum și în ezitările caracteristice ale gândirii sale în rezolvarea problemei liberului arbitru Între timp, prințul E N Trubetskoy dă o explicație foarte palidă a motivelor pentru o influență atât de stabilă, și ceea ce este și mai rău, cu greu o interpretează corect Dacă înțeleg bine ce spune prințul Trubetskoy la pagina a primului său volum, i se pare că

Solovyov, în simpatia lui pentru pesimismul lui Schopenhauer, a pornit din perspectiva sa religioasă și creștină Soloviev a trecut de la creștinism la Schopenhauer și de la Schopenhauer la creștinism Mi se pare că numai din rolul enorm al filosofiei lui Schopenhauer în viața personală a lui Soloviev se poate explica de ce în Criza filosofiei occidentale* atât de excepțional importanţa se atribuie în soarta filosofiei nu numai lui Schopenhauer, ci şi lui Hartmann - un gânditor care cu greu poate fi pus pe aceeaşi linie cu Schopenhauer în ceea ce priveşte puterea geniului speculativ Este sistemul lui Hartmann (deși în același timp el vede în el doar o "modificare suplimentară a filozofiei Schopenhauer*)*) Solovyov recunoaște drept Forma finală în dezvoltarea mentală veche de secole a Occidentului, care a întruchipat în sine criza finală a gândirii occidentale) Este caracteristic că în scrierile ulterioare ale lui Solovyov nu există nicio urmă a unei evaluări atât de înalte a lui Hartmann, dar în "Criza filosofiei occidentale" el ocupă, fără îndoială, un loc dominant și) Lucrări colectate ale lui V S Solovyov Ed , vol I, p) Ibid , p Biblioteca "Runivers" l Lopatină Solovyov stabilește aici bazele propriei sale viziuni filozofice asupra lumii, pe baza criticii ideilor lui Hartmann Nu este de mirare că în acest caz adevăratul inspirator al lui Solovyov în această epocă, Schelling în ultimul său sistem, este complet retrogradat pe plan secund și, parcă, dispare din orizont \) Mi se pare că o evaluare corectă a influenței asupra lui Solovyov, la începutul activității sale filozofice, a ideilor lui Schopenhauer și Hartmann ar putea ajuta și la discutarea unui punct mai important și, în același timp, foarte vag Înțeleg întrebarea despre prima apariție în Solovyov a aspirațiilor sale eshatologice extrem de precise, care nu i-au dispărut de-a lungul întregii vieți Folosind terminologia prințului E N Trubetskoy, filosofia lui Solovyov, în toate perioadele dezvoltării sale, poate fi caracterizată drept "filozofia sfârșitului *" De la Criza filosofiei occidentale* la Cele trei conversații*, lucrările sale sunt impregnate de o credință profundă că lumea temporal-spațială a creaturilor disparate și lupte din jurul nostru, cu răul, suferința și neadevărul ei, trebuie să se termine pentru totdeauna în forma sa actuală și experimentați o astfel de transformare radicală, după care toate proprietățile sale și toate legile care o guvernează vor fi abolite și transformate în complet opusul lor Această idee a sfârșitului lumii existente deja în primele lucrări ale lui Solovyov este îmbrăcată în forme extrem de radicale și categorice Deci, în teze *) Cu toate acestea, Solovyov se referă în continuare la filosofia pozitivă a lui Schelling (p , iib) și prezintă declarațiile sale separate în critica sa asupra opiniilor lui Hartmann (p nr) Dacă memoria mea nu mă înșală, în eseul său de candidat (care era un eseu preliminar despre "Criză"), Solovyov a expus în oarecare detaliu principiile metafizice ale ultimului sistem al lui Schelling Păcat că prințul E N Trubetskoy nu a făcut deloc faceți cunoștință cu această primă lucrare filosofică a lui Solovyov: probabil că ar putea fi găsită în arhivele Universității din Moscova, dar între timp ar putea arunca o lumină interesantă asupra primilor pași ai lui Solovyov în formularea concepției sale filozofice Biblioteca "Runivers" VL S SOLOVIEV ȘI PRINȚUL E N TRUBETSKOY "Criza filozofiei occidentale* Solovyov spune: "Ultimul scop și cel mai înalt bine sunt atinse numai de totalitatea ființelor prin cursul logic necesar și absolut integral al dezvoltării lumii, al cărui sfârșit este distrugerea lumii materiale (cursive ale mele), ca material, iar restabilirea ei, ca regn duhuri, în universalitatea Spiritului Absolut În Formulele ulterioare Solovyov nu

mai vorbește despre anihilarea naturii materiale, dar ei presupun întotdeauna, echivalent în esență cu ea, abolirea spațiului, timpului, impenetrabilității și cauzalității mecanice Și ceea ce este cel mai original la Solovyov este că sfârșitul lumii i-a fost prezentat constant ca un eveniment viitor foarte apropiat, în timp ce era sigur că sfârșitul universului va fi aproape legat de evenimentele istoriei omenirii care o precedă și chiar ar fi cauzate de ele, iar în cursul celei mai multe dintre voia sa va fi rezultatul muncii colective a omenirii, deși cu ajutorul divin O întrebare de mare importanță apare atunci când se explică geneza viziunii asupra lumii a lui Solovyov: de unde a venit această credință și cum s-a dezvoltat ea la Solovyov, ceea ce îl aduce atât de aproape (cu excepția ultimului dintre punctele indicate acum) de primii creștini și este atât de străin credincioșilor moderni în general? Această întrebare este mult mai dificilă decât pare În copilărie și adolescență, Solovyov nu a vorbit niciodată despre iminența celei de-a doua veniri și, din câte pot judeca, nu s-a gândit deloc la asta Primul) Când l-am cunoscut pe Solovyov, el nu mai avea deloc acea religiozitate entuziastă, despre care vorbește V L Velichko, înfățișând prima copilărie a lui Solovyov (lucrări citate, p) Era un băiat evlavios, frecventa cu regularitate slujbele bisericii împreună cu tatăl său, privea cu seriozitate subiectele de credință, dar, așa cum se întâmplă adesea cu copiii din familiile religioase, era mai degrabă pasiv în îndatoririle religioase Le-a acceptat ca pe ceva dat și incontestabil, despre care nu trebuie să vorbim prea mult Mintal lui Biblioteca "Runivers" Õ L LOPATIN o credință vie în triumful foarte apropiat al adevărului și rațiunii pe pământ i-a venit împreună cu pasiunea pentru socialism Această credință nu putea fi susținută decât de studiul filosofiei idealiste germane, în special de Fichte și Hegel, care, fiecare din punctul său de vedere, au prevăzut în viitorul apropiat debutul erei finale în dezvoltarea morală și politică a omenirii, în timp ce acesta din urmă și-a văzut realizarea în prezentul pe care îl trăia deja În același mod, idealiștii germani ar fi trebuit să contribuie în mare măsură la înrădăcinarea în viziunea asupra lumii a lui Solovyov a antropocentrismului și geocentrismului atât de caracteristice lui, adică, convingerea că clădirea din anii adolescenţei aş numi-o mai degrabă laică A citit o cantitate enormă și cele mai variate cărți, era foarte pasionat de istorie, în special de istoria militară, și a fost un mare patriot; Am citit cu aviditate ficțiunea din acea vreme, i-a plăcut Belinsky, dar nu-mi amintesc absolut că a citit apoi vreo lucrare cu conținut religios Adevărat, o carte destul de voluminoasă despre suferințele lui Hristos a stat mult timp pe masa lui, dar nu a spus nimic despre asta și, se pare, era doar un manual în gimnaziu În general, nu îmi amintesc în acest timp nicio conversație semnificativă cu el pe teme religioase Între timp, îți amintești foarte clar pentru mine/t cum, având - ani, a dovedit cu entuziasm ce pericol uriaș îl reprezintă China pentru Rusia și toată Europa în viitor; de aici rezultă limpede că presimțirea lui despre pericolul mongol s-a trezit mult mai devreme decât se crede de obicei Trecerea lui Solovyov la necredință, în contrast cu starea sa dureroasă de întoarcere conștientă la creștinism, a avut loc extrem de ușor și rapid A citit caracterizarea creștinismului făcută de Laurent, a fost foarte încântat de ea și toți impresionați de plăcere i-au spus tatălui său: "Ei bine, Laurent termină creștinismul!", la care a primit respingerea despre care vorbește V L Velichko (p) "De la în acea zi de Solovyov a suferit o schimbare bruscă: a rupt imediat de credințele sale anterioare De ceva vreme a rămas încă deist și nu L-a negat pe

Dumnezeu, dar în curând a devenit destul de "nihilist", așa cum se numea de bunăvoie De această epocă îi aparțin acele nestăpânite nestăpânite de blasfemie copilărească, despre care vorbește în cuvintele de mai sus din scrisoarea către E V Selevina Îmi amintesc cum odată, în timp ce ne plimbam în Pokrovsky-Glebov, ne-am rătăcit într-un cimitir Solovyov, într-un acces de liberă gândire violentă, spre marea jenă și chiar spaima mea și a fratelui meu, a aruncat o cruce pe un mormânt și a început să sară pe ea Un țăran local a văzut asta, a alergat la noi și a început să ne certa, din ultimele sale cuvinte Bine că treaba s-a terminat doar cu asta! · Biblioteca "Runivers " VL, S SOLOVIEV ȘI PRINȚUL E N TRUBETSKOY cel mai înalt scop al lumii întregi este îndeplinit de omenirea pe pământ Dar, bineînțeles, nici socialiștii, nici Fichte, nici Schelling în prima perioadă a lucrării sale, nici Hegel nu i-au putut inspira idei despre transformarea completă a universului în forțele și legile sale cele mai de bază și chiar mai mult despre distrugerea a lumii materiale Când Solovyov a fost dus de teoriile socialiste, el era un materialist și credea neclintit în imuabilitatea uniformă a naturii, la fel cum idealiștii germani vedeau în progresul omenirii un proces imanent naturii, care nu iese din structura sa generală și nu o rupe Ideea unei transformări interne a lumii a fost, fără îndoială, cuprinsă în filosofia pozitivă a lui Schelling, dar i s-a părut ceva foarte îndepărtat și nu a stabilit-o deloc ca o sarcină imediată pentru eforturile colective ale generațiilor următoare Nici slavofilii nu au spus nimic despre o asemenea sarcină În cele din urmă, această credință în apropierea sfârșitului lumii și în dependența ei de umanitatea pământească și entuziasmul lui Soloviev pentru spiritism nu ar putea trezi, deoarece teoriile spiritualiste nu conțin o astfel de credință Concepția conform căreia sensul vieții constă în distrugerea lumii existente, Solovyov a putut doar să tragă din Filosofia lui Schopenhauer, din care a putut percepe starea de spirit corespunzătoare acestui punct de vedere Am subliniat deja înainte de) că a existat o perioadă în care Solovyov l-a acceptat pe Schopenhauer în întregime, cu toate ideile și opiniile sale În același timp, tocmai pesimismul lui Schopenhauer și viziunea sa asupra rolului omului în comedia opresivă a vieții l-au fascinat Solovyov credea asta cu încredere *) Cu toate acestea, cea mai mare pasiune a lui Solovyov pentru spiritualism se referă la în iarna anilor - , când el însuși a devenit un puternic mediu de scris În acest moment, Criza filosofiei occidentale fusese deja scrisă și tipărită Philos miros V S Soloviev, p Biblioteca "Runivers" Õ L LOPATIN Omul este preotul și victima în marele sacrificiu după care tânjește universul - că toată natura așteaptă mântuirea de la el și că numai el poate stinge voința de a trăi și de a cufunda întreaga lume în Nirvana Acest scop stă în fața unei persoane în cel mai imediat și intim mod, pentru că singur este grav în lume Mai târziu, sub influența lui Hartmann, Solovyov a început să vadă în stingerea existenței lumii sarcina activității colective a omenirii și scopul final al dezvoltării culturii El s-a alăturat pe deplin gândului lui Hartmann că mântuirea lumii nu se realizează prin neprihănirea ascetică și lepădarea de sine a indivizilor, ci prin eforturile combinate ale unei uniuni umane comune organizate Să adăugăm la aceasta credința ferm stabilită în el deja mai devreme în puterea invincibilă a progresului uman și în apropierea realizării finale a sensului lăuntric al istoriei, să adăugăm, în final, schimbarea care a avut loc în el de înseși fundamentele viziunii sale asupra lumii: de fapt, pentru el, lumea a încetat să mai fie întruchiparea voinței rele și nebunești, deja îl

privea ca la realizarea iubirii creatoare a spiritului universal; în răul și suferința lumii a văzut rodul perversiunii interioare și al căderii făpturii, așa că nu se mai putea gândi la anihilarea completă a lumii și chiar a absolutului, ci doar la transfigurarea universului Să combinăm toate aceste trăsături în cadrul mental al lui Solovyov și vom obține, fără nicio exagerare, schema de bază a filozofiei sale a sfârșitului ' În favoarea considerațiilor mele este faptul că în "Criza filozofiei occidentale" Solovyov învățătura lui despre viitoarea renaștere a lumii este cel mai strâns legată de critica imanentă a opiniilor lui Hartmann recunoașterea faptului că cel mai înalt bine, ultimul scopul vieții, nu este cuprins în limitele acestei realități, în lume, realitatea ultimă, ci, dimpotrivă, se realizează numai prin distrugerea acestei lumi și, în Biblioteca "Runivers" VL S SOLOVIEV ȘI PRINȚUL E N TRUBETSKOY în al doilea rând, recunoscând că acest ultim scop este realizabil nu pentru o persoană individuală în individualitatea sa, ci numai pentru întreaga lume a ființelor, astfel încât această realizare este în mod necesar condiționată de cursul dezvoltării generale a lumii ' *) · După ce a arătat că da - le *) că distrugerea acestei lumi nu ar trebui să presupună deloc distrugerea spiritului absolut absolut, așa cum a făcut Hartmann, căci spiritul atot-un este deasupra timpului și în legătură cu el nu se poate vorbi de schimbări și procese - și că nu ar trebui să desemneze distrugerea completă a lumii într-un sens necondiționat - pentru că atunci începutul lumii ar fi o unitate goală, și nu un spirit atot-unității - Soloviev declară că ultimul sfârșit al tuturor nu este Nirvana, ci, dimpotrivă, "împărăția spiritului, ca manifestare completă a atot-unității" Se obține astfel concluzia sa finală: "Ultimul scop și cel mai înalt bine se realizează numai de totalitate a ființelor prin cursul necesar și absolut oportun al dezvoltării lumii, al cărui sfârșit este distrugerea autoafirmării exclusive a ființelor private în discordia lor materială și restaurarea lor ca tărâm al spiritelor, îmbrățișat de universalitatea spiritului absolutul ") N-aș vrea în niciun caz să exagerez semnificația acestei dependențe a doctrinei lui Soloviev despre sfârșitul universului, la prima sa apariție, față de ideile lui Schopenhauer și Hartmann - nici nu aș vrea să insist foarte categoric asupra acestei dependențe Întrebarea principală, desigur, nu este cum au apărut pentru prima dată aspirațiile eshatologice ale lui Solovyov, ci de ce au fost atât de ferm înrădăcinate în mintea lui și au continuat să se dezvolte în forme din ce în ce mai concrete chiar și atunci când autoritatea lui Schopenhauer în ochii lui a căzut complet și El a încetat să mai gândească despre Hartmann cu totul Pentru explicație Sobr op I, p ') Ibid , p -) Ibid , p Întrebări de filosofie, carte ii θ Biblioteca "Runivers" G L LOPATIN din această forță a credinței lui Solovyov în apropierea sfârșitului, este deja necesar să ne întoarcem la trăsăturile specifice ale personalității și stării sale de spirit: la credința sa profundă în apropierea puternică a forțelor mistice suprasensibile de lumea reală, la fermitatea sa convingere în irezistibilul triumf final al progresului și, în cele din urmă, la ceea ce l-a distins maximalismul moral, care organic nu i-a permis să facă pace cu lumea, în care există moarte și există neadevăr Dar, totuși, nu se poate pune prea jos acele influențe filozofice care l-au inspirat cu primul gând despre universul viitor și viitorul apropiat al omenirii Într-adevăr, cât de intim și sincer a trebuit să treacă prin toată profunzimea viziunii pesimiste asupra existenței umane pentru a găsi o mângâiere durabilă în speranța desființării apropiate și definitive a tot ceea ce ne înconjoară și este real pentru

noi, și nu numai o consolare, dar și un stimulent inspirator pentru toate activitățile Într-adevăr, în istoria trecută a omenirii, cu excepția primelor vremuri ale creștinismului, nimic nu a fost atât de temut decât acest sfârșit apropiat al lumii În același timp, nu trebuie uitat că Solovyov era un om cu o natură veselă și veselă și că, atunci când și-a avut visele radicale de rezolvare rapidă a procesului cosmic, nu a trăit încă nicio nenorocire Este posibil aici să ne limităm la a ne referi la entuziasmul religios inerent sufletului său? Dar trebuie ca entuziaștii religioși să-și concentreze cu siguranță planurile practice pe grăbirea celei de-a doua veniri și a Judecății de Apoi? Toate probabilitățile ne fac să credem că pentru Solovyov Schopenhauer nu a fost doar o pasiune trecătoare a tinereții și că, dimpotrivă, unele dintre ideile lui Schopenhauer au pătruns inseparabil în însăși esența înțelegerii sale a vieții Se pare că niciunul dintre gânditorii creștini contemporani ai lui Solovyov nu a prezentat poziția în așa măsură că "lumea zace în rău", "acesta este, fără îndoială, Biblioteca "Runivers" VL S SOLOVIEV ȘI PRINȚUL E I TRUBETSKOY Ceea ce a dat sistemului său lățimea sa uluitoare și seriozitatea sa sinceră Dar, pe de altă parte, pesimismul fundamental al lui Solovyov a fost un stimul constant pentru speranțele sale arzătoare pentru o purificare și transformare rapidă a lumii și, între timp, în aceste speranțe, așa cum am încercat să arăt o dată și cum va trebui discutată în continuare, a fost principala sursă a faptului că prințul E N Trubetskoy numește "utopismul" lui Solovyov În acest sens, Schopenhauer a avut o influență fatală asupra activităților lui Solovyov: tocmai "utopismul" a fost cel care l-a smuls multă vreme pe Solovyov de studiile filozofice, în care era o figură atât de uriașă și l-a condamnat la singurătate spirituală, dezamăgiri complete III Subliniind principala trăsătură a operei speculative a lui Solovyov, prințul E N Trubetskoy spune: "Toate încercările de a separa filococa lui Solovyov de gânditorul religios sunt zadarnice și pot fi considerate doar ca dovada unei anumite lipse de gust" *) Această caracteristică are un dezavantaj comun cu multe alte verdicte ale Prințului Trubetskoy: cu frumusețea incontestabilă a Formei, se distinge prin reticența și chiar misterul semnificației sale Ce a vrut să spună prințul E N Trubetskoy în cuvintele citate? Activitatea sofiană, a fost este o persoană profund religioasă? Mi se pare că nici cel mai înalt grad de prost gust nu a putut permite acest lucru Evident, prințul E N Trubetskoy în acest caz a însemnat altceva Dar ce anume? dacă prințul Trubetskoy) Vezi articolul meu: "În memoria lui Vl S Solovyov" (Βσπρ Phil and Psychology, , cartea V, pp -)) Contemplarea lumii a lui Vl S, 'Soloviev* vol I, p * Biblioteca "Runivers" L LOPATIN să spună că Solovyov, în toate concluziile sale, s-a ghidat doar de credințele sale religioase, că aceste credințe constituiau premise de nezdruncinat pentru gândirea lui, pe care nu le dorea sau nici măcar nu le putea verifica și fundamenta critic și că, prin urmare, pentru el speculațiile și subtilă construcție dialectică a concluziilor nu erau decât Forme exterioare, în care conținutul, asimilat anterior ca dogmă absolută, era îmbrăcat? O astfel de evaluare ar corespunde pe deplin concepției asupra tulburărilor mentale din Solovyov ca o simplă schimbare a diferitelor credințe Dar dacă ar fi corect, atunci în Solovyov nu numai Filosoful ar putea fi separat de gânditorul religios, dar atunci nu ar fi deloc un filosof, ci doar un teolog căruia îi place să-și exprime părerile în formule generale și abstracte Între TM, deși în propriile sale lucrări ale lui Solovyov este în principal un teolog, acest lucru nu se poate spune despre toate la fel, și numai teologul dogmatic ar fi fost o mare nedreptate: a

venit la el pozitiv în opera sa pozitivă și profund sinceră , iar apoi de-a lungul întregii vieți a rămas un gânditor liber, ferm convins că adevărurile de bază ale religiei cu un conținut metafizic general sunt în același timp adevăruri speculative obligatorii și că adevărurile religioase de natură mai concretă și mai Factuală (de exemplu, Faptul istoric al întrupării Logosului în personalitatea lui Iisus Hristos) reprezintă postulatele inevitabile ale unei adevărate înțelegeri filozofice a datelor din viața reală Solovyov a privit la început calea istorică parcursă de creștinism în trecutul său cu mare îndoială *), apoi a înțeles-o ca o creștere internă necesară a conștiinței creștine, iar aceasta este finală !) Vezi toată corespondența lui cu EV SelevivGoy Biblioteca "Runivers" VL S SOLOVIEV ȘI PRINȚUL E N TRUBETSKOY l-a împăcat cu creștinismul istoric Libertatea gândirii sale s-a reflectat și în particularitatea construcțiilor sale religioase, că cu aceeași râvnă apără pozițiile sfințite de autoritatea bisericii și astfel de vederi pe care le-a introdus, ca inovații neîndoielnice, din propria sa frică Toate acestea fac ca definiția lui Soloviev, ca doar un gânditor religios, să fie insuficientă și să spună puțin Este ușor să ne convingem de acest lucru dacă îl comparăm pe Soloviev cu vechii slavofili, care pot fi numiți exclusiv gânditori religioși cu un drept mult mai mare Printre ei s-au numărat și oameni cu mare talent filozofic și cu o vastă educație filozofică; unii dintre ei au ajuns și la credință după căutări dureroase și îndoieli Dar odată ce s-au întors la credințele creștine și s-au împăcat cu biserica, ei nu și-au mai pavat propriile căi speciale către adevăr, nu au construit sisteme filozofice, nici măcar fundamental nu au permis ca adevărul să fie dezvăluit eforturilor unei gândiri individuale Activitatea lor filozofică s-a limitat la o critică subtilă și plină de spirit a curentelor dominante ale gândirii filosofice, ceea ce le-a condus întotdeauna la un singur rezultat cert: esența spirituală vie a realității este închisă minții abstracte, este accesibilă doar credinței și nu la credinţa subiectivă şi accidentală a unei individualităţi autosuficiente, dar numai la unirea bisericească a oamenilor, uniţi în iubire curată, creştină În acest sens, Solovyov a fost antipodul perfect al slavofililor Adesea (mai ales în perioada timpurie a activității sale) a acceptat în totalitate premisele generale ale filozofiei slavofile, dar acest lucru nu l-a condus la quietism intelectual Convertirea la creștinism nu i-a stins creativitatea filosofică independentă, ci, dimpotrivă, l-a trezit și l-a inspirat Credința religioasă sinceră și profundă nu i-a zdruncinat credința în speculații, Biblioteca "Runivers" L LOPATIN prin puterea rațiunii de a pătrunde în cele mai fundamentale secrete ale ființei, numai dacă mintea merge pe drumul real Solovyov credea că adevărurile creștinismului sunt accesibile nu numai înțelegerii raționale, ci și fundamentarii raționale El și-a exprimat această convingere cu mare entuziasm în scrisorile sale către E V Selevina; a rămas alături de el toată viața*), deși mai târziu a tratat cu mult mai mult respect formele istorice ale doctrinei teologice Mi se pare că principala sursă de dezacord între prințul E N Trubetskoy și Solovyov constă în faptul că prințul Trubetskoy, în starea sa mentală, este mult mai aproape de vechii slavofili decât de el Se bazează mult mai puțin pe speculații și se așteaptă mai puțin de la ele În cele mai elementare chestiuni de cunoaștere, în care Solovyov căuta decizii rațiunii universal obligatorii și justificate intern, prințul Trubetskoy pleacă de la credință și reduce totul la aceasta Въ *) Prințul Trubetskoy este de acord (vol I, p) că Solovyov "în căutările sale filozofice vrea să fie

liber de toate presupunerile dogmatice", și că "sinteza cunoașterii și a religiei pozitive nu i se pare începutul, ci , dimpotrivă, sfârșitul și finalizarea studiului, căci din punct de vedere filozofic, orice religie pozitivă are nevoie de justificare " Но при этомъ онъ увѣряетъ, что у Соловьева все-таки "на каждомъ шагу встрѣчаюю встрѣчаюются встрѣчаююнтся Соловьева все-таки не оправданныя и даже не провѣренныя какимъ-либо изслѣдованіемъ" (тамъ же) аго и безсознательнаго догматизма" въ нѣкоторыхъ разсужденіяхъ Solovyov, dar trebuie să fac rezerve semnificative: în primul rând, un astfel de dogmatism este incomparabil mai des observat în scrierile teologice ale lui Solovyov, "decât în lucrările sale cu adevărat filozofice; nu degeaba prințul Trubetskoy însuși, în acuzația sa, înseamnă în principal lucrări din perioada de mijloc a activității lui Sol ovieve când a părăsit temporar domeniul de cercetare a filozofiei pure În al doilea rând, este deja important că acesta a fost dogmatism "involuntar și inconștient", iar conștient Solovyov a fost întotdeauna cel mai hotărât oponent al oricărui dogmatism preconceput, mai ales când era vorba de întrebări filosofice fundamentale Între timp, câți filozofi pot fi numiți în toată istoria gândirii umane care au fost complet eliberați de "dogmatismul involuntar și inconștient" în orice privință? Biblioteca "Runivers" VL, S, SOLOVIEV ȘI PRINȚUL E N TRUBETSKOY În această relație dintre Prințul Trubetskoy și Solovyov, nu numai că nu există simpatie, ci mai degrabă există un contrast vizibil Este clar că prințul Trubetskoy îl apreciază pe teologul din Solovyov mai mult decât pe filosof Acest lucru a afectat involuntar caracterizarea celor trei perioade în care prințul Trubetskoy împarte perioada literară activitățile lui Solovyov Întreaga epocă (din păcate, destul de scurtă) din viața lui Solovyov, când și-a creat și dezvoltat viziunea sa filozofică originală și profundă, primul sistem filosofic independent din istoria gândirii ruse, prințul Trubetskoy o numește perioada pregătitoare a operei sale Cititorul este perplex: pregătitor pentru ce? Conform schemei prințului Trubetskoy, perioada de oprire este indicată în continuare Este într-adevăr întreaga semnificație a filozofiei lui Solovyov în pregătirea Fanteziei sale utopice? Adevărat, conform diviziunii prințului Trubetskoy, mai rămâne o perioadă finală sau pozitivă de urmat > care, în același timp, este descrisă ca "un timp de dezamăgire și deznădejde * *); однако онъ отдѣляется отъ перваго періода двѣнадцатью годами и притомъ, по собстваго періода двѣнадцатью годами и притомъ, по собствени періода бецкого, не представляетъ ничего законченнаго: въ немъ ясно выразился только отончъ законченнаго: въ немъ ясно выразился только отончъ бецкого ъ утопій и намѣчаются исканія новыхъ путей и новыхъ рѣшеній въ области теоретилой теоретичфи илой значенiи которыхъ totuși, trebuie să faci doar presupuneri; la urma urmei, prințul E N Trubetskoy însuși este forțat să admită că în cele mai importante puncte ale noilor sale decizii, Solovyov sa oprit la jumătatea *) Și cititorul rămâne în ciuda nedumeririi sale: pentru ce s-a pregătit a cincea și ultima perioadă a lucrării lui Solovyov și este cu adevărat sistemul său filosofic, în orice caz larg, îndrăzneț și gândit subtil? *) Ibid , vol I, p) Vezi, de exemplu, p , din volumul al doilea Biblioteca "Runivers" L LOPATIN nu a avut nicio valoare independentă, ci doar a pregătit ceva? Diferența dintre atitudinile mentale ale lui Solovyov și ale prințului E N Trubetskoy nu a fost exprimată atât de clar în nimic ca în problema demonstrabilității zeității Fără îndoială că Solovyov, urmând tradiția kantiană în acest sens, a considerat realitatea Zeității de nedemonstrat și a crezut că poate fi recunoscută doar pe

baza percepției directe ; dar este, de asemenea, fără îndoială că în acest punct a fost foarte inconsecvent: nu numai că a dovedit în mod constant existența lui Dumnezeu, recurgând la cele mai diverse argumente, dar întregul său sistem reprezintă fundamentarea logică a zeității atot-una din prezența divinității lumea și realitatea lumii din atot-unitatea lui Dumnezeu, - în aceste două direcții opuse și complementare îi mișcă constant gândul De exemplu, Solovyov afirmă hotărât): "de vreme ce ceva există, este necesar ca și absolutul să existe" (în plinătatea definițiilor implicate în el) Întrebarea este: va dispărea o astfel de nevoie din faptul că noi nu va contempla în mod direct absolutul în sine , ci să avem doar un concept discursiv general al acestuia, obținut prin abstracție din datele percepției directe a realității finite - dacă în acest concept (deși imperfect) vom gândi în continuare absolutul și nu altceva?Nevoia de a relaționa orice termeni va rămâne, indiferent de Formele în care ne gândim la ei - indiferent dacă ne gândim la ei sau nu Solovyov prezintă dovezi ale existenței lui Dumnezeu, construite) Colectați sochin , vol I, p) Ibid , p Biblioteca "Runivers" VL S SOLOVIEV ȘI PRINȚUL E N TRUBETSKOY G după tipul de argument cosmologic luat în schema sa logică generală În acest fapt, nimic nu este schimbat prin indicația prințului Trubetskoy că Solovyov știa totuși că, pentru a fi de acord cu aceste dovezi, este nevoie de o convingere preliminară a fiabilității gândirii logice Într-adevăr, o astfel de convingere preliminară este necesară pentru recunoașterea oricărei dovezi, și nu numai a unei dovezi a existenței lui Dumnezeu Cu toate acestea, cu greu se poate pune la îndoială că Solovyov nu a luat, de exemplu, de la geometrie dovada acesteia, având în vedere că pentru a recunoaște teoremele geometrice trebuie să credem în rațiune Prințul E N Trubetskoy insistă și asupra nedemonstrării existenței lui Dumnezeu, dar diferența lui față de Solovyov este că este mult mai consecvent decât el Dacă uneori conturează abordări logice pentru fundamentarea realității absolutului, acestea sunt incomparabil mai plictisitoare și mai ambigue decât cele ale lui Solovyov Pe de altă parte, prințul Trubetskoy nu se plictisește să repete că în problema existenței lui Dumnezeu avem "limita gândirii umane, unde se termină dovezile" că realitatea absolutului este doar una dintre ipotezele posibile următoare altuia care o neagă *); că necondiționatul real este o ipoteză); că, în contrast cu imposibilitatea pentru noi de a nu crede în existența lumii exterioare, "omul este liber să creadă sau să nu creadă in Dumnezeu" *); că "dogmatismul raționalist trebuie respins ca slăbitor de credință și revelație pozitivă") și că "revelația dovedită încetează să mai fie revelație") În consecință, prințul Trubetskoy *) T I, p) Acolo) Pagina yui) Pagina) Pagina β) Ibid Biblioteca "Runivers" L LOPATIN se opune hotărât derivării speculative a unor proprietăți pozitive ale Divinității; cu o severitate deosebită, el condamnă pe Solovyov pentru încercarea sa de a explica iubirea ca o relație inevitabilă a lui Dumnezeu cu lumea El contrastează punctul de vedere al lui Solovyov cu afirmația categorică: "Că Dumnezeu este iubire, nu putem ști acest lucru din nicio deducție logică Dragostea (în Absolut) nu poate fi dedusă logic: ea este cunoscută prin experiență (?)" Şi puţin mai devreme: "nu putem cunoaşte esenţa Absolutului şi relaţiile sale reale cu existentul în afară de experienţa reală" *) Este cu atât mai ciudat când acest nedemonstrabil, prin și prin ipotetic, asimilat doar de arbitrariul credinței noastre, care nu implică conceptul de necondiționat real, este introdus de același prinț Trubetskoi în însăși baza epistemologiei sale și se proclama o conditie a priori si

transcendentala, cunoasterea umana, raspunzand pe deplin * tuturor cerintelor metodei transcendentale completate Nu știu ce vor câștiga, pierzându-și deja orice claritate în uzul kantian modern, termenii a priori și transcendental, dintr-o astfel de transformare a realului necondiționat, i e Dumnezeu însuși, în condiția transcendentală și a priori a proceselor și metodelor noastre cognitive ale științei noastre Dimpotrivă, amestecarea divinului cu pământenul, misticul cu naturalul, în care prințul Trubetskoi iubește atât de mult să-l acuze pe Solovyov, nu ajunge aici, în însuși prințul Trubetskoy, la proporții colosale fără precedent? La urma urmei, Kant numește principiile formale transcendentale, explicând existența cognițiilor a priori alături de cunoștințe *) Pagina d) Ibid ,) Ibid , p - Biblioteca Runiverse VL S Soloviev și prințul E N Trubetskoi 3C indicii empirice Cum poate adevăratul necondiționat, în toată incomprehensibilitatea lui pentru noi, să înlocuiască astfel de principii? Prințul Trubetskoy declară că adevăratul necondiționat ar trebui să fie criteriul adevărului oricăror judecăți *) Dar cum poate fi? Cum poate fi folosit pentru a distinge adevăratul de fals, universalul și necesarul de particular și aproximativ? Cum se poate folosi pentru a stabili valabilitatea universală a adevărurilor matematicii sau a legilor fundamentale ale fizicii? Cum se aplică, de exemplu, pentru a justifica principiul indestructibilității materiei sau legea conservării energiei - mai ales dacă se ține cont de faptul că prințul Trubetskoy este un oponent ferm al tuturor încercărilor de a deriva a priori diverse acțiuni ale Divinul din conceptul lui? La toate aceste nedumeriri nu găsim niciun răspuns în paginile dedicate transformării necondiționului real în condiția transcendentală a cunoașterii umane Primim un răspuns la nedumeririle exprimate acum în capitolul VII al primului volum, dar răspunsul nu este satisfăcător Aici prințul Trubetskoy insistă că conștiința necondiționată, universală este un postulat necesar al gândirii noastre, fără de care cunoașterea noastră nu poate face nici un pas El consideră că absurditatea de a fi în afara oricărei conștiințe dovedite odată pentru totdeauna: "a fi în general este o categorie a conștiinței, o categorie a gândirii noastre, pe care nu o putem afirma fără a ține seama de nicio conștiință " Dacă spun că există o tabelul, atunci îl recunosc ca existând pentru conștiință Dar pentru ce? Dacă masa există doar ca senzație și gândire mea, atunci nu este diferită de halucinația mea Prin urmare, "dacă spun că această masă există independent atât de mine si tot Ibid , pp ioo >) Pagina) Ibid Biblioteca Runiverse L LOPATIN orice alt subiect limitat empiric, atunci această afirmaţie poate avea un singur sens: tabelul există pentru o conştiinţă necondiţionat adevărată, nelimitată şi, prin urmare, universală J) Să presupunem că astăzi văd o masă verde, dar mai devreme am văzut-o nevopsită, albă; Îl văd pe trei picioare, dar ieri era pe patru picioare Cum pot fi considerate fenomene atât de diverse și contradictorii ca un singur obiect, ca una și aceeași masă? Masa rămâne aceeași pentru adevărata conștiință divină *): ea contemplă masa continuu, vede toate elementele existenței sale și toate schimbările odată cu ea Pentru a recunoaște ca unul și același obiect, azi alb, și mâine verde, desigur, este nevoie de un efort al imaginației; dar această imaginație se referă la apariția obiectelor în conștiința universală Prin urmare, "pentru a cunoaşte chiar şi fiinţa relativă, trebuie să o imaginăm aşa cum apare în conştiinţa universală*) Mi se pare că cu greu mă pot înșela dacă numesc această explicație mai degrabă misterioasă decât convingătoare Pentru început, axioma inițială a prințului Trubetskoy, împrumutată din filosofia imanentă,

potrivit căreia toată ființa există numai în conștiință și pentru conștiință - dacă este luată în toată lățimea și consistența conținutului său, are o semnificație foarte radicală și, pentru conceptul prințului Trubetskoy, cu două tăișuri Într-adevăr, se pune o întrebare inexorabilă: această axiomă se aplică Divinului însuși, ca sursă a întregii conștiințe, atât a propriei cât și a celorlalți? Există Dumnezeu și numai pentru conștiința sa, ca idee și gândire, nu mai mult? Și nu se poate repeta această întrebare despre conștiința lui Dumnezeu? Nu este, de asemenea, doar o reprezentare în mintea cuiva, etc fără sfârșit? Nu se va transforma totul într-un zeu Ibid) Pagina ,) Ibid , p Biblioteca Runiverse VL S Soloviev și prințul E N Trubetskoi naturalul și extradivinul în umbre continue de umbre? Între timp, prințul Trubetskoy este puțin probabil să decidă să-l priveze pe Dumnezeu și conștiința lui de toată ființa, iar atunci axioma lui ar trebui, evident, să se aplice și acestora Și mai puțin se putea aștepta de la prințul Trubetskoy, cu aversiunea sa profundă față de pătrunderea în misterele vieții divine, despre care a vorbit atât de energic despre unele dintre construcțiile speculative ale lui Solovyov, încât și-a înaintat cererea paradoxală de a imagina obiecte în forma în care ele apar în conștiința divină universală Crede oare prințul E N Trubetskoy serios că știe, și toți ceilalți ar trebui să știe, exact cum contemplă mintea divină lucrurile? Nu este suficient să exprimi o pretenție atât de uriașă, trebuie să fie motivată de ceva Prințul Trubetskoy este aparent convins că mesele pentru Dumnezeu sunt la fel de albe și verzi ca și pentru noi De ce, totuși, este sigur de asta? Și dacă are dreptate, atunci în ce stare excepțional de tristă cad persoanele daltoniste, de exemplu? Nu există nicio îndoială că dacă am fi capabili, în fiecare judecată despre obiectele din jur, să privim direct în conștiința divină, atunci în conținutul reprezentărilor divine ar exista un criteriu exhaustiv și inconfundabil pentru fiabilitatea afirmațiilor noastre Dar întrucât mintea Divină cu contemplațiile ei ne este în cel mai incontestabil mod închisă, ne putem teme cu tărie că un astfel de criteriu este complet inutil și că nu are absolut nimic de-a face cu el, în epistemologie Într-adevăr, pentru a ne apropia mai mult de conținutul conștiinței divine, este necesar să distingem, într-o mică măsură, ceea ce este constant și esențial în ideile noastre și ceea ce este accidental, ceea ce exprimă doar viziunea noastră privată, subiectivă, personală a lucrurilor si ceea ce din punct de vedere uman constituie un obiect obligatoriu la Biblioteca "Runivers" L LOPATIN cunoştinţe Iar o asemenea distincție, pentru corectitudinea ei, presupune evident criterii logice formale Nu vorbesc despre faptul că, chiar și cu cea mai rafinată analiză a ceea ce percepem și reprezentăm, cu greu vom putea construi o imagine adecvată a lumii așa cum apare în conștiința divină x) Pentru a face acest lucru, este necesar ca Formele și proprietățile sensibilității umane, fără de care nu numai că ne imaginăm ceva, dar nici nu putem gândi în mod semnificativ, să fie Formele și proprietățile intuițiilor minții divine și ce argumente să demonstrăm că acest lucru chiar asa este? În orice caz, prințul E N Trubetskoy nu a prezentat astfel de argumente Contemplarea eternă de către mintea Divină a tot ceea ce există este o idee foarte importantă, dar este o idee pur metafizică, de la care nu se poate folosi în mod oportun în logica și teoria cunoașterii Poate fi folosit pentru a justifica metafizic posibilitatea unor ființe finite conștiente de sine, dar nu poate fi transformat într-un criteriu de validitate a judecăților noastre obișnuite despre pietre, copaci și mese *) Epistemologia trebuie să precedă metafizica

și să justifice legitimitatea construcțiilor metafizice, și nu invers Gnoseologia, înainte de a apela la orice principiu transcendent, trebuie să stabilească semne imanente și norme de acțiuni cognitive corecte Dacă nu face acest lucru, filosofia va cădea într-un cerc logic și se va tăvăli în dogmatism fără speranță S-ar părea că prințul Trubetskoy ar fi trebuit să fie deosebit de atent la introducerea conștiinței reale necondiționate în epistemologie ca finală Că pentru Prințul Trubetskoy conștiința universală și Divină este una și aceeași, el este absolut clar în acest sens (Spune definitiv la pp - ;) Pagina ÓZ , Biblioteca "Runivers" VL S SOLOVIEV ȘI PRINȚUL E N TRUBETSKOY măsura adevărului teoretic, fie și numai prin prisma caracterului ipotetic pe care el îl atribuie ideii noastre despre Zeitate De altfel, prin aceasta, în considerațiile sale epistemologice, se obțin unele inconsecvențe specifice Deci prințul Trubetskoy afirmă * *) că, deși o persoană este liberă să creadă sau să nu creadă în Dumnezeu, nu poate decât să creadă în existența lumii exterioare Între timp, el insistă că se poate crede numai în lucruri exterioare "sub presupunerea că conștiința universală există cu adevărat ca o manifestare reală a Necondiționului) Cum să combinați aceste teze? Dacă cineva poate crede în lumea exterioară numai crezând în Dumnezeu, atunci necesitatea credinței în lumea exterioară implică în mod clar necesitatea credinței în Dumnezeu; și, invers, dacă credința în Dumnezeu depinde numai de voința noastră, atunci nu ar trebui să existe nimic obligatoriu în credința în existența lumii exterioare Cu toate acestea, revenim din nou la principala diferență spirituală dintre Solovyov și prințul Trubetskoy: gândul lor se mișcă pe planuri diferite; ceea ce în ochii lui Solovyov reprezintă un sistem de adevăruri fundamentate speculativ, pentru principele Trubetskoy nu este decât o credință de nedemonstrat și de nepătruns, în cel mai bun caz, o ipoteză de nedemonstrat a metodei transcendentale Dacă Solovyov, în filosofia sa religioasă, poate fi numit succesorul tradițiilor marii școli alexandrine, atunci prințul E N Trubetskoy, după justa remarcă a lui E L Radlov, '), cu punctul său de vedere, se apropie mai degrabă de Tertulian Acest lucru implică deficiențe semnificative în concluziile critice ale prințului Trubetskoy: adesea el nu recunoaște niciun element pozitiv *) Pagina $ *) Pagina) Jurnalul Ministerului Educaţiei Naţionale, , septembrie, p Biblioteca "Runivers" L LOPATIN valorile din spatele celor mai originale manifestări ale creativității filozofice a lui Solovyov și vede în soluțiile sale dialectice profunde și pline de duh la cele mai importante probleme ontologice doar sofisme și exemple de amestecare a ordinii divine cu cea pământească Pentru a-mi clarifica gândul, mă voi opri asupra unor exemple L Lopatin (Va urma) Biblioteca "Runivers" Doctrina lui Rinkert despre esența filozofiei (Experiența analizei critice) Două cerințe caracterizează cel mai bine sarcina de bază și cea mai autentică a filosofiei: ea trebuie să fie, în primul rând, cunoașterea a ceea ce este în adevărata sa esență și întregime, și, în al doilea rând, trebuie să o cunoască pe deplin conștient, până la sfârșit critic Opera de filozofie a satisfăcut întotdeauna prima cerință într-un fel sau altul, chiar și atunci când conducătorii ei tindeau spre agnosticism; căci atât afirmaţia că esenţa fiinţei adevărate este incognoscibilă, cât şi acceptarea acestei afirmaţii ca prim principiu filosofic, semnifică unele şi, în plus, cunoaşterea fundamentală Căci a doua cerință a fost foarte rar stabilită corect și, s-ar putea spune cu siguranță, nu a fost niciodată îndeplinită cu adevărat S-au spus multe despre logica științelor, despre logica cunoașterii în general, în filozofie de două mii de ani Până de curând,

nimeni nu a vorbit destul de conștient și sistematic despre micul lucru al filosofiei, despre natura logică și esența cunoașterii filozofice Desigur, multe s-au făcut inconștient și necritic în acest domeniu Până la urmă, revoluția care a fost realizată de Kant la începutul secolului al XIX-lea, în esență, a vizat tocmai clarificarea naturii cunoașterii filozofice Iar "Marea logică" a lui Hegel este punctul cel mai înalt al dezvoltării gândirii filozofice îndreptate de Kant în această direcție Cu toate acestea, "Critica rațiunii pure" a lui Kant și, prin urmare, "Logica" lui Hegel nu au fost suficiente Questions of Philosophy, vol "I Biblioteca "Runivers" ' B YAKOVENKO critice, pentru că nu erau (și nu puteau fi) o adevărată "Critică a criticii" ȘI o ADEVĂRATĂ "Logică a LOGICII" Alții din Slovacia, luând critica drept piatra de temelie a analizei și construcției lor filozofice, ei și-au concentrat în egală măsură claritatea asupra conținutului doctrinelor filozofice despre lume și ființă și nu l-au îndreptat către însăși forma gândirii filosofice Altfel, Kant ar fi pus pe primul loc "Dialectica lui transcendentală", i-ar fi dat o semnificație fundamentală și nu ar fi plasat-o undeva în curtea "revoluției sale copernicane", în sfera "suprastructurilor subiectiv-contemplative" deasupra sferei cunoașterii "cu adevărat științifice" - Altfel, Hegel ar fi dat o justificare logică reală dialecticii sale și nu ar fi introdus-o ca o schemă ontologică impusă dogmatic asupra a tot ceea ce există Timpul nostru nu a adus cu sine nimic semnificativ în acest sens Adevărat, problema "logicii logicii" a fost destul de recent formulată clar, mai întâi în interpretarea lui Hegel), iar apoi independent) Dar această formulare nu a condus încă la niciun rezultat semnificativ și nu a avansat opera critică a filozofiei mult mai departe decât realizările lui Kant și Hegel Pentru a ne convinge de acest lucru, este mai bine să apelăm la opera filozofică a lui Rickert, care în prezent este, fără îndoială, cel mai viu și neobosit căutător de noi moduri de filosofare pe baza principiilor fundamentale dobândite de-a lungul secolelor și din a cărui şcoală din care a venit parţial formularea aprofundată a problemei critice a gândirii filosofice În timp ce alte întrebări au fost studiate de Rickert în detaliu, problema naturii filozofiei în sine nu a fost încă acordată de el în mod independent Tot ceea ce avem aici se reduce la o serie de observații și observații care se întâmplă să fie în contextul tratării altor întrebări Aceste *) Cm # Croce, Ciò che è vivo e ciò che è morto della filosofia di Hegel ( ) *) Vezi - £ Lask, Die L'ogik der Philosophie ( ) Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI RICKERT ASUPRA ESENȚEI FILOZOFII remarcile și remarcile trebuie găsite și sistematizate pentru a ne face o idee despre ce înseamnă Rickert prin filozofie Abia foarte recent Rickert a publicat două articole care vizează direct rezolvarea chestiunii naturii filosofiei, dar și aici vom căuta în zadar atât o doctrină generală a cunoașterii filosofice, cât și un studiu metodologic al științei filozofice Problema logicii filozofiei și a formării filosofice a conceptului nu a fost încă formulată de Rickert așa cum ar trebui Această împrejurare ne pune într-o relație oarecum diferită cu problema filozofiei decât ar fi în raport cu alte probleme ale logicii lui Rickert Aici nu ne putem limita la o simplă analiză și comparare a acestor învățături și studii, deoarece Rickert nu ne-a dat nimic solid în sfera acestei întrebări Acest lucru ne obligă să construim, într-o anumită măsură, doctrina filozofiei a lui Rickert Pentru a evita interpretările arbitrare, nu vom merge mai departe în această privință decât aplicarea concepțiilor generale epistemologice și metodologice ale lui Rickert la problema cunoașterii filozofice În ceea ce privește analiza critică a

concepţiilor lui Rickert asupra cunoaşterii filozofice - şi această analiză, până la urmă, este cea care ne interesează aici în principal - ne propunem, în general, să aderăm la metoda criticii imanente, abătându-ne de la ea doar atunci când este necesar Sarcina noastră este, pornind de la cerinţa de bază a lui Rickert, să verificăm dacă doctrina lui dată satisface atât cerinţa în sine, cât şi ceea ce decurge direct din ea Şi întrucât problema noastră din acest articol este problema filosofiei în general, trebuie în primul rând să ne întrebăm care este cerinţa de bază a lui Rickert pentru filozofie Această cerinţă de bază ar fi formulată cel mai bine după cum urmează: filosofia trebuie să fie o ramură independentă şi independentă a cunoaşterii ştiinţifice În această cerere generală, se conturează însă imediat) Zwei Wege der Erkenntnistheorie Transcedentalpsychologie und Transcendentaflogik în Kantstudien XIV ( ) şi Vom Begriff der Philosophie în Logos'^ (L· ία) * Biblioteca "Runivers" B YAKOVENKO mai special; în primul rând, filosofia trebuie să fie independentă şi autosuficientă, ca şi cunoaşterea în general; în al doilea rând, trebuie să fie cunoştinţe ştiinţifice şi, în al treilea rând, filosofia trebuie să fie cunoştinţe ştiinţifice independente şi independente, adică independentă şi independentă, mai bine, o ştiinţă specială În acest articol, vom face doar o analiză critică a modului în care poziţia filozofică a lui Rickert şi a şcolii sale îi satisfac pe primul dintre ei Conform însăşi esenţei teoriei cunoaşterii lui Rickert, atenţia noastră ar trebui să se concentreze în acest caz asupra luării în considerare şi a evaluării logice a relaţiei în care se află filosofia lui Rickert cu psihologia Analiza relaţiei sale cu istoria, precum şi întrebarea cu privire la cât de mult satisface Rickert altele dintre cerinţele tocmai menţionate, vom lăsa pe altă dată Filosofie (login) şi Psihologie eu Pentru oricine a studiat scrierile lui Rickert, nu poate exista nicio îndoială că el opune filozofia tuturor celorlalte ştiinţe, pe care le numeşte, spre deosebire de ea, ştiinţe separate (Einzelwissenschaften) sau ştiinţe ale fiinţei (Seinswissenschaften) Aceste ştiinţe separate investighează fiinţa, adică realitatea, aşa cum este, în dăruirea ei materială, apoi din partea legilor sale, adică generalizându-l, apoi din partea manifestărilor sale individuale, adică individualizând-o Filosofia (ca logică) nu este interesată de realitate în materialitatea ei, de conţinutul ei viu şi divers Filosofia se ocupă în general doar de forme; nu studiază realitatea ca atare, ci valorile Şi este interesat de realitate doar în măsura în care aceasta din urmă presupune existenţa unor valori teoretice, în măsura în care aceste valori reprezintă scheletul formal, teoretic al realităţii Filosofia nu generalizează sau individualizează realitatea; o formalizează şi o formalizează din punct de vedere valoric, teleologic Fiind, însă, ştiinţa valorilor, iar ca logică, ştiinţa valorilor teoretice sau Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI RICKERT ASUPRA ESENŢEI FILOZOFII de cunoaştere, îşi răspândeşte în mod firesc cercetările din formele realităţii, adică forme de realitate, cunoaştere preştiinţifică, în forme de nevaliditate, ştiinţifice, deoarece aceste forme, evident, aparţin sferei valorilor teoretice Cu o asemenea răspândire a activităţilor sale, filosofia (logica) nu intră, totuşi, în niciun contact fundamental mai strâns cu alte ştiinţe Acestea din urmă capătă valoare de material pentru cercetarea ei, la fel cum realitatea obiectivă în esenţa sa formal-cognitivă a servit ca atare material înainte Filosofia şi aici, aşadar, îşi păstrează metoda şi scopurile sale, destul de diferite de metoda şi scopurile altor ştiinţe Nu cade

în nicio dependență de acestea din urmă nici înainte, nici acum Și în aceasta constă, după Rickert, întreaga esență a acelui idealism transcendental al filosofiei, pe care Kant l-a combinat cu o profunzime atât de strălucitoare cu realismul empiric al tuturor celorlalte științe, adică științele ființei, fără a încălca câtuși de puțin independența completă a gândirii filozofice Oricât de controversată ar fi în multe privințe, așa cum vom vedea în special în secțiunile a treia și a patra ale acestui articol, o astfel de poziție este, în legătură cu această problemă, i e problema independenței, nu face la început să-ți dorești ceva mai bun Și de fapt, sferele filosofiei și toate celelalte științe sunt complet și fundamental delimitate În același timp, o astfel de distincție fundamentală se extinde la toate celelalte științe fără deosebire: ele încă nu afectează nici metoda, nici scopurile, nici subiectul filosofiei Singurul loc în care se găsește diferența lor în raport cu filozofia este în doctrina logică a formelor cunoașterii științifice Dar chiar și aici totul se reduce la diferențe materiale, din moment ce formele cunoașterii științifice în acordarea lor individuală la logice) Rickert: Gegenstand der Erkenntnis ( ) S ff " urm , urm , urm , urm , urm , urm , urm , urm ; Grenzen der naturwissenschaftl Begriffsbildung ( ) S și , auff ( ) S și urm ; Zweí Wege der Erkenntnistheorie vezi capitolele: II și V; Vorn Begriñ der Philosophie in Logos'£ I, s ii- S Hessen: Individuelle Kausalitât ( ) S -   cercetarea nu este altceva decât materialul luat în considerare; iar diferenţele materiale nu joacă niciun rol fundamental, fiind interesaţi de logică doar prin esenţa lor formală Dacă, deci, Rickert a aderat cu fermitate la o astfel de rezolvare a problemei independenței filosofiei, atunci nu am putea avea motive imediate să fim nemulțumiți de ea Dar Rickert nu aderă deloc la o astfel de rezoluție: apare doar ca o formulare de succes într-un caz convenabil, când este necesar să se pună capăt unei probleme cu un singur cuvânt În exact aceleași studii logice (filosofice), el o încalcă foarte des, în plus, face afirmații care îi sunt diametral opuse În primul rând, dintre științele ființei sau ale realității empirice se remarcă una, și anume psihologia, și se dovedește a fi în legătură mai strânsă cu filosofia (logica) decât toate celelalte științe Dacă o astfel de legătură mai strânsă, în ochii lui Rickert, ar avea doar o semnificație istorică, pur tradițională, atunci nu ar exista nicio contradicție fundamentală în indicarea ei cu poziția de mai sus a lui Rickert în raport cu filozofia și alte științe în general În cel mai rău caz, ar trebui împăcat cu, ca și cu un obicei prost al minții umane (din punctul de vedere al poziției generale a lui Rickert, desigur); în cel mai bun caz, ea ar trebui combătută pentru a reeduca treptat mintea umană și a insufla în ea alte obiceiuri mai adecvate stării de lucruri pur principiale Dar legătura dintre filozofie (logică) și psihologie nu este deloc tradițională în ochii lui Rickert, ci fundamentală În comparație cu fizica, chimia și astronomia, psihologia are un rol cu totul special în raționamentul filosofic *) Pentru Rickert, psihologia se dovedește a fi nu numai subiectul (materialul) de cercetare (adică una dintre compozițiile formelor științifice ale cunoașterii) pentru filozofie (logica), ca și științele menționate mai sus Nu, dobândește de la el o semnificație atât metodologică, cât și metafizică pentru filozofie Ajută filosofia să-și găsească subiectul; ea explica- *) Vezi articolul din Kantstudien: Zwei Wege der Erkenntnistheorie care este scris pentru a dovedi acest lucru   din filozofie relaţia acestui obiect pur formal cu

materialul viu al realităţii*) Și, cel mai important, contrar cerinței de bază și spre deosebire de toate celelalte științe ale ființei, are cu filozofia (logica) același obiect de cunoaștere: procesul cognitiv în sine în general) Astfel, în loc să fie una dintre ramurile gândirii științifice, așteptând fundamentarea sa formală din filosofie (logică), psihologia cade în Rickert, dacă nu în fundamentatorul filosofiei în sine, atunci în în orice caz, ca asistenţi ai unui astfel de justificator În loc să stea logic ca material, ca să spunem așa, în spatele filozofiei (logicii), ea sare înainte, se grăbește împreună cu ea și o înconjoară treptat peste tot și din toate părțile Astfel, forma (valoarea) se dovedește a fi aservită de materialul care așteaptă din partea ei formarea și justificarea Trebuie să luăm în considerare în detaliu toate tipurile de această înrobire Pentru a face acest lucru, vom investiga mai întâi dependența filozofiei (logicii) lui Rickert de psihologie din punctul de vedere al subiectului său și apoi din punctul de vedere al metodei sale THE După cum sa menționat deja, filosofia (logica) este deconectată de toate celelalte puncte de vedere științifice: este interesată de forme, de alte științe în materialul cunoașterii În această separare constă, desigur, legătura: filozofia reflectă asupra științelor, care reflectă asupra realității Dar o astfel de legătură este o legătură de subordonare (logică) a științelor individuale față de filosofie Nu se poate spune despre o astfel de conexiune încât să legă filozofia și alte științe la unul și același subiect în sensul literal al cuvântului și, prin urmare, să privească filosofia de independență Căci alte științe sunt pentru filozofie în cele din urmă doar un obiect (fiind scheletul formal al realității) Ca toate științele separate și psi *) См статью въ Eogos : Din conceptul de filozofie I p -) CP Obiectul de cunoaștere ( ) c urm ; Christiansen: Epistemology and Psychology of Recognition ( ) p ff Hessen: Individual causation ( ) p ff ; Cohn: Prerequisites and Goals of Knowledge ( ) Bd I S i- Cohen* Kants Theorie der Erfahrnng (USD) S ff; Kants Begriindung der Aesthetik ( ) și urm ; Schuppe; Erkenntnistheoretische Logik ( ) S i - , f ; Natorp: Einleitung in die Psychologie (, S - , Allgemeine Psychologie I ( ) S ff , ff , ff , fi   pe de o parte, un caracter preliminar, iar pe de altă parte, ele servesc la explicarea "realizării" formelor logice Și toți, fiecare în felul său, psihologizează aceste forme, punându-le în relație directă sau indirectă, simplă sau complexă cu viața cognitivă psihică Dar nu numai în acest sens direct, metoda psihologică din învățăturile lui Rickert influențează metoda logică și obligă logica, așa, așa, să-și conformeze construcțiile logicului cu schemele psihicului Nu, influența psihologică în sistemul lui Rickert vine nu numai din exterior, ci are rădăcini și în însăși esența metodei logice, procesarea logică a obiectelor logice Logica lui Rickert vrea să fie o știință a valorilor teoretice, așa cum filosofia sa vrea să fie un sistem de valori absolute în general Aceasta înseamnă că metoda sa trebuie să fie teleologică Teleologic, a prelucra orice material înseamnă a-l prelucra din punct de vedere al unei anumite valori, adică înseamnă a evalua materialul într-un fel Dacă filosofia trebuie să fie o știință a valorilor, atunci trebuie să fie și o evaluare Desigur, valorile filozofiei sunt cele mai înalte, absolute sau, după cum spune Rickert, valorile în sine (in sich ruhende) Dar acest lucru nu le schimbă deloc natura: iar valorile absolute sunt, în final, evaluări, de data aceasta evaluări absolute * *) Pentru a începe să sistematizați valorile, trebuie să le găsiți deja, să le aveți Și pentru aceasta este necesar

ca evaluarea să fi fost deja făcută Fără evaluare, fără educație sau formare de valori, acestea din urmă nu ar fi putut avea loc Căci sensul valorii constă tocmai în valoarea pentru cineva sau pentru ceva Dacă anumite valori sunt recunoscute ca absolute, atunci aceasta înseamnă că sunt absolut valoroase, adică că se referă la ceva absolut, că sunt stabilite din punct de vedere absolut Mùnsterberg: Grundzüge derPsychologie ( ) S - , și urm Diltey: Ideen über eine beschreibende und zergliedernde Psychologie in Sitzungsberichte d Beri Academia ( ); Husserl: jurnal Untersuchungen II G) S - , - , - *) În acest punct suntem pe deplin de acord cu Miinsärberg'oirb (vezi Philosophie der Werthe , S -) Biblioteca "Runivers" B YAKOVENKO -Í A afirma că valorile absolute sunt complet independente de oricine sau de nimic și, prin urmare, în niciun caz evaluările nu sunt, înseamnă a da drept valori absolute ceea ce în esență nu este o valoare Numai într-un astfel de caz proprietatea valorii poate fi ruptă pur formal din sursa, evaluarea sa și lăsată în urmă absolutul pe care îl califică Cu toate acestea, o astfel de operațiune este doar și numai formală, dar în esență este ambiguă și, prin urmare, ilegală Căci ne face să credem că valoarea, ca valoare, este ceva ce rămâne în sine; întrucât în realitate nu este valoarea care rămâne în sine, ci ceva căruia îi este atașată valoare, adică unele absolute definite, de exemplu, cunoașterea frecventă sau sfera frumosului Prin urmare, considerăm opiniile lui Münsterberg asupra valorii ca fiind mai puțin ambigue și, prin urmare, mai acceptabile decât opiniile actuale ale lui Rickert, care acum à tout prix vrea să facă valoarea independentă de orice preturi O valoare independentă care sălășluiește în sine este un miraj, o iluzie Orice valoare este un produs al evaluării, o consolidare a procesului de evaluare, există o fixare a valorii-furie Și ca atare, deși este absolut, depinde de subiect Aceasta spune totul despre psihologismul interior al metodei teleologice Căci subiectul, după cum știm *), nu poate fi ipostazat decât în absolut sau în logic, dar nu încetează niciodată să poarte trăsăturile psihologice Metoda teleologică este prelucrarea materialului relevant, adică obiecte de filozofie (logica), din punctul de vedere al unui subiect absolut evaluator (cognitiv - evaluator) Cu alte cuvinte, metoda teleologică este o referire la subiect Este posibil să ascundem acest psihologism de bază într-o terminologie care îi este în esență străină; a elimina metoda teleologică de fundamentele psihologice în realitate nu este deloc imposibil Iar esența psihologică a metodei teleologice este subliniată în continuare doar dacă se coboară în profunzimile originii psihologice a valorii (aprecierii) *) Vezi articolul Benedetto Croce în Logos'ü (I, i, S -): Ueber die so-genannten Wert-Urtheile) Vezi articolul nostru: Despre critica teoriei cunoașterii lui G Rickert în Vopr - Phil and Psych " revista, carte ( ) ' Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI RICKERT ASUPRA ESENȚEI FILOZOFII Evaluarea psihologică este o stare emoţional-volitivă, ■ nu mentală; reprezintă o reacţie emoţional-volitivă a sufletului uman, care conţine doar o mică doză de momente intelectuale Evaluarea nu este un act cognitiv; este o tensiune emoțională, o atitudine volitivă Astfel, chiar și din punct de vedere psihologic, este străin procesului cognitiv Psihologismul metodei teleologice în sfera logicului (filosofiei), deci, este agravat Logica nu este interpretată numai după o schemă subiectivă, psihologică; dar se interpretează şi după o schemă psihologică inadecvată Metoda teleologică în logică se bazează astfel nu numai pe psihologism, ci și pe pragmatism Este plăcut când filosofii recunosc acest lucru, așa cum am făcut, de exemplu, cu Reuss, Bergson, Münsterberg și chiar

Windelband Și este foarte trist când un gânditor atât de remarcabil precum Rickert îi confundă atât pe alții, cât și pe sine într-o serie întreagă de dificultăți și ambiguități, dorind să ajungă la non-teleologic pe calea teleologiei *) NOI Astfel, logica (filozofia), sau logica din toate punctele de vedere, se dovedește la Rickert a fi dependentă de psihologie sau de psihic Cerința de bază a independenței logicii față de toate celelalte științe, exprimată cu o acuratețe deosebită de Rickert doar în legătură cu psihologia, se dovedește a fi complet neîmplinită Atât în materie, cât și în metoda ei, logica intră constant în contact cu psihologia, intră într-una sau alta relație intimă cu aceasta, își folosește serviciile, materialul, rezultatele, schemele etc Astfel, problema logicii independente pure rămâne deschisă lui Rickert Da, și el însuși, până la urmă, o simte, pentru că cu cea mai ascuțită și mai importantă formulare *) Vezi discursul ultimului Wille zur Wahrheit ( )) Dorința de a șterge colorația subiectivă de pe fața metodei teleologice explică formularea pe care ne-o dă Hessen (cf Individuelle Kausalităf S f, b f, f, f) Dar și aici subiectivismul rămâne în plină forță în spatele măștii problematicității infinite (S), așa cum a arătat frumos Hegel împotriva lui Fichte (Hegel's Werke Bd I S - , -) Biblioteca "Runivers" B YAKOVENKO Această întrebare urmărește să o împingă mai departe, să o transfere din mâinile logicii într-un alt domeniu, să o descurajeze prin referire la un miracol, mister, incomprehensibilitate Între timp, tocmai în rezolvarea pozitivă a acestei chestiuni, rezolvarea ei numai și numai pe baza logicii însăși, rezidă toată importanța și toată semnificația ei modernă Nu trebuie să o evităm, această întrebare despre legătura dintre două domenii (ființă și valoare; în acest caz: ființă mentală și valoare logică) , nu trebuie să o acoperim cu recunoașterea propriei slăbiciuni mentale, ci să o rezolvăm și să luptăm peste ea până atunci, până când una sau alta dintre deciziile sale ne va deschide calea pentru cercetări filozofice ulterioare și fructuoase - Rickert nu rezolvă această problemă pe parcursul tuturor învățăturilor sale, el se mulțumește doar cu cerința de a o rezolva "cu așa și- deci" și efortul ulterior de a face nerezolvată chestiunea rezolvată, aparența totuși rezolvată De aici rezultă că, contrar cerinței de a construi filosofia (logica) ca bază independentă a tuturor celorlalte științe, ca obligație sau valoare pe care se sprijină toate celelalte cunoștințe *), el o construiește în funcție de psihologie ^ astfel încât baza se dovedește a fi atât dependentă, cât și pătrunsă de unul dintre derivatele sale (logice) Ființa nu este pe deplin subordonată valorii logice a lui Rickert Căci valoarea logică presupune în el un subiect care cunoaşte şi vrea să cunoască Este imposibil, potrivit lui Rickert, să facem abstracție de la acesta din urmă, căci atunci totul ar fi lipsit de sens Dar a rămâne cu ea înseamnă a presupune absolutul - relativul, întregul - partea, obligatoriu - aproximativul Nu suntem de acord să ne mulțumim cu miracole contradictorii în interior, unde totul ar trebui să fie clar ca cristalul Prin urmare, în opinia noastră, fiecare ființă trebuie să fie subordonată (și irevocabil) valorii Dar atunci, desigur, valoarea se va transforma în altceva, pentru că atunci va dispărea și ultimul element care îi conferă fizionomia valorii: ultima relație cu subiectul B Yakovenko *) Folosind terminologia lui Rickert, pe care, după cum reiese din toate cele de mai sus, nu o putem recunoaște ca fundamental corectă) Vezi Gegenstand der Erkenntnìss ( ) S - Ibid S ; Grenzen d naturwissenschafd Begrìffsbildung ( ) S urm Biblioteca "Runivers" Așa-numitul "formalism" în matematică și relația sa cu teoria cunoașterii eu Teoria cunoașterii are legături străvechi

și puternice cu matematica Chiar și Platon, din mărturia lui Diogenes Laertsky, a numit matematică - "Λαβή φιλοσοφίας", adică ca mânerul filosofiei Există și o legendă despre o inscripție care ar fi decorat portalul Academiei Platonice: "Ουδείς αγεωμέτρητος εισίτω* i e "Intrarea pentru cei care nu cunosc geometrie este închisă" Și în vremurile moderne, nu numai cei mai importanți filosofi, precum Descartes, Leibniz, Tschirnhaus, au devenit celebri ca matematicieni, dar, ceea ce este deosebit de important pentru noi, - și cel mai influent sistem filozofic - înțeleg critica lui Kant - este construit pe explicația matematicii, adică așa cum Kant însuși explică în detaliu în Prolegomene, el vrea să afle pe ce se bazează fiabilitatea cunoștințelor matematice În același timp, Kant, desigur, a avut în vedere matematica contemporană, adică, pe de o parte, "Elementele lui Euclid" care au rămas aproape nerelucrate (la urma urmei, geometria noastră predată în gimnazii încă repetă aproape textual aceste "Elemente" !) , iar pe de alta, mecanica newtoniana Se poate spune că schimbările introduse în matematică de Descartes și Leibniz sunt complet neatinse în scrierile lui Kant Toate exemplele date de Kant constau în teoreme aritmetice și geometrice în atunci Raport citit în S -Pb Societatea filozofică octombrie Biblioteca "Runivers" L GABRILOVICH prezentare vizuală Merită să ne amintim de faimoasa dovadă că propoziția ~ ~ este o propoziție sintetică Pentru Kant, numerele , și sunt aceleași concepte vizuale ca sus, jos, dreapta, stânga; cei șapte reprezintă un obiect la fel de separat de cei cinci pe cât bila pe care o percepem este separată de piramidă sau cub Lui Kant i se pare că, examinându-i pe cei șapte, este posibil, prin descompunere directă, să se extragă din el toate atributele și să-și compună astfel definiția analitică și, în plus, nu nominală, ci reală, adică referindu-ne nu la interpretarea noastră arbitrară a termenului șapte, ci la proprietățile obiectului "șapte" care există cu adevărat în contemplația noastră vizuală Pe această opinie Kant își construiește demonstrația, susținând că, în cei șapte cu cei cinci, nu există semne de doisprezece și că, prin urmare, dintr-o singură împărțire a conceptelor și , nu este în niciun caz posibil să se ajunge la concluzia că suma acestor numere este Potrivit lui Kant, aici ar trebui să vină în ajutorul contemplației vizuale, din care aflăm că - - = Este clar, așadar, că numerele în ochii lui Kant sunt astfel de obiecte care ne sunt bine cunoscute din contemplarea vizuală și ale căror proprietăți sunt recunoscute prin aceeași contemplare vizuală Toată lumea știe bine ce sunt , , , , ce sunt diferența, suma, produsul și știe asta, conform învățăturii lui Kant, din vedere, pentru că de multe ori a găsit obiectele menționate în contemplația sa și oricând poate găsește din nou, dacă vrei Kant consideră, de asemenea, obiectele științei geometrice ca fiind astfel de contemplații vizuale El consideră conceptul de linie dreaptă pentru a exprima calitatea, i e dreptate contemplată vizual "Că o linie dreaptă este cea mai scurtă între două puncte", spune el în Prolegomeni, aceasta este o propoziție sintetică, deoarece conceptul meu de linie dreaptă nu conține nimic despre mărime, ci exprimă doar calitate Iar proprietățile tuturor celorlalte figuri geometrice - cercuri, triunghiuri etc , i se par la fel de contemplative vizual Kant ne învață că diferențele de simetrie Biblioteca "Runivers" TH " FORMALISM " Bъ MATEM SI ATITUDINA LUI LA TEORIA CUNOSCUTULUI Corpurile fizice ale lui S (de exemplu, mâna dreaptă și imaginea ei în oglindă) nu pot fi exprimate în concepte și pot fi cunoscute doar prin contemplarea vizuală În același timp, Tsang consideră aceste diferențe ca fiind interne, adică care fac parte din

corpurile înseși și de aici rezultă că nu numai corpurile geometrice ne sunt date vizual, ci că au și semne care nu pot fi exprimate altfel decât printr-o referire la contemplație Se știe că pe vremea lui Kant, geometria într-adevăr nu avea încă mijloacele de a exprima în concepte diferența dintre corpurile simetrice Acum, cu ajutorul, de exemplu, a unor numere complexe mai mari, nu este greu să definiți un corp (de exemplu, un șurub) în așa fel încât să rezulte din însăși definiția dacă este un șurub drept sau unul stâng , și este, de asemenea, posibil să se determine cu exactitate forma mâinii, astfel încât să fie clar diferența sa față de imaginea în oglindă a fost vizibilă Începuturile acestei noi teorii au fost create de contemporanul lui Kant, danezul Bessel, predecesorul lui Argaia și Gauss Deci, învățătura lui Kant că diferențele dintre corpurile simetrice sunt inexprimabile în concepte poate fi asemănată, cu un anumit drept, cu profeția lui Comte că nu vom cunoaște niciodată compoziția chimică a stelelor sau cu afirmația lui Hegel (în disertația sa) că nu pot exista planete între Marte și Jupiter În total, trei cazuri, filozofii au luat ca finală starea contemporană a științei Cu toate acestea, în Kant se poate găsi și o afirmație directă a acestei concepții în raport cu matematica El crede că este posibil să indice "elementele lui Euclid" și să spună: "aici este geometria", adică iată un exemplu de știință care a atins completitatea logică completă Kant nu a permis ideea că matematica și-ar putea schimba vreodată structura logică Între timp, acest fenomen, neprevăzut de Kant și chiar de neconceput pentru el, are loc sub ochii noștri Acum, nimeni nu ar fi îndrăznit să arate "elementele" lui Euclid și să spună "aici este geometria" Dimpotrivă, un filosof modern, ca Husserl, consideră deja de datoria lui să avertizeze "numai cel care nu cunoaște matematica ca știință modernă, și mai ales matematica formală, și care o măsoară decât Euclid și Adam Riese, poate adera la universal Biblioteca "Runivers" L GABRILOVICH prejudecată că esența matematicii este legată de număr și mărime Aceste cuvinte i-ar fi scufundat pe contemporanii lui Kant într-o nedumerire considerabilă Acești contemporani ar fi fost și mai perplexi dacă ar fi fost prezenți în urmă cu ani la Societatea Filosofică din Viena în timpul unei conversații între doi matematicieni de primă clasă Felix Klein și regretatul Ludwig Boltzmann despre rolul contemplației în matematică Klein a susținut că nu ar putea exista o contemplare exactă chiar și a celor mai simple curbe, ca să nu mai vorbim de curbe analitice complexe sau curbe care nu au derivate, adică tangentă; după Klein, nu poate exista o contemplare exactă a unui plan, a liniilor paralelele etc Celebrul fizician Boltzmann a adăugat: prin contemplare Când l-am citit pe Kant, nu pot să înțeleg cum o persoană rezonabilă ar putea scrie astfel de lucruri Imaginile vizuale nu dovedesc nimic " În mod evident, în matematică au avut loc într-adevăr schimbări profunde, dacă o astfel de vorbire poate fi auzită, și este imposibil pentru filosofi să ignore aceste schimbări dacă doresc să rămână fideli testamentului kantian - să procedeze în teoriile lor despre cunoaștere de la faptul real De știință II • Pentru a clarifica imediat dezacordul dintre vechea și noua tendință în matematică folosind exemple extreme, comparăm opiniile lui Schopenhauer despre geometrie cu metoda de construire a geometriei, care este folosită în "Fundamentals of Geometry" de către celebrul om de știință modern, David Hilbert Schopenhauer, după cum se știe, consideră geometria o știință pur contemplativă Procedând astfel, el ajunge până acolo încât vrea să elimine din geometrie toate dovezile care nu se bazează pe vizualizarea directă Astfel, de exemplu, el consideră că forma obișnuită de demonstrare a teoremei lui Pitagora

este prea artificială, "ca mersul pe picior" și Biblioteca "Runivers" FORMALISMUL U MATEM SI ATITUDINA LUI LA TEORIA CUNOSCUTULUI propune înlocuirea acesteia printr-o simplă împărțire a pătratelor construite pe catete și pe ipotenuză în părți cunoscute, dar o împărțire de așa natură încât să se vadă cu ochiul că suma părților care alcătuiesc pătratul pe ipotenuza este egală cu suma părților care alcătuiesc cele două pătrate de pe catete În general, toate dovezile ar trebui, după Schopenhauer, să fie înlocuite cu construcții de acest fel, astfel încât este suficient să privim desenul pentru a fi convins că propoziția care se dovedește este adevărată Cu alte cuvinte, orice raționament ar trebui înlocuit cu un desen adecvat și o invitație la "privire" După cum se știe, oamenii de știință hinduși au folosit acest tip de dovezi la vremea lor În manuscrisele lor, în loc de concluzii geometrice, desenele cu legenda "arata" sunt adesea plasate direct Pe vremea lui Schopenhauer, a existat și un anume profesor care a încercat să construiască predarea geometriei după rețeta lui Schopenhauer pentru vizualizare pură Cu toate acestea, această experiență pedagogică nu a avut succes și nu a provocat imitatori - din fericire sau din păcate Este clar că, după Schopenhauer, geometria este o știință care se ocupă de proprietățile obiectelor care ne sunt bine cunoscute din contemplarea vizuală - triunghiuri, cercuri etc , și care își extrage toate adevărurile din aceeași vizualizare Întreaga diferență dintre geometrie și științele descriptive empirice (în gen, de exemplu, geografie) este doar că în geografie descriem obiecte cunoscute nouă din percepția senzorială, iar în geometrie, astfel de obiecte care ne sunt date prin contemplație pură, independente a oricărei experiențe senzoriale, de ex acele forme vizuale în care, prin însăși natura facultății noastre cognitive, senzațiile noastre senzoriale se încadrează în mod necesar în noi Dar esența problemei nu se schimbă de aici: în ambele cazuri, sursa cunoașterii nu este gândirea, ci vederea Complet opusul acestor puncte de vedere este metoda de construire a geometriei practicată de Hilbert în Fundamentals of Geometry Fundamentele geometriei ale lui Hilbert începe cu o "explicație": "Ne gândim la trei sisteme diferite de obiecte: numim obiectele primului sistem puncte și desemnăm (cu majuscule ale alfabetului latin) L, , S , obiectele celei de-a doua si-Întrebări de filosofie , Vol II Biblioteca "Runivers" L GABRILOVICH numim tulpinile linii drepte si notam (cu litere mici ale alfabetului latin) a, b, c , obiectele celui de-al treilea sistem numim planuri și notăm (prin literele alfabetului grecesc) a, β, γ ; credem în continuare că aceste puncte, linii, plane se află în anumite relații reciproce și desemnăm aceste relații cu cuvinte precum "minciună", "între", "paralel", "congruent", "continuu"; o descriere exactă şi completă a acestor relaţii se face prin intermediul axiomelor geometriei Este clar că din această explicație nu se poate deduce în niciun fel ce trebuie să-ți imaginezi cu cuvintele punct, linie, plan etc Hilbert chiar sfătuiește în mod explicit deocamdată să nu imaginezi nimic cu aceste cuvinte, ci să le folosești pur și simplu ca semne La urma urmei, el nu spune despre relațiile care leagă puncte, linii drepte, plane și notate prin cuvinte precum "între", "continuu", "paralel", că ne sunt familiare din contemplare, prin vedere; dimpotrivă, el se grăbește să sublinieze că o descriere completă și exactă a acestor relații se poate face doar cu ajutorul "axiomelor geometriei", iar până atunci, până nu s-a făcut deja acest lucru, nu avem dreptul să atașăm vreun sensul acestor cuvinte atât de familiare nouă, cu excepția semnificațiilor simplelor simboluri sau icoane Acum să vedem ce înseamnă Hilbert prin descriere prin

intermediul axiomelor Prima sa axiomă spune: "Două diferite unul față de celelalte puncte D, V determină întotdeauna linia dreaptă l " Apoi urmează din nou "explicația": "În locul cuvântului "determina", vom folosi alte expresii, de exemplu spuneți că linia a trece prin punctul A și punctul B, A și B sau se leagă A cu B Dacă A este un punct care, împreună cu un alt punct, determină dreapta a, atunci vom folosi și expresiile: A se află pe dreapta l, A este un punct pe dreapta ¿ , există un punct A pe dreapta a etc Dacă punctul A se află pe dreapta a și, în plus, pe o altă dreaptă Z?, atunci spunem; că dreptele a și b au un punct comun A etc Biblioteca "Runivers" TH "form lism" BЪ MATEM SI ATITUDINA LUI LA TEORIA CUNOSCUTULUI Deci, ce descrie prima axiomă a lui Hilbert? Nimic decât o regulă cunoscută, conform căreia suntem de acord în prealabil să combinăm semnele enumerate în prima explicație Prima axiomă spune, strict vorbind, că avem întotdeauna dreptul de a combina două simboluri A mare și B mare cu un simbol determinat a mic, sau că combinarea a două simboluri A mare și B mare necesită o conjugare clară cu simbolul a mic Explicația adaugă la aceasta că o astfel de conjugare neechivocă poate fi exprimată nu numai prin cuvântul "definiți", ci și prin diverse alte cuvinte, de exemplu, "întindeți", "conectați", etc Imaginează-ți că cuvântul "definiți " nu ar avea nicio semnificație, ci ar fi un simplu semn, care s-ar scrie ca X latin Atunci prima axiomă a lui Hilbert ar însemna: Suntem întotdeauna liberi să combinăm semnele sau simbolurile A pentru mare, B pentru mare și mic și X într-un astfel de grup ABHA Restul axiomelor lui Hilbert sunt aceleași reguli stabilite în mod arbitrar pentru combinarea și înlocuirea simbolurilor și există doar dintre ele După ce ne-am familiarizat cu toate aceste axiome, încă nu știm în niciun caz ce trebuie să ne imaginăm cu cuvintele punct, dreaptă, paralelă, continuă etc , dar vom cunoaște regulile prin care trebuie să conectăm aceste simboluri la grupuri superioare și să facă substituții în aceste grupuri Vom ști, de exemplu, că este întotdeauna posibil să conectăm simbolurile "puncte" "J", "B", "între", "minciună" într-un astfel de grup "Sunt mai multe puncte între punctele A și B" Și folosind astfel de reguli de combinare, putem construi grupuri foarte complexe din simbolurile relativ puține pe care le-am introdus la început și putem demonstra adevărul și falsitatea acestor grupuri, de exemplu respectarea sau nerespectarea acestora cu regulile de combinare stabilite de noi Deja din acest eseu este clar cât de mult diferă geometria lui Hilbert de geometria cu care ne-am obișnuit încă de la vârsta noastră de studenți Dacă Euclid, de exemplu, definește: "un punct este acela care nu are părți", "o linie este o lungime- * Biblioteca "Runivers" L GABRILOVICH fără lățime", "o suprafață este aceea care are numai lungime și lățime", atunci ne putem îndoi, desigur, de acuratețea și caracterul științific strict al acestor definiții, dar cel puțin simțim că suntem îndreptați către ceva familiar și vizuale, ei încearcă, de exemplu, să evoce în imaginația noastră imaginea unei pate în scădere infinit sau a unei linii infinit de subțiere și, datorită acestui apel la vizualizare, nu ne este greu să urmăm raționamentul și concluziile lui Euclid Și cel mai important, ne imaginăm cu mai mult sau mai puțină claritate despre ce vorbim Dar Hilbert ne cere direct ca noi, citindu-i axiomele și definițiile, să nu ne imaginăm altceva decât simboluri și legile combinațiilor lor Cineva i-a subliniat lui Hilbert că definițiile sale nu arată diferența dintre un punct geometric și un ceas de buzunar La aceasta, Hilbert ar fi putut spune că a fost o chestiune de experiență, și deloc de matematică, pentru a stabili o astfel de distincție Într-adevăr,

geometria lui Hilbert nu poate fi numită în niciun caz o doctrină a spațiului În al doilea capitol al cărții sale (după ce au stabilit în primul capitol axiome, definiții și unele concluzii din acestea), Hilbert caută un sistem de obiecte pentru care regulile sau legile enumerate de el să fie valabile (cu excepția axiome de continuitate) Și este curios că el nu se oprește deloc la imaginile spațiale geometrice ale punctelor, liniilor drepte etc , familiare nouă din contemplare, ci indică zona (Bereich) a numerelor derivate din unitate prin aplicarea finală a operații de adunare, scădere, înmulțire, împărțire și extragere a rădăcinii pătrate a lui i- ~a , unde a înseamnă unul dintre numerele din aceeași zonă Fie o pereche de astfel de numere x și y să desemneze un punct; dacă ecuația ax~\-buy-\-c=o indică faptul că punctul x, y se află pe o anumită dreaptă, atunci rapoartele numerelor ¿z, c pot servi ca caracteristică a acestei drepte O persoană care cunoaște geometria analitică va vedea cu ușurință că punctele și liniile astfel definite corespund destul de bine cu (uneori) puncte și linii obișnuite de pe plan, exprimate doar prin intermediul unui sistem de coordonate Dar perechile de numere și ecuații pe care le obținem atunci când exprimăm puncte și linii în termeni de coordonate nu au vizualizare spațială în ele Relațiile lor reciproce nu sunt în niciun caz Biblioteca "Runivers" AL "FORMALISMUL" ВЪ MATEM SI ATITUDINA LUI LA TEORIA CUNOSCUTULUI nu sunt spațiale, ci pur numerice și algebrice Gilbert, în schimb, are nevoie de astfel de obiecte lipsite de orice vizualizare spațială, chiar și sub forma unei simple ilustrații a axiomelor și definițiilor sale deja complet abstracte, pentru că, în măsura în care Euclid urmărește vizualizarea, Gilbert o evită Pentru el, doar acea știință poate fi numită cu adevărat pură, în care nu mai există nici un amestec de contemplare, nici empirică, nici a priori Nu că, după Hilbert, este caracteristic geometriei că se ocupă de puncte, planuri etc Această lume a obiectelor vizuale poate fi înlocuită cu o serie întreagă de altele, calitativ diferite de ea, lumi (de exemplu, un sistem de numere) , etc); este important și esențial ca în geometrie să se studieze sisteme de combinații de simboluri, condiționate de așa și așa reguli de bază Potrivit lui Hilbert, subiectul geometriei se reduce la următoarea problemă: dacă sunt date simboluri c etc și dacă combinațiile acestor simboluri se supun unor astfel de legi, atunci întrebarea este ce combinații complexe ale acestor simboluri pot compunem fara a intra in contradictie cu legile ? Este imediat evident că absolut toate teoremele acestei geometrii pur formale vor fi valabile pentru toate lumile sau sistemele, ale căror elemente vor fi supuse acelorași legi de conjugare la care am supus simbolurile noastre Prin urmare, învățătura lui Hilbert este aplicabilă nu numai spațiului euclidian, ci și sistemelor de perechi de numere, sistemelor cunoscute de bile, cilindri și straturi plate, unor formațiuni sferice eliptice și hiperbolice etc Ulterior, ne vom opri asupra întrebării ce poate determina un matematician la o persecuție atât de încăpățânată a vizibilității și urmărirea formalismului sec Între timp, permiteți-mi să marchez această urmărire ca un fapt Și pentru a nu lăsa impresia că Hilbert este singur în demersurile sale, să ne oprim asupra unei încercări complet analoge a doi matematicieni, Grassmann și Hankel, în domeniul aritmeticii Grassmann și Hankel nu înțeleg prin numere ceea ce suntem obișnuiți să înțelegem prin acest cuvânt Numerele întregi naturale sau pozitive nu sunt pentru ei decât simboluri aranjate într-un astfel de rând, unde în spatele fiecăruia Biblioteca "Runivers" L GABRILOVICH termenul divizat este urmat de altul, tot o dată pentru totdeauna hotărât chen Membrul inițial al

acestei serii se numește unitate, următorul este un doi, următorul este un triplu etc adică astfel încât fiecare nou membru al seriei să fie diferit de toți cei anterioare, iar acest lucru exclude posibilitatea revenind la seria de simboluri astfel de membri care au mai apărut deja în ea După cum știți, denumirile noastre de numere sunt construite tocmai după o astfel de lege gramaticală, încât numele fiecărui număr diferă de numele tuturor celorlalte Grassmann și Hankel introduc apoi această definiție pur arbitrară: dacă ¿z este un membru al seriei noastre, atunci membrul imediat care îl urmează poate fi întotdeauna notat cu simbolul ζζ-φ-ι Nu este necesar să ne gândim că aici este vorba despre acțiunea de adăugare cunoscută nouă dintr-un cont vizual Semnul plus nu trebuie să aibă nici o semnificație aparentă în acest caz: servește doar la formarea unui simbol compus (a-pi), adică acel membru al seriei noastre care urmează direct membrul a În același mod pur formal, este introdus conceptul de sumă Suma a două simboluri a și (¿-fi) este, conform definiției, membrul seriei imediat care urmează membrului (α- -έ) În același timp, se dovedește că pentru orice valoare definită a simbolurilor a și ¿, iar simbolul (¿zj-è) are o semnificație complet definită Într-adevăr, să fie b un doi Doi, conform primei noastre definiții, poate fi notat cu simbolul (i-fi), deoarece simbolul "doi" urmează imediat simbolului "unu" Prin urmare, simbolul (¿ζ-φ) poate fi reprezentat ca suma a două simboluri a și (i-φ) Și conform celei de-a doua definiții, suma a două simboluri a și (i-phi) este membrul seriei imediat următoare simbolului (ζζ-φ-ι) Simbolul l-f-i ne este bine cunoscut, deoarece se știe că a are un simbol imediat după a Și, prin urmare, simbolul ¿ζ-φ- , care este simbolul imediat care urmează simbolului, are o semnificație complet definită Biblioteca "Runivers" AL "FORMALISMUL" Bъ MATEM SI ATITUDINA LUI LA TEORIA CUNOSCUTULUI ■volom (¿ -ji) Din definiția simbolului a~~ , rezultă aceeași definiție exactă a simbolului (// -) ca suma simbolurilor a și ( ), și, în consecință, definiția simbolurilor , etc Vedem că înseși numerele și conceptele de acțiune asupra lor (în exemplul nostru de adunare) primesc un sens semnificativ diferit de la Grassmann și Hankel decât în aritmetica obișnuită Aici întâlnim aceeași înlocuire a imaginilor vizuale cu semne simbolice și construcții sau acțiuni vizuale - reguli formale de combinare, cu care ne-am familiarizat deja în geometria formală a lui Hilbert Și ici și colo vizibilitatea este eliminată În locul numerelor, planurilor, punctelor, există simboluri eterice, a căror semnificație este în întregime determinată de regulile de combinare stabilite în mod arbitrar pentru ele Matematicianul începe prin a vă oferi un anumit număr de semne, fără a explica deloc sensul acestora; apoi îți dă regulile "aceste icoane pot fi conectate între ele într-un fel sau altul" Și întreaga sarcină este de a construi treptat sisteme sau grupuri de icoane din ce în ce mai complicate, fără a încălca regulile conexiunii lor Imaginează-ți că icoanele reprezintă piesele de șah, legile combinației lor - regulile jocului de șah Apoi sarcina matematicii formale se reduce la a juca tot felul de jocuri de șah cu aceste piese conform acestor reguli Este clar că o astfel de știință este complet diferită de doctrina numărului și spațiului, ca un fel de obiecte, deși nu sunt percepute senzual, dar totuși sunt destul de contemplate vizual Să remarcăm aici că, deși pierde în claritate, aritmetica în mâinile lui Grassmann și geometria în mâinile lui Hilbert câștigă fără îndoială în rigoare Să luăm doar un exemplu În aritmetica contemplativă obișnuită, nici o singură formulă pentru adăugarea numerelor (de exemplu, formula f - \u d) nu poate fi demonstrată formal, adică derivate prin inferență din conceptele de numere Acesta

este ceea ce a subliniat Kant când a spus că judecata + nu este o judecată analitică, ci necesită referire la contemplare pentru demonstrarea sa Într-adevăr, definiția obișnuită a numerelor spune: fiecare număr ulterior este imediat precedent, plus unu \u d (i + i), \ u d (+ i), \u d (s t)\u e \u d ("b g) și t * D Biblioteca "Runivers" L GABRILOVICH Să remarcăm că unitatea și semnul plus aici nu au o semnificație simbolică, ca la Grassmann și Hankel, ci o semnificație destul de reală, familiară pentru noi Fiecare număr poate fi, conform acestei poziții inițiale, reprezentat ca o anumită combinație de unități și semne plus, , de exemplu "z = (-P ι), = (ιψι) -), în loc de trei (-|- i), în loc de doi (i " i)> obținem următoarea expresie pentru cinci: = [{(i +) + } +] -Γ i· Vă rugăm să rețineți că în formula scrisă mai sus, pe lângă unități și semne plus, există încă trei perechi de paranteze diferite Definiția noastră a numerelor, în care fiecare număr este derivat din cel precedent prin adăugarea unei unități, nu ne dă dreptul de a elimina aceste paranteze sau de a le plasa în alt mod La urma urmei, din această definiție nu rezultă că obținem același număr dacă, de exemplu, mai întâi adăugăm unul la doi, apoi altul la numărul rezultat sau dacă adăugăm imediat un al doilea doi la doi Definiția noastră a numărului nu implică adevărul formulei: (-J- ï) - = -(i -f- ï) Prin urmare, adăugând și , nu putem raționa astfel: = (I + I), == (+ i) == [(i-i-I)-fI] Prin urmare, + = (i + i)-|-[(i + i)-i] = [i -i-(-(i -i)A-+ I = [{(I + i) + i } + II + I = Vorbind în termeni tehnici, definiția unui număr ca sumă a numărului anterior și a unu nu conține așa-numita lege asociativă (combinativă) a adunării și, prin urmare, cu o astfel de definiție a numerelor, formula - = va fi într-adevăr o judecată sintetică Dar dacă trecem de la aritmetica vizuală la simbolurile și definițiile lui Grassmann și Hankel, atunci lucrurile se schimbă complet Și în aritmetica formală a lui Grassmann, un număr este definit ca numărul care îl precede plus unu Dar semnul ~ nu înseamnă aici o adăugare sau o adăugare vizuală, ci doar regula de conjugare a simbolurilor care Biblioteca "Runivers" AL "FORMALISMUL" BЪ MATEM SI ATITUDINA LUI ÎN TEORIA CUNOAȘTERII în locul elementului -na din seria noastră un putem scrie peste tot elementul precedent -|- unit, i e în schimb putem scrie + i) Rezultă că în locul simbolului avem dreptul să punem simbolul (+) sau sau [(+i) f-] f-i SAU [{ (i + i) + I } + I] + I Până acum, nu pare să existe nicio diferență între definițiile aritmeticii obișnuite și ale aritmeticii formale Dar această diferență este imediat evidentă atunci când este introdus conceptul de sumă Pentru aritmetica obișnuită, suma - înseamnă aceeași adunare familiară a unui număr la altul, ca și suma -ji, care determină numărul Pentru aritmetica formală, formula -z înseamnă doar o regulă formală conform căreia avem dreptul sa scriem: f- ad), va rezulta lara (abc, abd) deoarece, după regula înmulțirii, produsul perechilor (bc, ad) și (a, b) este egal cu perechea (abc, abd), iar dacă împărțim ambele numere ale acestei perechi la ab, atunci obținem perechea identică (c, d) Sistemul de perechi pe care îl avem astfel, așa cum ar fi, creat în mod arbitrar de definițiile noastre, se numește sistemul de numere raționale În acest sistem, numerele întregi pozitive intră sub forma unei subdiviziuni private; ei apar Biblioteca "Runivers" L GABRILOVICH numai în acele cazuri în care primul număr al perechii este multiplu al celui de-al doilea ■ Fracțiile, transformându-se în perechi, și-au pierdut orice vizibilitate în ochii noștri Dar și-au pierdut și misterul Acum nu mai trebuie să ne întrebăm cum putem împărți unitatea etc La întrebarea ce este o fracție, putem răspunde exact și sigur: o fracție sau, mai larg, un număr rațional

este o astfel de pereche de numere întregi, încât se supune unor astfel de legi Cu alte cuvinte: o fracție este o icoană creată de noi înșine, care trebuie manipulată într-un fel și așa, după regulile, iarăși arbitrar stabilite de noi înșine, cu singurul calcul că aceste reguli nu contrazic definițiile acțiunilor de pe numere întregi numere Exact în același mod, conceptul de numere complexe este introdus în matematică Având în vedere coincidența completă a metodei, nu ne vom opri asupra acestui exemplu foarte simplu, totuși Poate fi găsit în orice "Introducere în analiză", de exemplu, în prelegerile profesorului Markov Situația este mai complicată la introducerea numerelor iraționale Voi încerca să explic în cel mai simplu mod metoda acestei introduceri Imaginați-vă că luăm o linie dreaptă, luăm un punct de pe ea ca zero și apoi din acest punct vom referi un segment egal cu o unitate de măsură, de exemplu, un centimetru Scăzând acest segment o dată, obținem un punct care va reprezenta unitatea Scăzând-o de două ori, obținem un punct care reprezintă un doi și așa mai departe Deci un punct situat pe dreapta noastră și separat de un număr întreg, de exemplu iar unitățile de măsură (să zicem centimetri), din punctul zero, vor reprezenta numărul întreg a Vom obține astfel pe dreapta noastră o serie de puncte reprezentând numere întregi Dacă începem să ne împărțim segmentele, vom obține un rând suplimentar de puncte reprezentând numere sau fracții raționale și, desigur, orice fracții, deoarece ne putem împărți segmentele în orice număr de părți Cu toate acestea, indiferent cât de mult ne împărțim segmentele, vor exista întotdeauna puncte pe linie dreaptă care nu coincid cu niciun punct de diviziune care reprezintă o fracție Într-adevăr, imaginați-vă că avem în fața noastră un dreptunghiular isoscel Biblioteca "Runivers" AL "FORMALISMUL" ВЪ MATEM SI ATITUDINA LUI VЪ THEORY ZNAN, triunghi, ale cărui catete sunt egale cu unitatea noastră de măsură, de exemplu, un centimetru Să luăm ipotenuza acestui triunghi și să o raportăm la dreapta noastră, din punctul zero Desigur, punctul ipotenuzei va fi pe linia noastră: dar întrucât ipotenuza și catetele dintr-un triunghi dreptunghic isoscel sunt incomensurabile, indiferent de modul în care ne împărțim segmentele reprezentând unitatea de măsură, niciunul dintre punctele de diviziune nu va coincide cu Cu toate acestea, deoarece pătratul ipotenuzei unui dreptunghi isoscel este egal cu de două ori pătratul catetei, iar catetul în acest caz este egal cu unu, atunci punctul final al ipotenuzei de pe linia noastră va fi au o proprietate extrem de curioasă, și anume, va împărți toate punctele trasate pe dreapta noastră, în două clase - toate punctele situate în stânga capătului ipotenuzei vor reprezenta fracții al căror pătrat este mai mic de două; toate punctele situate în dreapta capătului ipotenuzei vor reprezenta fracții al căror pătrat este mai mare de două Însuși punctul final al ipotenuzei va fi, parcă, granița dintre aceste două clase de puncte sau o secțiune care separă o clasă de alta Știm că valoarea numerică a ipotenuzei unui triunghi dreptunghic isoscel cu catete egale cu unu poate fi reprezentată ca rădăcină pătrată a lui doi De asemenea, știm că nu există un număr întreg sau fracționar care să fie rădăcina pătrată a lui doi, adică, atunci când este înmulțit cu el însuși, ar rezulta Cu alte cuvinte: în regiunea numerelor întregi și fracționale, operația extragerea rădăcinii, inversă a exponențiației, nu este întotdeauna fezabilă Cu toate acestea, folosim constant în matematică astfel de rădăcini care nu pot fi extrase și facem acest lucru cu un motiv deplin, deși vag, pentru dreptul nostru, iar aceste rădăcini inexistente se numesc numere iraționale Acum întrebarea este de unde obținem aceste numere iraționale? Cum aflăm despre proprietățile lor?

Din punct de vedere istoric, numerele iraționale au apărut din geometrie Suntem obișnuiți să exprimăm raportul dintre fiecare segment și o unitate de măsură printr-un număr întreg sau fracționar și, în cele din urmă, s-a dovedit că niciun număr rațional nu poate exprima Biblioteca "Runivers" S L GABRILOVICH purtând niște segmente (de exemplu, ipotenuza și catetul într-un triunghi dreptunghic isoscel), atunci am spus că acest raport corespunde unui număr nou - și anume, unul irațional Astfel, am aflat despre numărul irațional din contemplarea spațială, adică, din nou nu gândind, ci vizual Omul de știință german Dedekind a reușit să înlocuiască reprezentarea vizuală cu o construcție logică strictă și în acest caz El a început să considere numerele iraționale pur și simplu ca limite sau secțiuni în totalitatea numerelor raționale Așa cum punctul final al ipotenuzei a împărțit, în exemplul nostru, toate punctele raționale reprezentate pe o linie dreaptă în două clase, în timp ce el însuși, totuși, nu a coincis cu niciunul dintre aceste puncte, așa orice număr irațional împarte colecția de fracții în două regiuni strict delimitate și, totuși, ea însăși nu coincide cu nicio fracție De exemplu, rădăcina pătrată a lui doi împarte toate numerele raționale în clasa acelor numere al căror pătrat este mai mic de doi și în clasa celor al căror pătrat este mai mare decât doi, iar întreaga natură a rădăcinii pătrate a doi este redusă doar la faptul că produce tocmai aceasta, și nu o altă secțiune Astfel, potrivit lui Dedekind, un număr irațional este doar o modalitate clară de a împărți numerele raționale în două clase și nimic mai mult Desigur, cu o asemenea viziune asupra numărului irațional, trebuie să stabilim și prin definiții ce înseamnă că un număr irațional este mai mare sau mai mic decât un alt număr rațional sau irațional, ce înseamnă suma a două numere iraționale etc Și, într-adevăr , toate aceste semne ale numerelor iraționale sunt introduse prin definiții arbitrare Spunem, de exemplu, că un număr irațional /? mai mare decât numărul rațional ¿z dacă acest număr a aparține clasei celei mai mici a secțiunii produse de numărul />; că numărul irațional y este mai mare decât numărul irațional />, dacă în clasa cea mai înaltă a secțiunii p există cel puțin un număr rațional n aparținând clasei inferioare a secțiunii y u etc Toate aceste definiții sunt produse ale activitatea noastră mentală liberă Pur și simplu creăm reguli sau cădem de acord asupra regulilor prin care ne vom ocupa de numerele iraționale Biblioteca "Runivers" AL FORMALISMUL* ÎN MATEM SI ATITUDINA LUI ÎN TEORIA SEMNULUI Cu toate acestea, chiar și cu o examinare superficială, se simte o anumită diferență în modul în care sunt introduse fracțiile și numerele complexe, pe de o parte, și numerele iraționale, pe de altă parte În primul caz, chiar avem de-a face cu simboluri pure, iar acest lucru se vede deja pentru că nu este deloc inutil să dovedim că există într-adevăr "perechi" despre care vorbim în definițiile noastre; pur și simplu introducem o nouă icoană, fără să ne întrebăm deloc care este relația acestei icoane cu icoanele deja introduse mai devreme, de exemplu, cu numerele naturale În al doilea caz, adică atunci când introducem numere iraționale sub forma secțiunilor lui Dedekind, nu doar creăm un simbol, ci doar denotăm prin simboluri noi ceea ce există cu adevărat în zone de numere raţionale de diferenţiere Noi (începând să ne convingem că este posibil să împărțim fracțiile în două clase, în așa fel încât fiecare fracție să aparțină în mod necesar fie unei clase superioare, fie unei clase inferioare și că ambele clase sunt complet și fără ambiguitate definite și delimitate una de cealaltă ; în plus, construim secțiuni care nu pot fi produse de nicio fracție rațională (adică unde în clasa inferioară nu există un

element cel mai mare, iar în clasa superioară nu există cel mai mic); și numai după ce ne asigurăm în practică că există astfel de distincții, le numim numere iraționale, iar apoi, prin definiții suplimentare, introducem pentru ele câteva reguli de combinare ^ În primul caz, inventăm pur și simplu semne care nu desemnează nimic și introducem reguli pentru aceste semne, în al doilea, mai întâi construim un obiect și apoi îi dăm deja un nume Ne vom opri asupra acestei diferențe mai detaliat la sfârșitul articolului nostru Matematicienii îl ignoră Între timp, fără a-i explica sensul, se poate crea pentru sine o idee complet distorsionată a structurii științei matematice Poate că matematicienii moderni nu l-ar denunța atât de vehement pe Kant dacă ar arunca o privire mai atentă asupra acestei, aș spune, varietate constructivă a formalismului matematic III Aici va fi util să definim mai precis ceea ce înțelegem - și ceea ce, în general, ar trebui să fie înțeles prin matematică Biblioteca "Runivers" L GABRILOVICH formalism Până acum, ne-am abținut în mod deliberat de la această definiție, deoarece formalismul în matematică este o tendință relativ tânără și chiar și oamenii educați filozofic sunt adesea puțin cunoscuți și, prin urmare, înainte de a-l defini, trebuie să se familiarizeze cu exemplele Prima trăsătură comună a tuturor tipurilor de formalism în matematică este eliminarea din dovezi a oricărei referiri la vizualizare și contemplare Raționamentul este recunoscut ca strict sau formal doar dacă concluzia este obținută din premise pe baza acelorași principii de inferență, fără aditivi străini Prin urmare, o știință formală va fi una care, în dovezile sale, nu se va referi la vizualizare, ci va stabili astfel de definiții și axiome din care toate celelalte propoziții vor fi obținute prin deducție logică Într-un sens mai restrâns, formalismul este o direcție în matematică care, în numele acestui ideal de știință lipsită de orice amestec vizual, consideră că este necesar să facă acest lucru: să introducă simboluri lipsite de orice semnificație vizuală și să stabilească anumite reguli sau legile de conjugare a acestor simboluri Am văzut că geometria lui Hilbert și aritmetica lui Grassmann sunt formalism matematic în sens restrâns În ceea ce privește formalismul în sensul cel mai larg, adică eliberarea dovezilor de referințele la contemplație, se poate spune, este aspirația generală a științei matematice Aceasta este ceea ce se numește de obicei luptă pentru rigoare și ceea ce a creat, de exemplu, la începutul și mijlocul secolului trecut, o restructurare completă a doctrinei infinitezimale (în lucrările lui Cauchy, Weierstrass etc) Un exemplu foarte bun de abordare treptată a rigoarei poate fi găsit în excelenta carte a profesorului parizian Milo, "Certitudine logică" "Imaginați-vă", spune Milo, "că doriți să demonstrați o teoremă: "O dreaptă care intersectează un cerc într-un punct trebuie cu siguranță să-l intersecteze în altul" Pe baza reprezentărilor tale vizuale, raționezi aproximativ după cum urmează: "Cercul este închis pe toate părțile, linia dreaptă poate fi extinsă la infinit Astfel, dacă Biblioteca "Runivers" AL "FORMALISMUL" ÎN MATEM ȘI RELAȚIA SA ÎN TEORIA CUNOAȘTERII linia a traversat cercul și a intrat în cerc, apoi trebuie să continue să părăsească din nou cercul și pentru ca aceasta să traverseze din nou cercul Pentru un profesor de matematică, o astfel de demonstrație i se va părea insuficient de riguroasă Iertați-mă, va spune el, pentru că aceasta nu este o concluzie logică, ci o simplă descriere a faptelor Pentru a demonstra teorema propusă, ne vom ghida după definițiile figurilor geometrice, și nu după forma lor sensibilă Un cerc este un loc geometric de puncte la fel de îndepărtate de centru Grozav Coborâți din centrul cercului dat perpendicular pe linia dată În

acest caz, sunt posibile două cazuri: fie baza perpendicularei căzute coincide cu punctul de intersecție al dreptei cu cercul Apoi linia va fi tangentă la cerc Sau baza perpendicularei se va afla la o anumită distanță de punctul de intersecție Apoi, de cealaltă parte a perpendicularei, atribuim o distanță egală cu cea anterioară și, legând punctul său final cu centrul, demonstrăm, pe baza congruenței a două triunghiuri dreptunghiulare cu catete egale, că acest al doilea punct este din centru la o distanță egală cu raza și, prin urmare, reprezintă un punct aparținând acestui cerc În acest raționament, matematicianul nostru a substituit imaginilor concrete definiții eterice, abstracte Nu există nici un cerc sau intersecție aici; au fost puse în locul lor simboluri: locația geometrică a punctelor la fel de îndepărtate de centru, distanța cea mai scurtă a unui punct de o linie dreaptă etc Toate aceste concepte nu coincid deloc cu reprezentările noastre vizuale, de exemplu, cu o linie binecunoscută, uniform curbată, pe care o numim cerc, sau cu imaginea unei grinzi care intră într-un loc împrejmuit din toate părțile și părăsește rapid din el Dar toată lumea vede că pierderea vizibilității este răscumpărată printr-o creștere a severității Cu toate acestea, adevărata minte matematică nu se va mulțumi nici cu această demonstrație Coborârea perpendicularei pe dreapta, construirea a două segmente egale, i se va părea acțiuni prea evidente și, prin urmare, întregul raționament este prea diferit de o concluzie logică adevărată Întrebări de filosofie, carte - Biblioteca "Runivers" L GABRILOVICH El va raționa astfel: un punct este o pereche de valori pentru două variabile x și y; o linie dreaptă este un sistem de astfel de perechi care satisface ecuația ax -r bu + c = o] în cele din urmă, un cerc este un alt sistem de astfel de perechi care satisface ecuația λ' + Y* = r Punctul de intersecție al cercului și al dreptei este o astfel de pereche de valori ale variabilelor x și y} care va satisface simultan atât ecuația ax - {- y + c - o cât și ecuația x + y \u d r Si vor exista, in general, doua astfel de perechi (reale sau imaginare), i e linia dreaptă intersectează cercul în două puncte Aici vizualizarea a dispărut în sfârșit, dar, pe de altă parte, chiar și calculele sunt suficiente pentru a realiza dovada, adică, substituiri pur algebrice ale unor simboluri cu altele Iar un matematician se simte mulțumit doar când ajunge la concluzia sa exclusiv prin astfel de substituții Henri Poincare caracterizează foarte bine dorința de rigoare în articolul "Definiții matematice" "Ia", spune el, "o carte despre matematică scrisă acum cincizeci de ani O mare parte din raționamentul din această carte ni se pare a fi lipsit de rigoare În această eră, se presupunea că o funcție continuă nu își poate schimba semnul fără a trece prin zero; acum o dovedesc; a presupus că regulile obișnuite de calcul se aplicau numerelor iraționale; acum o dovedesc Au fost admise multe lucruri care erau eronate Se bazau pe contemplarea vizuală; dar din ce în ce mai mult s-a observat că vizualizarea nu garantează acuratețea și nici măcar nu dă certitudine Ne spune, de exemplu, că fiecare curbă are o tangentă, adică fiecare funcție continuă are o derivată - ceea ce nu este adevărat Și din moment ce încrederea este necesară, a fost necesar să se limiteze treptat ponderea intuiției Cum a avut loc această evoluție necesară? Sa observat în timp util că precizia nu poate fi introdusă în raționament decât dacă este introdusă mai întâi în definiții Multă vreme entitățile matematice au fost prost definite Au crezut că le cunosc, pentru că și-au imaginat pentru ei înșiși, recurgând la sentimente sau la imaginație, dar, până la urmă, acestea erau doar imagini brute ale lor, și nu concepte exacte, pe baza cărora se putea

Biblioteca "Runivers" FORMALISMUL TH ^ ÎN MATEM SI TN SH LUI ÎN TEORIA CUNOAȘTERII pentru a începe discuția " În această direcție și-au îndreptat atenția logicienii Conceptul vag de continuitate, determinat de vizualizare, a dus la un sistem complex de inegalități legate de numerele întregi Astfel, toate dificultățile care i-au îngrozit pe părinții noștri atunci când se gândeau la fundamentele calculului diferențial și integral au dispărut în cele din urmă "Acum, în analiză rămân doar numere întregi, fie sisteme finite, fie infinite de numere întregi conectate printr-o rețea de egalități și inegalități "Matematica, după cum se spune, a fost aromată" Observ că Poincare, care a scris aceste rânduri, aparținea numărului de matematicieni care nu erau deloc pasionați de formalism Opinia lui despre tendințele de dezvoltare a matematicii este cea care are cea mai mare pondere pentru noi Noul formalism matematic se deosebește de efortul general de rigoare doar prin caracterul său universal, ca să spunem așa, atotconsumător Am văzut că matematica a devenit aritmetizată Aceasta înseamnă că operațiile vizuale, cu ajutorul cărora ea obișnuia să introducă fracții, numere iraționale, diferențiale, derivate etc , sunt în cele din urmă aruncate și înlocuite cu construcții pur logice din numere întregi Cu alte cuvinte, matematicii mai are un singur obiect, pe care nu îl construiește cu ajutorul propriilor definiții, ci îl găsește gata, ca să spunem așa, adică, primeşte din contemplaţie / iar acest obiect este o serie naturală de numere Formalismul extrem din matematică se străduiește să alunge chiar și acest ultim vestigiu de vizualizare din el Întrebarea este, ce trebuie făcut pentru asta? Evident, pentru a transforma numerele în combinații simple de simboluri Hilbert, deja cunoscut de noi, poate servi din nou ca exemplu, dar de data aceasta nu ca geometru, ci ca convertor aritmetic "După cum știți", spune Hilbert în raportul său la cel de-al treilea Congres de matematică din Heidelberg, "Kronecker a văzut în conceptul de număr întreg adevărata bază a aritmeticii; el a dezvoltat pentru el însuși o viziune conform căreia întregul număr ne este dat direct și imediat; acest lucru l-a împiedicat să vadă că conceptul de număr întreg avea nevoie de justificare și poate fi justificat În acest sens, aș fi înclinat să Biblioteca "Runivers" L GABRILOVICH numiți-l dogmatist; el ia întregul număr cu toate proprietățile lui ca pe un fel de dogmă și nu încearcă să caute mai profund Pentru a defini un număr întreg, Hilbert introduce mai întâi două simboluri; unitate și semn egal Este de la sine înțeles că trebuie să uităm de sensul obișnuit al acestor două semne și să nu le atribuim niciun sens Mai mult, Hilbert, folosind două axiome, determină semnul egalității Aceste axiome, exprimate în limbajul obișnuit, ar spune că fiecare mărime este egală cu ea însăși și că fiecare acțiune asupra unor cantități identice produce rezultate identice Dar, așa cum observă corect Poincaré, Hilbert nu se referă deloc la aceste două adevăruri evidente, ci pur și simplu introduce reguli arbitrare pentru combinarea simbolurilor sale Axioma lui Hilbert "x-xx" nu înseamnă deloc că fiecare obiect este egal cu el însuși, ci doar că, având două simboluri identice, le putem lega împreună folosind semnul egal A doua axiomă a lui Hilbert am putea, cu o oarecare abatere adevărată de la transmiterea literală a formulei lui Hilbert, dar cu păstrarea deplină a sensului ei, să fie exprimată astfel: dacă un semn egal este plasat între hom și y com, atunci acest semn egal poate fi, de asemenea, pus între rezultatele oricărei acțiuni identice pe teren propriu și joc Astfel, ambele axiome nu fac decât să precizeze condițiile în care avem dreptul să ne unim simbolurile cu un semn egal Hilbert introduce apoi încă trei simboluri ", f și f și stabilește trei

axiome, i e trei reguli noi pentru combinarea acestor personaje între ele și cu primele două personaje Desigur, trebuie să ne amintim că ni se oferă semne simple cărora nu trebuie să le asociem niciun sens aparent Cu toate acestea, pentru a ne oferi un ajutor psihologic, Hilbert între paranteze, i e ca să spunem așa, la ureche, ne spune ce a vrut să spună de fapt atunci când și-a introdus simbolurile Simbolul și denotă pentru el o colecție infinită, simbolul f este o relație de consecință, simbolul G este o operație aritmetică Sub această interpretare, sau mai degrabă, cele trei noi axiome ale lui Hilbert pot fi exprimate în limbajul obișnuit în următoarea formă aproximativă * Biblioteca "Runivers" AL "FORMALISMUL" ВЪ MATEM SI ATITUDINA LUI ÎN TEORIA CUNOAȘTERII i) fiecare element al unei colecții infinite este urmat de un obiect, care este și el un element al acestei colecții;) două elemente ale populației, urmate de același element, sunt egale între ele și) nu există niciun element al colecției care să preceadă unitatea Aceste trei axiome determină principalele proprietăți ale seriei de numere naturale; totuși, aceste trei propoziții nu sunt împrumutate din contemplație, ci sunt introduse sub formă de definiții, adică sub formă de reguli simple de combinare pentru simboluri Hilbert de bază: unitate, semn egal și, f și Γ Iată că suntem deja în domeniul formalismului pur Chiar și cu Kronecker, știința matematică a început cu o examinare a datei, adică, entități independente, și anume numere întregi și proprietățile acestora Hilbert și ceilalți formaliști își creează propriul subiect Pentru a face acest lucru, ei inventează semne și stabilesc legile combinațiilor lor Ambele sunt făcute de ei nu sub presiunea unei constrângeri externe, de exemplu, probe, ci complet liber și arbitrar De fapt, nimeni nu mă poate obliga să aleg acele semne și nu alte semne pentru exercițiile mele de matematică și să stabilesc acelea, și nu alte reguli de împerechere a acestor semne între ele Unuia îi plac liniuțele, altuia cercurile, a treia literele latine etc Fiecare este liber să aleagă după gustul său Da, se pot stabili orice reguli La urma urmei, același pachet de cărți poate servi cu același succes pentru a juca vint, ecarte, macao, fools, sharks etc Și cine îi place poate inventa alte douăzeci de jocuri Matematica, în ochii formaliştilor, este tocmai un joc cu simboluri după reguli prestabilite Prin urmare, atât jocurile de cărți, cât și sistemele matematice pot fi orice număr Și de fapt, alături de geometria lui Euclid, există geometria lui Lobachevsky, geometria lui Riemann etc , i e jocuri cu alte reguli, și împreună cu aritmetica noastră obișnuită, de ce să nu existe o aritmetică imaginară sau imaginară cu reguli complet diferite de adunare, înmulțire etc ? Apropo, notez că în formă Biblioteca "Runivers" L GABRILOVICH Ausdehnungslehre Grassmann este într-adevăr cunoscută în știință o astfel de nouă aritmetică conform regulilor sale, unde ab nu este egal cu ba, dar [-ba], adică legea comutativă a înmulțirii a fost schimbată - și ceea ce este poate și mai curios este unde pătratul oricărui număr este egal cu zero Permiteți-mi să vă reamintesc că această aritmetică imaginară este respectată de mărimile direcționate în spațiul tridimensional *) Ce se studiază la matematică, conform formaliştilor? Aceasta este o întrebare foarte importantă, pentru că operațiunile noastre cu semne, pe care noi înșine le-am introdus, conform legilor pe care le-am stabilit noi înșine, trebuie să aibă un sens Formaliștii răspund la aceasta referindu-se la învățăturile lui Leibniz despre alfabetul gândirii și despre arta combinației (ai combinatoria) Putem studia lumea din punctul de vedere al compoziției ei calitative: de asta se ocupă experiența; dar putem studia și ordinea în care sunt aranjate lucrurile: asta face matematica

Cu alte cuvinte, oricare ar fi elementele din care constă lumea, ele ne întâlnesc întotdeauna sub forma anumitor combinații Aceste combinații diferă între ele atât ca compoziție, cât și ca formă: de exemplu, un anumit grup de case poate fi aranjat în rând, în cerc, în model de șah etc Evident, această aranjare este una dintre formele posibile de combinarea obiectelor Dar pentru a studia aceste forme nu este nevoie să recurgem la observație Ne este suficient, urmând exemplul lui Hilbert, să concepem un anumit sistem de elemente și să introducem anumite reguli pentru combinarea lor Vom obține o lume albă de națiuni combinate legate de unitatea legii Adevărat, nu vom ști în acest fel dacă acest sistem pe care l-am creat este întruchipat undeva în realitate Dar acum nu ne interesează asta Studiem doar: forme posibile de combinații, iar aceste forme le creăm noi înșine, întrucât noi înșine le compunem acele • reguli prin care elementele sunt combinate Matematica este deci cea mai generală știință a combinațiilor Ar trebui numită combinatorică, așa cum a sugerat cândva Leibniz, sau doctrina ordinelor, așa cum sugerează) Un alt exemplu este "analiza logică" a lui J Boole, unde există un număr nelimitat de module de înmulțire și unde, deci, din egalitatea ab = ac nu se poate concluziona că b = c Biblioteca "Runivers" T Ή "FORMALISM" ÎN MATEM SI ATITUDINA LUI ÎN TEORIA CUNOAȘTERII topesc unii formalişti moderni (de exemplu, acelaşi Couture sau G Itelson) Este clar că subiectul matematicii, cu o asemenea viziune asupra ei, este foarte extins Numerele și mărimile, considerate multă vreme singurele obiecte ale matematicii, sunt doar cazuri speciale de combinații controlate de legi La urma urmei, am văzut că, împreună cu legile aritmetice obișnuite la care combinațiile de real, adică, cunoscute nouă din contemplarea numerelor, există și alte legi ale combinației, de exemplu Ausdehnungslehre al lui Grassmann sau calculul cuaternion al lui Hamilton și, alături de regulile geometriei euclidiene, există legi de combinație care stau la baza geometriilor lui Lobachevsky, Riemann etc Din punct de vedere matematic, toate aceste sisteme au același drept de a exista și împreună cu ele este de imaginat și mai mult un număr inepuizabil de alte sisteme IV Adepții extremi ai formalismului nu sunt mulțumiți cu o astfel de formulare a întrebării Potrivit acestora, știința combinațiilor desființează nu numai matematica, ci și logica Și într-adevăr propozițiile logicii sunt același sistem de combinații, guvernat de anumite reguli, ca și propozițiile aritmeticii sau geometriei Logica ne spune, de exemplu, că în prima figură sunt permise combinațiile Barbara, Celarent, Darii, Ferio; iar această teoremă logică poate fi redusă la reguli mai simple, de exemplu, la legile gândirii, la doctrina distribuției termenilor etc Prin urmare, conform formaliștilor, logica poate fi construită și ca matematica, introducând câteva simboluri de bază şi stabilirea mai multor legi de bază conjugările lor Asemenea încercări de a construi logica sub formă de calcul simbolic se numesc logică matematică sau logistică Există foarte multe sisteme de logică matematică: îmi voi aminti numele: Boole, Morgan, Hamilton, Schroeder, Jevons, Poracki, iar ale celor noi, Peano, Whitehead, Ressel Cu toate acestea, toate aceste sisteme au caracteristici esențiale în comun Toate încep cu introducerea câtorva pictograme de bază, pe care noi nu le facem Biblioteca "Runivers" L GABRILOVICH ar trebui să nu dea nici un sens, dar care ne sunt familiare din logica numelor de judecăți, negații, concepte etc *) Apoi, sub formă de axiome sau definiții, se introduc anumite reguli, conform cărora trebuie să conectăm aceste semne Și apoi, prin substituții, se obțin "propoziții concludente" Dovezile sunt efectuate

formal Aceasta înseamnă că atunci când combinăm icoanele noastre, trebuie să ne ghidăm numai după regulile combinației lor și nimic altceva Dar dacă, în pozițiile dovedite, dăm semnelor noastre un sens real, adică sensul pe care suntem obișnuiți să îl asociam cu numele lor în logică, atunci vom obține prevederi reale legate de judecăți și concluzii reale Deci, de exemplu, o formulă foarte tipică care apare în multe logici matematice (de exemplu, în Boole, în Jevons, în Schroeder) "X - X" se citește astfel: "Repetarea unui concept nu-i schimbă domeniul de aplicare" Ca exemplu, voi cita următorul fragment din postfața prof univ Shatunovsky la traducerea rusă a "Algebrei logicii" a lui Couture (tradusă de prof Sleshinsky, Odesa, ediția cărții "Mathesis" în): "Cartea tratează un sistem de simboluri, care, pe parcursul studiului, sunt lipsite de orice conținut real, cu excepția conținutului care le este inerent ca atare (adică sunt imagini, litere sau alte semne) Adevărat, deja pe primele pagini ale cărții simbolurilor li se oferă o anumită interpretare, adică sunt investite cu conținut pe care nu l-ar fi putut avea pe parcursul întregului studiu fără a aduce atingere întregului studiu și anume, se indică faptul că sub simbolul luat în considerare se poate înțelege fie o clasă de lucruri (un concept), fie o propoziție; dar acest lucru se face pentru că, în primul rând, o astfel de interpretare face mai ușoară trecerea în revistă și amintirea legăturilor stabilite în mod convențional între simboluri și pentru că, în al doilea rând, pentru că, în final, după stabilirea și derivarea formulelor, simbolurile vor însemna de fapt fie concepte , sau propoziții, deoarece se construiește un calcul logic și nu oricare altul Totuși, toate cercetările trebuie efectuate independent de orice interpretare a simbolurilor, pe baza convențiilor, care, dacă doriți, pot fi considerate definiții ale simbolurilor luate în considerare sau ale clasei pe care le formează Nu toți logisticienii au o viziune atât de extrem de formalistă Ressel, de exemplu, crede că simbolurile logicii matematice reproduc anumite elemente de bază ale gândirii noastre, postulate și definiții; diviziuni ale logisticii - relații între aceste elemente pe care le percepem intuitiv (cf B Russel "Principies of Mathematics", A N Whitehead și B Russel "Principia mathematica", T I u Russel The "Problems of Philo sophy") Biblioteca "Runivers " AL "FORMALISMUL" Bъ MATEM SI ATITUDINA LUI ÎN TEORIA CUNOAȘTERII Faptul dezvoltării logicii matematice este, fără îndoială, o pagină instructivă în istoria matematicii Vedem aici o știință matematică, destul de riguroasă ca formă și metodă, și totuși care nu are nimic de-a face cu subiectele obișnuite ale matematicii - numerele și mărimile De fapt, termenul de "logică matematică" este prea îngust și o denumire specială pentru această știință Formele de combinații studiate în el sunt valabile nu numai pentru elementele de logică, ci, de exemplu, pentru radicalii unui compus chimic, pentru teritoriile geografice și pentru multe alte subiecte Ca exemplu, luați în considerare propoziția pe care Ressel o numește principiul silogismului și care este scrisă simbolic: a^>b b^>s > a^>s În limbajul logicii, se citește după cum urmează: dacă conceptul a este conținut în conceptul b, iar conceptul b este conținut în conceptul c, atunci conceptul a este conținut în conceptul c Dacă șoarecii sunt rozătoare, iar rozătoarele sunt mamifere, atunci șoarecii sunt mamifere Dar aceeași regulă formală de conjuncție ne permite să spunem: dacă carbonul este conținut în sinorode, iar synerogenul este în albastru prusac, atunci carbonul este conținut în albastru prusac; dacă Catedrala Kazan este în Petersburg și Petersburg este în Rusia, atunci Catedrala Kazan este în Rusia În toate cele trei cazuri avem de-

a face cu combinații guvernate de aceeași lege, și anume legea "tranzitivității" Vedem că sistemul "logisticii" nu este o simplă prezentare a logicii într-o formă nouă: dimpotrivă, logica este doar una dintre aplicațiile particulare ale logisticii, întrucât numărarea banilor este una dintre aplicațiile aritmeticii Și pot exista orice număr de astfel de aplicații Apropo, remarc că în ceea ce privește rigoarea și completitudinea, logistica este mult superioară logicii aristotelice De exemplu, face posibilă prevederea cazurilor pe care logica aristotelică nu le prevede etc Și atunci unor logisticieni le-a venit gândul: logica matematică nu desființează logica obișnuită? Nu este formalismul matematic singura metodă valabilă a oricărei științe raționale? Până acum s-a făcut distincția între științe empirice și raționale Biblioteca "Runivers" L GABRILOVICH astfel încât logica obişnuită şi matematica au fost incluse fără nicio ezitare în ştiinţele raţionale Am văzut că geometria formalistă și aritmetica formalistă nu sunt ca matematica obișnuită Logica obișnuită a suferit aceeași soartă a reformei complete Aceste științe, atât de cunoscute nouă, au fost respinse pe motiv că nu erau suficient de formale, deoarece pentru dovezile lor recurg nu numai la substituții, ci și la contemplare Și acum ultimul cuvânt al formalismului se rezumă la faptul că numai combinatoria poate fi numită o știință rațională reală, adică metodă, pe care am luat-o deja în considerare de multe ori și în multe exemple, și care constă în faptul că introducem simboluri arbitrare, stabilim legi arbitrare pentru conjugarea lor și luăm în considerare ce forme de combinații sunt permise de aceste legi și care le contrazic Cred că critica formalismului ar trebui împărțită în două întrebări Primul îl formulez astfel: este posibil să se construiască combinatorică fără a accepta mai întâi drept adevărate unele propoziții nu numai ale logicii obișnuite, ci și ale matematicii obișnuite? Observ, privind în viitor, că prima parte a acestei întrebări a fost deja luată în considerare în știința modernă și, s-ar putea spune, a fost rezolvată în mod negativ Vorbesc despre dependența, sau mai degrabă independența formalismului de logică Cu toate acestea, dependența formalismului de matematică este încă o întrebare insuficient studiată Ne vom ocupa de el la sfârșitul acestui capitol Să punem a doua întrebare în acest fel: dacă este adevărat că matematica formală este construită numai pe definiții arbitrare, atunci cum putem explica corespondența acestei științe cu experiența noastră, o corespondență în care credem cu toții neclintit? Această întrebare a fost luată în considerare cu atenție în literatura filozofică a formalismului; rămâne doar să verificăm răspunsurile Deci, în primul rând, să ne întrebăm: este posibil să se construiască o știință, constând în introducerea simbolurilor și stabilirea unor reguli de conjugare a acestora, fără a recunoaște mai întâi drept adevărate unele prevederi ale logicii? Imaginați-vă pentru început că introducem două caractere și b și ne gândim să lucrăm cu ele Pentru a produce combinații, trebuie să presupunem dinainte că pictograma l, oriunde am pune-o, va rămâne mereu aceeași pictogramă Biblioteca "Runivers" FORMALISMUL TH ^ ÎN MATEM SI ATITUDINA LUI ÎN TEORIE ZVAN , iar pictograma b este aceeași pictogramă ¿ Și asta înseamnă că dacă nu recunoaștem legea logică a identității ca fiind adevărată, nici măcar nu avem dreptul să ne introducem simbolurile Acest lucru este recunoscut de cei mai importanți logisticieni Ressel, de exemplu, scrie: "simbolul trebuie să păstreze o identitate recunoscută pe tot parcursul probei" Trebuie să știm că a-ul nostru este întotdeauna și pretutindeni identic cu el însuși, în ciuda schimbărilor de loc, timp, font etc Și deoarece chiar începutul logisticii necesită o astfel de

recunoaștere, atunci nicio știință rațională nu este posibilă până când nu suntem convinși de adevăr a acestei legi logice și, prin urmare, nu avem dreptul să spunem că toate cunoștințele noastre raționale sunt obținute prin metoda formalistă Dar acest lucru încă nu este suficient Când introducem reguli de conjugare, trebuie să privim în ambele părți, ca nu cumva aceste reguli pe care le introducem să nu se contrazică Prin urmare, atunci când introducem reguli, trebuie să fim de acord și mai devreme cu legea logică a contradicției La urma urmei, întreaga esență a metodei formaliste constă în faptul că construim combinații de simboluri care sunt în concordanță cu legile noastre de bază, adică care nu le contrazic Prin urmare, marea premisă a fiecăreia dintre substituțiile noastre și a fiecărei reguli introduse este legea contradicției Oricât de ciudat ar părea, această dependență a formalismului de legea contradicției nu a fost încă indicată în literatură În cele din urmă, aproape orice substituție se bazează pe o regulă pe care Ressel o numește "regula de substituție" și pe care o formulează astfel * în locul unui termen general, avem dreptul de a substitui un anumit sens al termenului Ressel admite că aceasta este o condiție prealabilă necesară pentru orice simbolism Dar care este această nouă regulă, dacă nu cea mai generală lege a inferenței în logică? Vedem că niciun sistem formalist nu poate fi construit fără a recunoaște inițial principalele legi logice ca adevărate O examinare mai atentă ne-ar arăta că avem de-a face nu numai cu principalele legi ale logicii clasice, ci, s-ar putea spune, cu întregul său conținut Se dovedește că o știință rațională, și anume logica, iese deja în orice caz sub formă neatinsă Biblioteca "Runivers" L GABRILOVICH lismo, adică posedă metode proprii de a ajunge la adevăr și, în plus, metode deloc formaliste Altfel, am avea un cerc vicios: formalismul ar justifica logica (ca știință rațională), iar logica (ca știință rațională) ar justifica formalismul Dar capacitatea de a opera cu simboluri nu se bazează doar pe logică Are nevoie și de conceptul de număr, cel puțin sub forma conceptului de pereche De fapt, fiecare conjugare începe cu o astfel de operație Unul ia două simboluri, să spunem a și b, și le conectează cu un al treilea simbol, de exemplu exprimând o relație De exemplu, în Schroeder, Frege, precum și în prima lucrare a lui Ressel, Principiul matematicii, logica matematică începe cu stabilirea simbolului q* qZ>P Biblioteca "Runivers" L GABRILOVICH Aici, în primul rând, la simbolurile p, q, > și = deja utilizate, se adaugă un nou simbol - ; iar în al doilea rând, se introduce un nou simbol pentru expresia prescurtată a formulei p > q q"^>p, unde simbolul > apare de două ori Această definiție resseliană a echivalenței este un exemplu tipic (deși simplu) al modului în care formulele oricărei discipline pur formale sunt complicate Complexitatea se bazează întotdeauna fie pe repetiție de simboluri vechi sau la introducerea altora noi În ambele cazuri, se presupune că orice simbol poate fi repetat de orice număr de ori în formulă și că un simbol nou poate fi adăugat la orice număr de simboluri, adică ceva analog la ceea ce Poincaré a numit "metoda recurentă", adică ceva analog cu infinitatea seriei de numere De fapt, nu rezultă din formula pZ>q că există și o formulă p"p>q>r, q^>'f >t Pentru a realiza aceste două noi combinații, este necesar, în primul rând, să se introducă noi simboluri r și t, iar în al doilea rând, să se repete simbolul > mai întâi όβα și apoi de trei ori În ceea ce privește posibilitatea de repetare, este de la sine înțeles că aceasta presupune cunoașterea numărului Dar aceleași cunoștințe se asumă la introducerea fiecărui simbol nou r, /, etc , întrucât diferă de cele precedente doar numeric, nu este altceva decât al treilea, al patrulea,

etc membru al relației La urma urmei, dacă p, q, r etc , denotă
elemente conjugate, atunci deoarece aceste /?, g, r pot fi înlocuite cu
orice alte litere și semne și, din moment ce nu semnifică nimic decisiv
prin ele însele, ce pot ele diferă unul de altul, dacă nu prin faptul
că p este primul element, q al doilea, r al treilea etc În loc de p, q,
r etc , am putea scrie pe bună dreptate D, D etc Faptul este că
întotdeauna putem adăuga în mod conștient elemente noi la cele vechi
și, prin urmare, ne putem complica formulele Și o astfel de adăugare
conștientă nu este altceva decât un număr Așa că cunoașterea seriei de
numere ar trebui să fie deja prezentă în noi atunci când începem
logistica Acum să ne întoarcem la considerarea celei de-a doua
întrebări: dacă este adevărat că matematica formală este construită
exclusiv pe definiții arbitrare, atunci de unde obținem dreptul
Biblioteca "Runivers" T, H FORMALISM "ВЪ MATEM SI ATITUDINA LUI ÎN
TEORIA CUNOAȘTERII j> · aplică fără teamă concluziile sale unor obiecte
reale, de exemplu, numere reale, mărimi etc ? Am văzut la începutul
acestui articol că există un antagonism incontestabil între aspirațiile
formaliste din matematică și teoria cunoașterii a lui Kant Am văzut că
până și Klein și Boltzmann, care sunt moderați în sensul entuziasmului
lor pentru formalismul matematicii (Klein se referă, de exemplu, la
logistică cu dispreț evident), îl atacă puternic pe Kant Motivul
dezacordului este clar: Kant reduce cunoștințele matematice la
contemplație, în timp ce formalismul, chiar și în varietatea lui
moderată, încearcă, dacă nu să distrugă complet contemplația, atunci să
o reducă la un minim extrem Între formalismul extrem și Kant există o
opoziție și mai mare Kant consideră că toate (sau aproape toate)
axiomele matematice sunt propoziții sintetice, în timp ce logisticienii
se străduiesc să construiască o știință rațională exclusiv pe
definiții, adică asupra judecăţilor analitice Popularizatorul lui
Ressel, Couture, care a dedicat un apendice la cartea sa "Principii ale
matematicii" unei critici detaliate a teoriei matematicii a lui Kant,
poate servi drept exemplu tipic în acest caz Couture demonstrează în
primul rând că toate legile aritmeticii și analizei pot fi deduse prin
substituții pur formale din prevederile logicii matematice Și asta
înseamnă, potrivit Couture, că algebra și analiza pot fi considerate
pur analitice, adică bazată exclusiv pe definiții, științe Nu voi intra
aici în a considera cât de corectă sau greșită este Couture spunând că
algebra și analiza pot fi deduse din teoremele logicii matematice Eu
personal cred că are dreptate în acest caz, dar nu voi ascunde faptul
că o asemenea autoritate precum Poincaré a avut o opinie contrară În
orice caz, avem dreptul să spunem * ei bine, am introdus în mod
arbitrar niște legi de conjugare a simbolurilor, am dedus din aceste
legi grupuri de simboluri, pe care le-am botezat numere și regulile
prin care ar trebui să le combinăm grupuri; Totuși, de unde știm asta
numerele reale, vizuale, cele cu care suntem obișnuiți să avem de-a
face și care nu sunt simboluri, se supun tocmai acestor, până la urmă,
legilor stabilite de noi? Dacă spunem că vol Biblioteca "Runivers" L
GABRILOVICH Am învățat această proprietate a numerelor din experiență -
devenim cei mai cruzi empiristi Dacă facem apel la contemplație pentru
a ajuta, atunci în ce fel va fi diferită învățătura noastră de cea a
lui Kant? În fine, dacă nu luăm în considerare deloc această întrebare,
atunci vom obține cel mai amuzant caz de armonie prestabilită: - ne-am
luat în cap să compunem reguli, iar numerele și-au luat în cap să se
supună acestor reguli! O tratare foarte vie a acestei întrebări poate
fi găsită la Prof Klein, în Prelegerile sale despre matematica
elementară din cel mai înalt punct de vedere Klein ia în considerare

încercarea lui Hilbert de a construi toată aritmetica pe unsprezece definiții independente "Trebuie să înțelegem", spune Klein, "că aceste considerații nu oferă o justificare adecvată aritmeticii, că tocmai în această ordine de idei nu poate fi realizată Tocmai este imposibil să arătăm într-un mod pur logic că legile în care am constatat absența contradicției logice sunt cu adevărat adevărate în ceea ce privește numerele pe care le cunoaștem atât de bine empiric; este imposibil să arătăm că obiectele nedeterminate despre care vorbim aici pot fi identificate cu numere reale, iar conjugările pe care le dăm cu procese empirice reale Ceea ce se realizează cu adevărat aici este doar împărțirea vastei sarcini de justificare a aritmeticii în două părți: prima parte este problema pur logică a stabilirii propozițiilor fundamentale independente unele de altele și a dovedirii independenței și consistenței lor reciproce A doua parte a problemei se referă mai degrabă la teoria cunoașterii și, într-o anumită măsură, exprimă aplicarea acestor investigații logice la relații reale Dezvoltarea acestei a doua probleme, adaugă Klein, strict vorbind, nu a fost încă începută, deși pentru fundamentarea propriu-zisă a aritmeticii trebuie neapărat epuizată Concluziile noastre ar fi foarte dezamăgitoare pentru formalismul matematic și rolul său în teoria cunoașterii, dacă ar fi epuizat de acea direcție extremă pe care am numit-o simbolism formalist Dar există și - așa cum probabil nu ați uitat - și formalism constructiv - Biblioteca "Runivers" AL "FORMALISMUL" ВЪ MATEM SI RECEPTIILE LUI ÎN TEORIA CUNOAȘTERII l-am întâlnit, de exemplu, la introducerea numerelor iraționale cu ajutorul secțiunilor Dedekind Formalismul constructiv în matematică este la fel de atent să evite contemplația ca și simbolismul De asemenea, încearcă să avanseze doar prin intermediul definițiilor Dar modul în care creează aceste definiții îl deosebește puternic de simbolism Introducând numere iraționale, Dedekind nu recurge la vizualizare, de exemplu, la imagini geometrice Dar el nu inventează o insignă căreia nu i se poate da vreun sens rezonabil Ce face? Se uită la fracții Datorită faptului că avem la dispoziție un număr infinit de numere întregi, putem construi sau crea un număr infinit de fracții și, mai mult, în așa fel încât nu numai numărul acestor fracții să fie nelimitat, ci și diferența dintre fracţiile individuale care urmează una după alta pot scădea fără limită Avem aici în fața noastră o construcție bazată pe faptul că putem, datorită infinitității seriei de numere, să îmbogățim mental orice combinație care se află în fața noastră cu orice număr de elemente Acest dispozitiv constructiv îi permite lui Dedekind să facă dovada că există o astfel de împărțire a mulțimii numerelor raționale încât în clasa cea mai inferioară nu există un membru cel mai mare, iar în clasa cea mai înaltă nu există cel mai mic și unde, prin urmare, împărțirea în sine nu poate fi realizată de un singur număr rațional După ce se dovedește existența unor astfel de diviziuni, Dedekind le numește numere iraționale Este clar că numerele iraționale introduse în acest fel nu sunt pentru noi un simplu simbol despre care să nu putem spune nimic Dimpotrivă, știm foarte bine ce este, deși nu am apelat la vizualizare Un alt exemplu: se introduce conceptul de circumferință, ca limită a poligoanelor înscrise și circumscrise cu o creștere nelimitată a numărului de laturi Și aceasta se face acum fără nicio referire la contemplație Ele dovedesc pur și simplu pur analitic că seria de perimetre ale poligoanelor înscrise și seria de perimetre ale poligoanelor circumscrise tind spre o anumită limită, și anume, dacă seria de apoteme Întrebări de filosofie, KN , Biblioteca "Runivers" L GABRILOVICH tinde spre unitate, atunci seria de perimetre tind spre doi

P Când se dovedește această proprietate, atunci limita construită în acest fel se numește circumferință În sfârșit, ultimul exemplu, poate cel mai simplu: este introdus conceptul de înmulțire, iar produsul a este definit ca sumă, unde este în termenii ' și fiecare este egal cu a Din nou, nu recurgem aici la contemplare Dar nu introducem produsul ca simbol lipsit de orice semnificație, construim mai întâi suma termenilor, a căror fiecare este egal cu a, apoi numim această sumă produsul lui a cu b sau pur și simplu av Dacă spunem acum: avem în fața noastră trei definiții: i) un număr irațional,) circumferința unui cerc,) un produs: deci avem în fața noastră trei judecăți analitice, atunci toată lumea va simți că aici atât cuvântul " definiție" și cuvântul "judecata analitică" nu sunt folosite în sensul obișnuit Definițiile sunt fie nominale, fie reale În primul caz, pur și simplu suntem de acord că prin așa și cutare nume înțelegem cutare sau cutare combinație de atribute (de exemplu, numim "număr complex" o pereche de numere reale supuse unor astfel de legi, "abracadabra" numim logaritmul unui număr negativ etc) Dar dacă o astfel de combinație de semne există cu adevărat, nu putem afla din definiția noastră În cel de-al doilea caz, definiția se reduce la o descriere simplă, deși ciudată, a unui obiect care se află în fața noastră și care ne este oferit într-o formă finită (de exemplu, "apa este un lichid incolor, transparent, aproape fără gust, care are o greutate specifică maximă la grade Celsius") ' Definițiile constructive ale matematicii sunt remarcabile prin faptul că nu sunt în niciun fel incluse în clasa întâi sau a doua, adică că nu pot fi reduse la convenţii sau descrieri Desigur, suntem liberi să dăm termenului "număr irațional" orice semnificație, dar adevărul este că Dedekind provine nu din termen, ci din obiectul în sine și numai atunci când obiectul este creat îi dă un nume Pe de altă parte, numărul irațional nu ne este în niciun caz dat A devenit Biblioteca "Runivers" AL "FORMALISMUL" ÎN MATEM SI ATITUDINA LUI ÎN TEORIA CUNOAȘTERII , nu este necesar în speță să se vorbească despre o definiție ca despre o împărțire a unui concept gata făcut în semne Până când Dedekind a construit pentru prima dată "secțiuni" - o astfel de combinație de caracteristici nu a existat deloc Dedekind a construit un obiect și l-a construit fără ajutorul contemplației Se poate spune, însă, că în chiar conceptul de fracție, o secțiune era deja ascunsă, astfel că, dacă Dedekind nu a folosit ajutorul contemplației, a fost doar pentru că, strict vorbind, a analizat doar conceptul de fracție ? Și acest lucru nu poate fi argumentat Indiferent cum definim o fracție, fie ca o pereche numerică, fie ca un număr cunoscut de anumite părți ale unei unități, în orice caz, în această definiție este imposibil să descoperim seria Dedekind de numere raționale și acele sau alte diviziuni pentru cărora le pot fi supuse aceste serii Prin urmare, definiția lui Dedekind nu este percepută cu ajutorul contemplației și nu este derivată din concepte gata făcute: este construită într-un mod deosebit Și ceea ce am spus despre definiția unui număr irațional se aplică atât definiției circumferinței, cât și definiției produsului Dacă ne întoarcem acum la metodele logicii matematice, vom vedea că și aici este la îndemână o construcție, astfel încât, de exemplu, Couture și alți formaliști extremi consideră în zadar știința lor pur formalistă Din faptul că avem un sistem i e conjugarea a doi termeni, nu se poate deduce în niciun caz analitic că există și un sistem, adică conjugarea a trei termeni Acest nou sistem complicat nu este nicidecum dedus, ci construit Dacă logica matematică este o doctrină bogată nu numai în axiome, ci și într-o multitudine de concluzii din ce în ce mai complicate, atunci aceasta se datorează faptului că întâlnim în ea la

fiecare pas nu simple substituții analitice, ci construcții Fiecare creștere a numărului de elemente de împerechere este un design similar Și din nou găsim la Ressel o recunoaștere clară a acestei idei În § din "Principiile matematicii", Ressel subliniază că este imposibil să se construiască logica matematică doar cu ajutorul legii contradicției și că, prin urmare, dacă se definește o propoziție analitică ca atare, al cărei adevăr Biblioteca "Runivers" L GABRILOVICH paro se bazează numai pe legea contradicției, atunci prevederile logicii matematice sunt sintetice Prin urmare, avem dreptul să spunem că particularitatea gândirii matematice constă în capacitatea de a construi, adică, la înmulțirea elementelor din care sunt compuse formulele sale și la dispunerea acestor elemente în anumite ordine Dă-i cea mai simplă conjugare a două elemente, ea îl va aduce imediat pe al treilea și, prin urmare, va crea o nouă conjugare Și atunci atât numărul de elemente, cât și formele de conjugări obținute vor crește ca o avalanșă Construcția gândirii matematice este atât de elementară, atât de simplă, încât de obicei nu este observată Cine, de exemplu, s-ar gândi să considere formula -i ca o construcție specială, dacă se presupune că elementele și i ne sunt deja date separat în prealabil? Între timp, din formula i-phi- nu rezultă deloc că există altceva pe care l-am putea exprima prin formula -i-i Pentru a obține acest lucru, este nevoie de o construcție specială Ba chiar mai mult: din faptul ca putem face o definitie nu rezulta deloc ce putem putem compune si combina -}~i Elementele combinației ne sunt date, dar în aceste elemente combinația în sine nu este încă cuprinsă, așa cum se află în subiectul ei predicatul unei judecăți analitice Se poate spune că regula: "Dacă gândesc elementele a, b, c separat sau în diverse combinații, atunci le pot gândi împreună sau într-o singură combinație" - este o adevărată judecată sintetică Dar această regulă este condiția prealabilă pentru orice formulare de definiții (Consider că este de datoria mea să stipulez că regula tocmai dată și faptul că este o judecată sintetică caracteristică mi-au fost semnalate într-o conversație privată de un profesor, prof A I Vvedensky) Rezultă, așadar, că chiar dacă ar fi posibilă o știință, compusă în întregime din nimic altceva decât definiții și concluzii din acestea, atunci ea ar mai presupune în componența ei și unele judecăți sintetice, de exemplu, "gândind a, b, pot gândi și c diferit de ei" sau "gândind a, b, c separat, le pot gândi împreună" Și, desigur, judecățile sintetice de acest fel sunt cele care permit discipline pur formale (cum ar fi, de exemplu, geometria axiomatică și Biblioteca "Runivers" AL "FORMALISMUL" ÎN MATEM ȘI RELAȚIA SA ÎN TEORIA CUNOAȘTERII logica aritmetică sau matematică a lui Hilbert) își extinde domeniul de aplicare, și nu doar marchează timpul, repetând tautologic câteva poziții inițiale Fiecare disciplină formală este o știință a combinațiilor Dar ar fi o greșeală să credem că, dacă noi înșine creăm combinațiile studiate, atunci ne eliberăm complet știința de judecățile sintetice Într-adevăr, pentru a concepe o combinație, este necesar să introducem în mod consecvent în considerarea noastră o serie de elemente a, b, c etc Posibilitatea unei astfel de introduceri, i e posibilitatea de a adăuga mental noi elemente la numerar, desigur, nu poate fi dedusă din nicio definiție inițială, ci este cunoaștere reală, i e poziție sintetică Este curios că nici pentru construcția aritmeticii nu sunt necesare alte cunoștințe Întregul ei se bazează pe recunoașterea faptului că se poate introduce treptat o serie de elemente mentale a, b, c, d etc , prin care fiecare dintre aceste elemente diferă de toate precedentele, iar după fiecare element al seriei, un poate fi introdus unul nou Și aceasta înseamnă că

toată matematica (inclusiv aritmetica "imaginară") presupune aritmetica noastră obișnuită, la fel cum orice logică formalistă (inclusiv logica "imaginară", "non-aristotelică") presupune logica noastră obișnuită (vezi mai sus) Și asta înseamnă, de asemenea, că aritmetica are nici mai multe și nici mai puține premise decât orice disciplină formalistă, inclusiv logica Kant a repetat adesea ideea că matematica își construiește obiectele Dar nu trebuie să fii înșelat de cuvinte Construcția despre care vorbea Kant nu are nimic în comun cu procesul pur mental de construcție tipic matematicii moderne, care constă în complicarea combinațiilor Kant s-a gândit la construcția vizuală, în forme spațiale și temporale, adică tocmai despre acele metode din care matematica modernă le neagă cu atâta tărie Kant, desigur, ar recomanda, de exemplu, ca conceptul de continuitate să fie "construit" sub forma unei continuităţi temporale sau spaţiale Că acest concept poate fi definit după G Kantor ca o asemenea proprietate a totalității pe care fiecare Biblioteca "Runivers" L GABRILOVICH seria sa principală are în ea un element limitativ și fiecare dintre elementele sale este un element limitator al unei serii principale sau, potrivit lui Dedekind, ca acea proprietate a totalității că fiecare secțiune din ea este produsă de propriul element - despre un astfel de o construcție lipsită de orice vizualizare a lui Kant, desigur, nu s-a gândit nici un minut Între timp, astfel de construcții sunt semnul distinctiv al "aritmetizării", așa cum au spus Klein și Poincaré, matematica Într-adevăr, ce înseamnă că matematica a "aritmetizat"? Aceasta înseamnă că toate conceptele sale (eu exclud geometria) sunt construite exclusiv pe conceptul de număr întreg, iar pentru a complica combinația, folosim aceeași construcție care a creat seria de numere, adică, matematic vorbind, posibilitatea unei tranziție constantă de la η la p-f-g pentru orice p Vedem că distincția dintre judecățile sintetice și cele analitice nu este zguduită de formalismul matematic Numai afirmația lui Kant că adevărul propozițiilor sintetice își are izvorul în contemplație sau, mai precis, în mod necesar fie în formă spațială, fie temporală, este zguduită Viziunea lui Kant despre logica formală ca sistem de judecăți analitice este legată din punct de vedere istoric și logic de această doctrină Dezvoltarea formalismului arată că această viziune nu poate fi menținută Dacă logica în formă matematică este un sistem de propoziții sintetice, dacă, în plus, toată cunoașterea rațională, și chiar toată formularea definițiilor, se bazează pe premise sintetice, atunci logica obișnuită are aceeași natură sintetică Și într-adevăr, este un sistem de axiome și definiții care se extinde treptat, care devin din ce în ce mai complicate printr-o construcție particulară Numai convingerea că adevărul oricărei judecăți sintetice se bazează în mod necesar fie pe contemplația spațială, fie pe temporală l-ar putea face pe Kant să admită că logica este o știință analitică Între timp, este tocmai sistemul de propoziții sintetice, al cărui adevăr clar nu se bazează pe o formă spațială și temporală, deoarece logica este atemporală și atemporală Biblioteca "Runivers" AL "FORMALISMUL" BЪ MATEM SI ATITUDINA LUI ÎN TEORIA CUNOAȘTERII Mai sus, vorbind de logistică, am încercat să demonstrez că aceasta presupune cunoașterea seriei numerice Dar dacă te uiți mai atent, atunci logica obișnuită, cel puțin în forma sa clasică, presupune aceeași cunoaștere Vorbim despre o judecată ca un fel special de relație între doi termeni, despre silogisme, ca despre perechi de judecăți, al căror adevăr determină adevărul celui de-al treilea, spunem că în silogismele simple trebuie neapărat să fie trei și doar trei termeni etc Pretutindeni și pretutindeni propozițiile noastre logice presupun

cunoașterea numărului A construi o logică fără referire la numere este o sarcină absolut de neconceput Mai mult, în cel mai elementar concept de logică, și anume, în conceptul de generalitate, se află însăși construcția care a stat la baza seriei de numere, și anume, posibilitatea constantă de trecere de la η la p-|-i Generalitatea conceptului constă tocmai în faptul că nicio colecție de indivizi nu-și poate epuiza sensul Acesta nu este locul pentru a dezvolta aceste aluzii mai detaliat În orice caz, legătura dintre logică și aritmetică arată că sursa ambelor științe este, cel puțin parțial, comună Și dacă Kant a redus aritmetica la o simplă contemplare a timpului, atunci a făcut ca logica (sau cel puțin o parte din ea) să fie dependentă de contemplarea timpului De când matematica a descoperit că nu trebuie să recurgă la contemplație pentru a-și multiplica conceptele, s-au făcut încercări de a reduce matematica la logică Îmi voi aminti teoria lui Frege, teoria lui Ressel etc Dar se pare că un studiu atent al dezvoltării constructive a matematicii, precum și o atenție sporită acordată elementelor matematice din logică, ne vor deschide o altă cale Vom înțelege că formelor contemplative de care vorbea Kant trebuie să adăugăm o altă formă, până acum obscure, care este atât sursa mișcării în matematică, cât și sursa certitudinii logice *) L Gabrilovich) Această formă este descrisă în cartea mea "Ueber mathemaiisches Denken und "den Begriff der aktuellen Form", Berlin, Supplement zum Hefr des "Archivs fur sys temati sche Philosophie" I I>· Biblioteca "Runivers" Antonio Rosemini Viața și personalitatea lui Rosemini eu Antonio Rosemini Serbati s-a nascut in orasul subalpin Rovereto la martie , in ajunul Bunei Vestiri, si a fost botezat a doua zi *) El a acordat o importanță deosebită acestei împrejurări, iar în ziua Bunei Vestiri a cunoscut o ascensiune a sentimentului religios De către mama sa (născută Contesa de Formenti), el provenea dintr-o veche familie aristocratică, iar acest lucru s-a dovedit nu numai prin aspectul său fizic, ci și a lăsat o amprentă în întregul său suflet) S-au scris multe despre viața lui Rosemini La scurt timp după moartea sa, Tom Maseo a oferit o caracterizare plină de viață a prietenului său pe bază biografică într-un articol de A Rosmini Rivista contemporanea di Torino - Au urmat apoi schițele biografice emise de mai mulți preoți de la Institutul Iubirii, Cenni biografii d'Antonio Rosmini Milano În A Strozio a publicat: Della vita e della fama di Antonio Rosmini în appendice la Gazzetta di Trento Prima biografie dezvoltată și extinsă îi aparține lui Paoli: Della vita di A Rosmini Memorie di F Paoli publicate dall Aka-demia di Rovereto Torino Engleza Rosemine a continuat să dezvolte biografia profesorului: în Macwalter a publicat primul volum din biografia lui Rosemine Lockhart a inclus toate elementele esențiale ale acestei lucrări începute și neterminate în biografia sa despre Rosmini: Viața lui Antonio Rosmini Serbati Londra vv (Lockhart a tradus în italiană cu adăugiri semnificative de Sernagiotano, în franceză de Segon) Cea mai completă și extinsă biografie a lui Rozmini cu materiale noi din arhiva Rozmini a fost scrisă de D Pagani în pentru centenarul La vita di Antonio Rosmini scritta da un sacerdote dell'Instituto della carita Torino vv La început a fost sub interdicție neoficială și abia din a fost pus în circulație Alte lucrări mai subtile vor fi menționate mai jos Biblioteca "Runivers " ANTONIO ROSMINI depozit exterior Deja în copilărie, el a arătat clar două trăsături: în copilărie de doi ani, a căutat motive, întrebând în mod constant "de ce" rezonabil și semnificativ și, dacă credem că asistenta, ca un copil perfect, a arătat câteva stranie iluminare a sentimentului religios: în momentul

botezului a zâmbit și apoi, devenind serios, nu a cunoscut un zâmbet timp de șase luni Femeia simplă și-a tratat animalul de companie cu un sentiment de excepție: a strâns și păstrat jucăriile lui, ca niște relicve ale viitorului sfânt J) Aceste două trăsături sunt, parcă, o evlavie înnăscută și de nezdruncinat chiar și o minte uriașă, lacomă, cu interese universale, care devorează mase incredibile de cărți (cea mai frapantă trăsătură a tinereții lui Rosemini este pasiunea pentru cărți) și în structura sa , destinat parcă în secolul al XIX-lea să realizeze acea enciclopedică sinteza care în secolul al XIII-lea a fost realizată cu atâta vigoare de Toma d'Aquino - aceste două trăsături îl caracterizează pe Rosemini de-a lungul vieţii sale Din copilărie, se remarcă printr-un simț sporit al milei, dăruiește săracilor tot ce are Iar din copilărie, el absoarbe cu ardoare tot felul de cunoștințe, începând cu istorie, filozofie și teologie și terminând cu o cunoaștere temeinică cu științele naturii și cu studiul deosebit iubitor al lui Dante *) Unii biografi menționează cu dezinvoltură că el, la fel ca Dante, a experimentat un sentiment de dragoste în copilărie de nouă ani, iar acest sentiment nu a mai revenit mai târziu) La șapte ani, Rosemini intră la școala primară din orașul natal, la doisprezece intră la Colegiul Trert Preotul Orsi începe să-l familiarizeze cu filozofia chiar și în casa tatălui său, același Orsi, căruia Rosemini i-a dedicat New Experience ani mai târziu și despre care) A Foga^aro La figura di A Rosmini în Colecție Per A- Rosmini nel primo centenario della sua nascita" Milano v eu p) Medicul Baroni, tovarăș Rosemini la universitate, a spus Paoli, că din discuțiile cu Rosemini despre fiziologie a învățat mai util decât din prelegerile profesorilor Paoli Vita p " Dante Rosemini a dedicat mai multe lucrări Vezi articolul lui T Kraus despre ei Studi Danteschi di A Rosmini Colectie v eu p -) N Tommaseo Riv Contemp Paoli face doar aluzie la acest p Biblioteca "Runivers" V E R n sío viața a păstrat o amintire vie - și o învață într-un spirit strict senzaționalist Dar în timp ce Orsi îl prezintă pe Rosemini lui Locke, aripile tânărului încep deja să crească: el îl studiază cu ardoare pe Platon de unul singur din traducerea lui Ficino și cu atâta succes infirmă senzaționalismul profesorului său, încât îl transformă în platonism x) După ce a absolvit Liceul cu succes strălucit, Rozmini a intrat la Universitatea din Padova în Din nou aici întâlnește senzaționalismul în persoana profesorului Baldinotti, iar acesta, cu obiecții victorioase, îl încurcă pe profesor, care, totuși, rămâne la convingerile sale Caracteristic pentru versatilitatea intereselor intelectuale ale lui Rosemini este faptul că la universitate studiază matematica cu ardoare, astfel încât în timpul serviciului divin (care pentru el a fost întotdeauna sfânt), rezolvă fără să vrea probleme algebrice - și în același timp dobândește informații teologice enorme , recitind aproape toată literatura patristică) În a absolvit universitatea și a acceptat preoția Acest pas hotărâtor, conceput de el în prima tinerețe și realizat în ciuda celei mai îndârjite opoziții a părinților săi - a căror voință Rozmini a ascultat implicit în orice altceva - se explică, în primul rând, prin convingerile personale, sincer creștine, ale lui Rosemini însuși, pline de o sete de a sluji cauza Adevărului de-a lungul vieții sale și, în al doilea rând, curentele generale de gândire catolice-restauratoare europene, ai căror reprezentanți inițiali în Italia au fost Alessandro Manzoni și Silvio Pellico Dar cât de atractive au fost convingerile filozofice ale lui Rosemini o arată faptul că Manzoni, cunoscându-l pe Rosemini și devenind prietenul său apropiat și credincios, a devenit adeptul său înfocat, mărturisindu-și public Roseminismul în frumosul

Dialogo dell'invenzione s) Despre L Ferri Essais d'une histoire de la philosophie italienne au XIX sièclI Paris V I, p Pentru această perioadă, vezi Lettere giovanili di A Rosmini dallo studio di Padova, publicată de Morando și articolul lui E Ferrai A Rosmini a Padova Colecții -V pp J -) Bongi, care l-a cunoscut pe Rozmini de tânăr în și a fost prezent timp de câțiva ani în timpul conversațiilor dintre Manzoni și Biblioteca "Runivers" ANTONIO ROSMINI Din până în , viața lui Rosemine este un curent lin și puternic al unui râu imens El dezvoltă o activitate calmă, de o intensitate minunată În această activitate, pentru claritate, se pot distinge trei puncte: scrierea, întemeierea unei ordini și viața interioară Vom caracteriza fiecare moment separat II Rosemini a început să scrie foarte devreme Primele sale compoziții au fost "compoziții" tinerești pe cele mai diverse subiecte și reportaje în "Academia" locală Roveret - în principal pe teme literare Devenit preot, publică în "Lauda Sf Filip de Neriy", apoi "Istoria iubirii", se doctorează la Padova, depunând o teză De Sibyllis și, după ce a scris mai multe eseuri mici pe teme politice, trece treptat la filozofie, publicând o Experiență despre fericire Analiza opiniilor lui Melchior Gioia asupra modei și asupra clasificării sistemelor filosofice în care începe o campanie victorioasă împotriva senzaționalismului care a domnit în Italia *) În a fost publicată în trei volume Noua experiență asupra originii ideilor, o lucrare în care sunt date fundamentele epistemologice ale întregului sistem Rosemini și datorită căreia, prin recunoaștere comună, ocupă imediat primatul filosofic în Italia și dobândește faimă largă în toată peninsula Din acel moment, activitatea literară a lui Rosemini a devenit deosebit de rodnică, iar până la sfârșitul zilelor sale, cu zelul unui poligraf de tip origen sau augustinian, scrie continuu și cu fiecare nouă operă, faima lui crește încet, dar constant și autoritatea crește O serie de papi - Pius al XIII-lea, Leon al XII-lea și Grigore al XVI-lea de la înălțimea tronului (pe atunci încă secular) aprobă activitatea sa de scriitor și în mod personal Rosemini, afirmă că "Manzoni a simțit superioritatea spirituală a lui Rosemini Perchè la letteratura Iralina non sia popolare in Italia Milano p vili Pe bună dreptate spune: "Maniocchi a fost pentru Rosemini poetul inimii sale Rosemini pentru Manzoni este filozoful minții sale G Morando Introducere în Stresiane, col v Ex IIr Pagoni Vita Este Cu V-X Biblioteca "Runivers" c ern discursurile îl cheamă numai să sporească energia în noua apărare a religiei pe care a întreprins-o şi în vasta reformă a filozofiei pe care o realizează*) În cercurile ecleziastice reacţionare, activitatea lui Rozmini provoacă protest, mai întâi literar (în persoana pseudonimului Eusebiu), apoi nonliterar, desfăşurat prin intrigi secrete şi căpătând treptat caracterul de persecuţie Prima analiză filozofică serioasă a noilor doctrine ideologice a fost făcută de un exilat parizian, fost ministru al guvernului de la Bologna, c Terenzio Mamiani, care, în lucrarea sa Despre renașterea filozofiei antice italiene* , i-a dedicat lui Rosemini câteva capitole Dar această analiză modestă este complet ascunsă înaintea performanţei strălucite a lui Gioberti La începutul anilor patruzeci, Gioberti a publicat unul după altul trei volume din erorile filozofice ale lui A Rozmini), în care a supus ideile principale ale lui Rozmini unei analize extrem de profunde și versatile Rosemini a răspuns lucrării lui Mamiani cu un volum întreg, în timp ce atacul lui Gioberti a rămas fără niciun răspuns Dar, pe de altă parte, i-a făcut o impresie interioară enormă și se poate spune cu siguranță că în scris toate lucrările sale ulterioare, Rosemini a luat întotdeauna în considerare în interior

aporii stabilite de Gioberti Dar nici persecuția bisericilor reacționari, nici atacurile oponenților filozofici nu l-au întrerupt pentru o clipă pe Rosemini din încăpăţânarea sa asceză literară A continuat să scrie și să scrie, iar totalitatea a ceea ce a scris face o impresie direct "terifiantă" Conform lucrărilor lui Ferry), Roseminy conține cel puțin douăzeci de mii de pagini Dar Ferry erau necunoscuti: i Lucrări, publicate *) Rosemini însuși își amintește acest lucru în Introduzione alla filosofìa Cosale p - Pius al XIII-lea i-a spus lui Rosemini: "Voința lui Dumnezeu este ca tu să fii angajat să scrii cărți Aceasta este chemarea ta Biserica în prezent are mare nevoie de scriitori Pentru a influența oamenii acum nu mai rămâne decât un singur mijloc: să-i convingi cu rațiune și cu rațiune să-i conduci la religie Fii sigur că poți face mult mai bine prin activitatea unui scriitor decât prin activitatea unui preot*) Parigi) Bruxelles -) L Ferri pr cu v I anul Biblioteca Runiverse ANTONIO ROZMINI nou în anii , o-x și ; Corespondența lui Rozmini, ocupând treisprezece volume mari, O masă de lucrări mici ale lui Rozmini, rămase nepublicate alături de jurnale și alte documente cuprinse în arhiva Rozmini Cu aceste lucrări, numărul paginilor scrise de Rozmini ajunge la aproximativ treizeci și cinci de mii Dacă facem o comparație cu un scriitor atât de prolific precum Tolstoi, care a scris aproximativ de pagini într-un interval de timp de două ori mai mare decât cel în care a scris Rosemini, vom vedea că intensitatea activității scriitoare a lui Rosemini este de cel puțin șase ori mai mare decât intensitatea lui Rosemini activitatea de scris a lui Tolstoi Luate împreună, gândul lui Rosemini este de natură enciclopedică Acoperă: teoria cunoașterii, metafizica, teologia, psihologia, dreptul, morala, pedagogia, estetica, jurnalismul bisericesc și în final interpretarea lui Aristotel Vom numi și caracteriza pe scurt doar scrierile lui Rozmini despre filozofia teoretică, care au legătură directă cu învățătura sa ideologică În - Opuscoli filosofici vol (Eseuri filozofice, voi) În ele, gândirea lui Rozmini este încă nedefinită Toate articolele sunt scrise în spiritul teismului și spiritismului creștin general, fără o culoare personală strălucitoare Rosemini începe să se regăsească doar în critica senzaționalismului și, pe alocuri, vedem deja cum "dificultățile" treptat conturate, prezentate ulterior de Rosemini împotriva sistemelor care păcătuiesc prin "lipsa explicației", și au servit drept stimul motor pentru Rosemini însuși pentru construcții ideologice pozitive Nuovo Saggio sull'origine delle idee voi, publicat în (New Experience on the Origin of Ideas, Vol) este baza epistemologică a întregii ideologii a lui Rozmini Cadrul general al ideologiei, care ocupă al doilea volum, se sprijină pe o atentă analiză critico-sistematică care acoperă aproape întreaga istorie a filosofiei și ocupă primul volum al lucrării * Milano Prefațele la primul și al doilea volum au fost reproduse în Introduce to Philosophy ( ) Experiența Providenței a intrat în Teorie ( ) Ediția în forma sa originală nu a fost repetată Biblioteca "Runivers" c ern Al treilea volum este dedicat doctrinei fiabilității, care decurge din bazele ideologiei Alături de Teozofie, aceasta este cea mai importantă lucrare a lui Rosemini în filosofia teoretică Dacă în Teozofie gândirea lui Rosemini apare mai matură și mai profundă metafizic, atunci în New Experience are un caracter mai complet din partea literară *) În , ca răspuns la remarcile critice ale lui Maniani, Rosmini emite II rinnovamento della filosofia in Italia proposta dal conte Terenzio Mamiani ed esaminata da A Rosmini-Serbati, i voi {Renașterea filozofiei italiene, propusă de contele Terancio Mamiani si demontat de A Rozmini-Serb ati, vol) Această lucrare se

învecinează strâns cu Noua Experiență și, s-ar putea spune, formează al patrulea volum În ea, parcă, se desfășoară un corolar la sistemul conturat în Noua Experiență, iar în corolare Rosemini, excitat de obiecții neprevăzute, își exprimă adesea gândul cu mai multă certitudine și cu mai multă claritate decât în Noua Experiență *) În , pentru Istoria generală a lui Cantù, Rosemini scrie în câteva săptămâni, iar în anul următor publică Sistema filosofico (Sistemul filozofic), în care, peste o sută de pagini, încearcă să dea o expunere concisă a sistemului său filosofic Printre alte lucrări ale lui Rozmini, care suferă de lungimea stilistică și lungimea argumentației, Sistemul Filosofic ocupă un loc aparte Oferă posibilitatea de a supraveghea sistemul Rosemini dintr-o privire; dar nici în ea expunerea nu poate fi considerată exemplară: doar prima parte a acesteia, consacrată ideologiei, este scrisă cu adevărată măiestrie) *) Prima ediție a Noii experiențe: Roma ( ), a doua și a treia: Roma (,); al patrulea: Napoli ( ); a cincea: Torino (-); al șaselea: postum: Intra - În , la insistențele lui Montalembert și Lacorder, Wailles a tradus și publicat primul volum din Noua experiență în traducere franceză) Prima și a doua ediție a Renașterii - la Milano (,); a treia, Napoli ( )) Ediţia I - la Torino ( ); al doilea la Monte-pulciano ( ); al treilea în Introducere în filosofie (Casale,); al patrulea la Lucca ( ); al cincilea, la Torino ( ); al șaselea la Torino ( ) Sistemul filozofic a fost tradus în baroul german Wiberstein (Regensburg I) și în engleză de Davidson (Londra) Biblioteca "Runivers" ANTONIO ROSMINI H În Teodicea, vol (Teodicea , deoarece primele două cărți ale acesteia, dedicate considerațiilor logice generale, a doua elucidării chestiunii răului fizic, sunt o modificare și extindere a articolelor anterioare ale lui Razmini^ incluse în Opuscoli filosofici Doar a treia carte , care se ocupă de răul metafizic, a fost scris din nou În ciuda tonului general înalt și a unor considerații de succes, această lucrare a lui Rosemine este puțin notabilă în sens filozofic În , o parte din lucrarea lui Rosmini Vincenzo Gioberti e il panteismo (Vincenzo Gioberti și panteismul) apare în jurnalul florentin Filocattolico Întregul eseu, format din prelegeri și scris în , a fost destinat prof Tarditi, care trebuia sa le citeasca ca pe un curs de la catedra (Profesorul Tarditi, matematician de profesie, a fost unul dintre primii adepți înfocați ai lui Rosemini Cu câțiva ani înainte, a lui; Lettere d'un rosminiaiio a Giboerti, a numit opera lui Gioberti împotriva lui Rosemini) Primele șase prelegeri sunt dedicate problemelor generale de ideologie, cele de-a doua șase unei analize critice a ontologismului lui Gioberti A doua parte a lucrării a fost publicată în Filocattolico Întreaga lucrare a apărut abia după moartea lui Gioberti în În - apare în lumina Psicologia, vol (Psychology j vol) Această opera uriașă, împărțită în cărți și impregnată de un punct de vedere spiritualist comun, în ciuda temei sale speciale, este direct legată de ideologia lui Rosemini, căci în spiritul întregului sistem este dată aici și psihologia cunoașterii, adică sunt descrise procese psihologice, în care se concretizează principiile generale ale cunoașterii și astfel aspectul psihologic al ideologiei este arătat cu mai multă certitudine decât în alte lucrări ale lui Rosemini) *) Prima ediție la Milano ( ); al doilea la Torino ('); în engleză Teodicee Eseuri despre Providența divină Londra) Ediţia I - la Novara (-); al doilea la Napoli ( ) ^ al treilea la Milano ( ) În engleză - la Londra (I -), n Franceză în traducerea lui Segon - la Paris ( ) Biblioteca "Runivers" V ern Introduzione alla filosofia i voi, publicată în {Introduction to Philosophy i m) este o colecție de articole

impregnate de unitate, dintre care aproape jumătate au fost tipărite mai devreme Totuși, eseul nu mai puțin amplu Degli studi dell'autore (Despre ocupațiile autorului), care ocupă jumătate din carte și a fost scris din nou, prezintă un interes propedeutic considerabil, introducându-l pe Rosemini în dispozițiile filozofice și arătând cu ce idei generale despre filosofie Rozmini a fost animat în activitatea sa de scriitor Cu un an înainte de moartea lui Rosemini, Logica, I vol {Logic, I t u - La început Rosemini s-a gândit la asta, ca la un mic manual Dar de îndată ce a început să-și îndeplinească planul, a dat peste o serie întreagă de probleme lăsate nesupravegheate de vechea logică și, în locul unui manual, a scris un tratat voluminos, construit după planul acordurilor (degli assisensi), pe raționament (pe judecăți, inferențe și sofisme), pe metodă, despre criterii §§ - sunt dedicate școlii idealiste germane și multe remarci critice despre logica lui Hegel sunt împrăștiate în toată cartea Până acum am vorbit despre scrierile lui Rosemini, publicate de el Dar aproape majoritatea scrierilor lui Rozmini despre filozofia teoretică, scrise în anii - , adică în epoca celei mai mari maturități, a văzut lumina abia după moartea lui Rosemini Printre uriașa moștenire literară lăsată de Rosemini, se întâlnesc lucruri complet terminate, ca să spunem așa, pregătite pentru tipărire, și lucruri care sunt finalizate doar în părțile principale, în timp ce în părțile secundare sunt schițate Le enumerăm și le caracterizăm pe scurt, aderând la cronologia scrierii lor I În , Rosemini a scris Saggio sulle catégorie (Un eseu despre categorii), în care abordează principala problemă ontologică, critică istoric: "cum ființa, rămânând una, se împacă cu pluralitatea existenței" Acest tratat este dedicat nu atât rezolvării pozitive a acestei probleme, cât criticii soluțiilor *) Prima ediție - la Torino ( ); al doilea, în Italia ( ) Biblioteca "Runivers" ANTONIO ROSMINI stabilite de cei mai remarcabili gânditori ai antichității și ai timpurilor moderne, care s-au concentrat asupra chestiunii categoriilor, i e soluțiile lui Pitagora, Platon, Plotin, Aristotel, Kant, Fichte, Schelling, Hegel și, în final, Cousin În același an, Rosemini începe și se termină în anul următor Dialettica (Dialectica), tratat în care face prima încercare de rezolvare pozitivă a chestiunii pluralității ființei, astfel că acest tratat este o continuare firească a Eseului pe categorii *) În același an, , Roseminy trece la cea mai amplă dintre toate lucrările sale, Teozofia, și, după ce a lucrat la ea timp de doi ani, o lasă să scrie Filosofia Politicii, apoi revine la ea în și nu mai pleacă până la moarte Această lucrare grandioasă, în ciuda fragmentării sale parțiale, trebuie recunoscută drept cea mai importantă lucrare a lui Rosemini despre filosofia teoretică, depășind Noua Experiență în maturitate și creativitate speculativă În ea, Rosemini a vrut să dea o teorie exhaustivă a Ființei, iar după el, Teosofia ar fi trebuit împărțită în trei părți: i) Ontologie,) Teologia rațională) Cosmologie El a reușit să dezvolte pe deplin doar prima parte, adică ontologie Primele trei volume ale ediției postume a Teozofiei îi sunt dedicate Din teologia rațională au rămas două mari fragmente: Sul divino della natura (Despre divinul în natură) cu dedicația lui Manzoni și L'idea (Ideea) Ambele tratate, de mare interes, au fost incluse în volumul al patrulea al Teozofiei A treia parte, adică Cosmologie, Rozmini dedică un eseu II Reale (Real) Acest fragment uriaș ocupă volumul al cincilea din Teozofie*)* În , Rosemini scrie Aristotele esposto ed esaminato (Expunerea și analiza filozofiei lui Aristotel), o lucrare care pare a fi o ramură a Teozofiei Criticând doctrina categoriilor a lui Aristotel în Eseul despre categorii și apoi

în primele părți ale Teozofiei, Rosemini a văzut că doctrina categoriilor este în legătură directă cu toată învățarea) Un eseu despre categorii și dialectică a apărut într-un volum la Torino ( )) Ediție postumă - volume I, II și III, Torino , , IV și V Intra , Întrebări de filosofie, carte d * Biblioteca "Runivers" V E R n nu Aristotel, iar pentru a aprofunda și a face analiza sa asupra doctrinei aristotelice a categoriilor, a decis să supună întreaga filozofie a lui Aristotel unei analize pur filosofice (nu filologice și nu istorice) Această lucrare unică este extrem de interesantă și pentru că Rosemini investighează în detaliu controversa dintre Platon și Aristotel, astfel că această lucrare este consacrată aproape la fel de mult lui Aristotel, cât și lui Platon și, prin urmare, este foarte importantă pentru a judeca platonismul lui Rosemini, adică , despre gradul de dependenţă a lui de Platon *) Am spus deja că activitatea filozofică a lui Rosemini a stârnit încă de la început atenția universală și aprobarea aproape universală În acest sens, este caracteristic modul în care a fost primită Noua Experiență Primindu-l, cardinalul Nembrini l-a numit pe Rosemini viitorul profesor al lumii, futuro maestro del mondo "Nu știu", i-a scris el lui Rosemini, cum să-mi exprim aprobarea față de marele talent pe care l-ați dat dovadă în această lucrare, care este atât clasică, cât și originală Profunzimea vederilor tale și ascuțimea judecăților tale te apropie de culmile filosofului din Stagira și ale Îngerului Școlilor Se pare că mai devreme sau mai târziu doctrina ta trebuie să treacă în școli" *) Monseniorul Tomadjani remarcă curajul extraordinar al lui Rosemini, care merge împotriva tuturor curentelor secolului Preotul din Lateran Graziosi scrie: "Rosmini este un vultur, dar nu suntem încă copți pentru astfel de chestiuni Prin urmare, Experiența sa va fi respinsă de mediocrități, de înțelepți și de cei care se consideră cu aroganță filozofi; Mi-e teamă că Razmini va trebui să îndure nenorocirile și chinurile lui Mastrofini") Cunoscutul critic și jurnalist Tommaseo prezice un succes lent, dar constant pentru Noua Experiență și oferă serviciile sale lui Rosemini pentru a-și răspândi ideile) Într-adevăr, el este unul dintre primii care a scris un articol despre Noua experiență în Antologia Florentină Manzoni, pe atunci încă sub influența francezilor Torino *) Pagani, Vita v I anul -) Ibid *) Ibid r - - Biblioteca Runiverse ANTONIO ROZMINI filozofie, după citirea primelor două volume, scrie Rosemini: "Sunt extrem de bucuros să am ocazia să vă exprim bucuria și bucuria pe care le-am trăit în urma analizei dumneavoastră, atât de perspicace și atât de fermă, o analiză care nu iartă nimic adversarilor săi și nu are nevoie de iertare din partea lor Examinând și judecând, după tine, cele mai remarcabile și puternice încercări ale minții umane de a rezolva o problemă atât de înaltă și atât de incitantă (spun: judecând, căci în modul în care ai expus opiniile și argumentele filosofilor, cu criticile și comentariile cu care îi însoțești - să nu-i pun în judecată împreună cu tine, mi s-ar părea încăpățânare nemodesta); văzând atâtea cunoștințe și atâta înțelegere sănătoasă în legătură cu gândirea religioasă și simțind că era din re și igioznigti în întreaga compoziție se toarnă forțe speciale; văd atâtea slăbiciuni și atâtea contradicții în sistemele care au fost smulse de religie și aproape că bâjbâiesc după efigia lor cu mâinile mele Dar ar exista infinite de participii dacă aș vrea să-ți spun tot ce am simțit despre cartea ta Cu cea mai mare nerăbdare voi aștepta continuarea Cine distruge în felul în care faci tu este, evident, sortit să facă ceva ce nu poate fi distrus') Unii au mers mai departe: de la cuvinte s-au întors la fapte și au început să introducă doctrina Rosemini educațională instituţii,

în special în seminarii) Rozmini i-a răspuns tuturor apelurilor cu explicații detaliate și, deja în anii , elevii au început să se grupeze în jurul lui și s-a născut de la sine o școală, care în anii a crescut, a preluat predarea într-un centru atât de mare,) Ibid R) Don Francesco Angeleri în scrie: "Este nespus de plăcut pentru mine să văd că filosofia lui Rosemini se răspândește în rândul clerului și că majoritatea episcopilor, simțind nevoile vremii și dorind să le răspundă, au a deschis accesul la Roseminianism în seminar, ca singura doctrină care este capabilă să distrugă complet orice eroare, iar acum această sfântă filozofie are deja o multitudine de ca-esir Il principio filosofico di Rosmini e sua armonia colla dottrina cattolica Verona p nota * Biblioteca "Runivers" V e g n cum Torino, şi chiar în timpul vieţii lui Rosemini, îşi transferă activitatea în Anglia x) Pentru a caracteriza modul în care Rosemini a fost tratat de către publicul cititor, este important de remarcat diferența de distribuție a cărților tipărite în timpul vieții lui Rosemini și a cărților publicate după moartea sa Cărțile publicate în timpul vieții lui Roseminy au avut un mare succes și toate au trecut prin mai multe ediții Noua experiență în trei volume și greoaie a fost retipărită de cinci ori Din scrierile postume ale lui Roseminy, niciuna nu a supraviețuit până la o a doua ediție Mai mult, prima ediție a acestora, chiar și acum, într-o parte semnificativă revine editorilor "în stoc" În cercurile largi, interesul pentru Rozmini a scăzut considerabil începând cu anii , iar astăzi doar destul de numeroase cercuri de ortodocși rozminieni sunt interesate de el (este adevărat, intens) PI Al doilea moment - întemeierea Ordinului - ne interesează ca material pentru judecăți despre personalitatea lui Rosemini Pe lângă intelectul său enorm, încă trăiește în el voință puternică, însetată de activitate și muncă imediată de viață Și dacă această sete, combinată cu convingerile sale religioase, l-a condus la preoție, atunci devenind preot își manifestă voința de a acționa în forme specifice de activitate ale unui preot catolic zelos Începând cu anii , el plănuiește în mod special să adună clerul și lumea pentru o viață religioasă comună cu un caracter înalt Căci cu toată ortodoxia dispoziţiei sale, el simte cu durerea unui credincios sincer poziţia critică a catolicismului În acest sens, este extrem de important tratatul său Delle cinque piaghe della Sanata Chiesa (despre cele cinci urgii ale sfintei biserici), dedicat clerului catolic, scris în - , publicat în și inclus în Index în îmbrăcat în forme neobișnuit de moi și delicate În încercările de reformă, *) Vezi Introducere alla filosofia p și următoarele K Werner Die italieni sche Philosophie des neonzehnten Jahrhun derss Viena B I, ss - - Pagani Vita, v II p - Z Sernagioito A Rosmini ed i suoi ammirai-tori e segnaci Colectie v II p - , Biblioteca "Runivers" ANTONIO ROSMINI bipând în ultima sută de ani în cadrul Bisericii Catolice, gândirea critică și denunțătoare a lui Rosemini trebuie să ocupe unul dintre cele mai importante locuri Ideea de a crea o nouă ordine, care a luat naștere din nevoia de trezire a bisericii, ia forme tangibile până la vârsta de de ani După multă rugăciune și contemplare evlavioasă, Rosemini scrie, în izolarea Calvarului din Domodossol, statutele unei noi comunități religioase, care se numește Instituto della Carità (Institutul Iubirii), și după încercări nereușite, după ce a primit aprobarea Papa Grigore XYI, (care avea un mare respect pentru Rozmini) în , își începe viața modestă Acesta nu este locul pentru a intra într-o judecată despre această întreprindere curioasă *) Putem afirma doar că energia religioasă a Sf Francisc sau Sf Dominica și nu seamănă nici pe departe cu grandioasele vechi ordine catolice Toți marii întemeietori ai noilor forme de viață

monahală au creat-o mai întâi în realitate și apoi au scris pravila și, de obicei, domnia a apărut din nevoile unei mănăstiri depășite Roseminy scrie mai întâi singur un proiect uriaș al ordinului, care a crescut la o mulțime de pagini, și abia atunci încep să prindă contur mici frății de rosminieni, mai mult, sufletul religios al fazei inițiale a ordinului este pasionatul și activul Levenbrook , și nu contemplativul Rosemini O rețea de frății rosminiene se întinde peste orașele din nordul Italiei, Gentili o transferă în Anglia Preoții și laicii care intră în Institut se dedau la așa-numitele "exerciții religioase" și încearcă să-și conformeze viața celor două principii care au stat la baza noii ordini: principiul pasivității și principiul iubirii Primul principiu este să nu faci nimic arbitrar, de la tine însuți, și să te predai în mâinile Providenței, așteptând ca Ea să cheme cu o chemare interioară pentru o afacere Acest principiu i se subordonează și principiul iubirii, căci faptele de iubire cărora s-au devotat cei care intră în ordin trebuie să fie organice, provocate de viața însăși și prezentate slujirii Istoria ordinului rosminian este povestită în detaliu de Paoli, și cu atât mai mult de Pagani Biblioteca "Runivers" V e g n z ceai, și nu impus din afară, de voința celor care vor să facă binele Aceste principii evlavioase și modeste au adunat mai mult de o duzină de religioși în comunitățile rosminiene, și foarte mulți (cum ar fi, de exemplu, fostul avocat roman Gentili) au înțeles viața, dând un fir călăuzitor (Chiar și în zilele noastre, rosminienii au o duzină de "case" ocupate în principal cu educația tineretului) Prin forța lucrurilor și datorită influenței personalității lui Roseminy, parcă de la sine s-a întâmplat ca noua ordine să fie impregnată de concepțiile filozofice ale lui Rosemini, iar comunitățile Institutului Iubirii să devină focare de roseminism Școala Rosemini s-a împletit imperceptibil cu Ordinul Rosemini și multe scrieri apologetice și exegetice despre Rosemini au fost scrise de membri ai Institutului Iubirii O vastă literatură biografică a fost creată aproape exclusiv de ei (De asemenea, păstrează cu mare grijă și imensa Arhivă Rozmini cu jurnalele sale, scrierile inedite, manuscrisele și toate scrisorile către el) Activitatea reformatoare a lui Rosemini, modestă ca înfățișare și forme, a produs un efect nu mai puțin profund Cele două curente conflictuale ale gândirii catolice moderne - neo-tomismul și modernismul - ambele au cele mai clare legături cu Rosemine Noah, precum Rosemini Rosemini studiase volumul din Aquino încă din tinerețe și întotdeauna cu mare entuziasm După ce a acceptat preoția, la cererea mai multor clerici rovereți, în ședințe regulate, comentează pentru aceștia Volumele Summa, în începe traducerea Sumei (fragmente din traducere sunt păstrate în arhivă); în Noua Experienţă el se referă adesea la scrierile lui Toma d'Aquino ca fiind în deplin acord cu principiile sale de bază, în II Rinnovamento face o comparaţie detaliată între propria sa filozofie şi cea a "Îngerului Şcolilor" şi subliniază unitatea lor Cardinalul Nembrini, după ce a citit Noua Experiență, a început să-l numească pe Rosemini restauratorul înțelepciunii școlilor, pătrunzând până în adâncuri în spiritul lui Toma d'Aquino) miercuri b- Saitta Le origini del neotomism nel secolo XIX ari Biblioteca "Runivers" ANTONIO ROSMINI skago, și cel mai bun interpret al filozofiei acestuia din urmă *) Când a început controversa intensă a iezuiților împotriva lui Rozminy, rozminienii au început să publice lucrări în mai multe volume cu paralelele detaliate între Rozminy și Toma d'Aquino Dacă neotomiştii se ceartă cu Rosemini şi susţin cu pasiune că nu are nimic în comun cu Îngerul Şcolilor, atunci motivul pentru aceasta este aproximativ acelaşi cu motivul conflictului dintre

"dreapta" şi "stânga" din şcoală lui Hegel Neotomiştii vor să reînvie în zilele noastre litera împietrită şi moartă a filosofiei secolului al XIII-lea, inserând-o în cadrul comentariilor forţate şi abstracte Rosemini, simțindu-și simpatia cu Îngerul Școlilor, apreciază la gânditorul medieval, în primul rând, spiritul său și ar dori să-și continue opera, dezvăluind principalele prevederi, asemănătoare tomismului, în formele de gândire postkantian filozofie Gândiți-vă la un filozof liber, ascultător numai de vocea logicii imanente, iar acest lucru, în ciuda acordului său de bază cu Îngerul Școlilor, îl face inacceptabil pentru neo-tomismul oficial Nu mai puțin clare sunt legăturile lui Rosemini cu modernismul (cel puțin pe pământ italian) Ceea ce Rosemini are în comun cu modernismul este dragostea pentru libertate El este convins din punct de vedere modernist că adevărul nu poate contrazice adevărul și că contradicțiile dintre știință și religie, dintre cercetarea filozofică liberă și predarea sinceră, sunt complet imaginare și apar ca o fantomă fie dintr-o înțelegere greșită a naturii științei și filozofiei, fie dintr-o greșită atitudine fata de religie igii El vorbește constant despre armonia dintre rațiune și credință și își folosește vastul intelect la fel de îndrăzneț, fără să se oprească la dificultăți dialectice, pe cât crede neclintit în inima lui În plus, tânjește după reforma bisericii din interior, iar tratatul său Despre cele cinci urgii ale Sfintei Biserici poate fi numit prima carte modernistă El respinge idealurile teocratice ale papalității medievale și cheamă catolicismul să-și reevalueze atitudinea față de formele moderne de viață socială și să ia în considerare importanța relativă, dar incontestabilă, a unor principii precum naționalitatea și statulitatea constituțională !) Pagani Vita v eu *r Biblioteca "Runivers" B R n donat de la Scrierile ecleziastice și politice ale lui Rozmini au fost cărțile de referință ale lui Antonio Fogazzaro, care, devenind sufletul modernismului, continuă să se considere un discipol fidel al lui Rozmini IV Ό al treilea moment, adică despre viața interioară a lui Rosemini putem spune și numai în treacăt Rosemini constată o activitate spirituală crescută A trăit o viață interioară intensă De-a lungul întregii sale existențe conștiente, el s-a simțit un slujitor al Puterii Superioare, care i-a încredințat o sarcină enormă deosebită De aici încrederea de nezdruncinat în dreptatea cuiva, claritatea solemnă a conștiinței și calmul maiestuos în relația cu adversarii Tăcerea sa de neînțeles față de criticile devastatoare ale lui Gioberti se explică poate cel mai bine prin faptul că Rosemini nu putea fi de acord în interior cu tonul lui Gioberti, care și-a înfipt un cuțit în gât și l-a târât la un răspuns ca un muritor de rând, cu argumente pline de sarcasm logic și dialectică ireverențioasă Părea să creadă că este imposibil să scrie despre cele mai înalte întrebări ale cunoașterii, așa cum scria Gioberti - cu strălucire, cu veselie, cu patos polemic, și astfel, fără a ieși din starea lui solemnă, a comis cea mai mare nedreptate nu în legătură cu Gioberti, ci în raport cu adevărul însuși, căci, în ciuda strălucirii individuale și a formelor polemice luxoase, obiecțiile lui Gioberti sunt impregnate de cea mai profundă seriozitate interioară și de conținut logic obiectiv Cu toate acestea, această imobilitate exterioară a fost asociată cu Rosemini cu o concentrare interioară și concentrare pe dialectica mobilă a principiilor fundamentale pe care le contempla, astfel încât Gioberti trebuie, cel mai probabil, să considere non-răspunsul ca prea multă preocupare pentru trenurile sale nesfârșit de lungi și complexe de gândire , și nu o evitare conștientă a răspunsului / la obiecții copleșitoare în mod obiectiv În alcătuirea mentală a lui Rosemini,

trăsătura predominantă este discursivitatea Contemplarea și intuiția sa creatoare au îmbrățișat doar axiomele, doar primele propoziții cele mai generale Apoi a venit un flux puternic de desfășurare discursivă a gândirii, un flux înaintea căruia Biblioteca Runiverse ANTONIO ROZMINI conștiința sa personală s-a retras în plan secund, astfel încât, prin propria sa recunoaștere, concluziile la care a ajuns au fost "neașteptate și uimitoare" pentru el Obișnuia să le spună prietenilor săi: "Există un singur lucru de care trebuie să ne preocupăm atunci când raționăm: să nu cădem în erori logice " , pentru că el este adevărul, de aceea toată preocuparea mea este pentru corectitudinea raționamentului" *) Dar la fel cum principiul pasivității nu l-a împiedicat pe Rosemini să devină unul dintre cei mai activi scriitori filozofi, tot așa principiul discursivității, pe care îl susține, nu l-a împiedicat deloc să recunoască limitele și convenționalitatea acestui principiu El a considerat evident din punct de vedere logic că orice raționament poate fi condus doar pe baza intuiției, iar fără ea este imposibil Cuvintele lui Clement din Alexandria ριαμ σοφία τής φιZoςοφίασ - sunt epigraful uneia dintre lucrările sale și el spune cu convingere: chiar și cea mai bună parte a unei persoane ") Prin urmare, oricât de puternic a fost intelectul lui Rosemini, sufletul lui s-a înclinat continuu în fața a ceva mai înalt decât intelectul, iar altarul la care a slujit este un simbol al devotamentului întregii sale vieți față de însuși Adevărul pe care l-a mărturisit și studiat ca filozof) Nu a fost și nu a aspirat să devină profesor, așa cum au fost contemporanii săi Fichte, Schelling și Hegel, nu a fost un căutător de libertate, așa cum au fost ceilalți contemporani ai săi, Schopenhauer și Gioberti Spre deosebire de acesta din urmă (un preot la fel ca el, dar impregnat mai degrabă de conștiința de sine a unui profet decât de conștiința de sine a unui preot) Rosemini a simțit pe altar punctul cel mai înalt atât al gândirii sale filozofice, cât și al spiritualității viaţă De aici și extraordinara totalitate care i-a lovit pe toți cei care intrau în contact cu el) Paoli Memorie r) Introducere alla filosofia p) Pagani, V I, p p v v- *) "Ce uriaşă, ce armonie divină s-a simţit în el!" exclamă Bongi Perche etc p IX Biblioteca "Runivers " V e în n De aici lumina superioară care se sprijinea pe liniile subțiri aristocratic ale feței sale concentrate: nu era doar un gânditor de primă clasă, despre care istoria știe destul de multe, era un înțelept care a realizat înțelepciunea, a trăit și a murit în ea Chiar dacă critica severă găsește defecte importante în argumentarea sa și încălcări vizibile ale principiului "discursivității" - orna aspectul său spiritual nu va tolera nimic din o astfel de critică Greșelile lui Rosemini gânditorul nu pot diminua meritele lui Rosemini înțeleptul Viața lui a fost neobișnuit de consecventă și strictă în aplicarea principiilor pe care le-a recunoscut drept adevărate Fogazzaro îl numește "marele ascet" Chiar dacă aceste cuvinte trebuie înțelese într-un sens restrictiv, căci, deși Rosemini a dus o viață ascetic-pură, dar nu a întreprins "isprava" care este de obicei asociată conceptului de ascet, totuși viața lui Rosemini este plină de rigoare, concentrare si profunzime În fiecare zi dedica cel puțin trei ore rugăciunii și întrerupea cu ușurință activitățile literare "pentru a se spoveda la săraci" Cu o constanță care ar trebui să-l uimească pe istoric, toți admiratorii lui Rosemini vorbesc nu numai despre virtuțile acestui pasionat și puternic dialectician, ci și despre sfințenia sa Santo, Santissimo - acestea sunt definițiile care sunt pline de articole și cărți despre el Contele Terenzio Mamiani, un scriitor de o rară sobrietate a stilului și un gânditor deloc înclinat spre misticism, își

începe discursul despre răposatul Rosemini cu o introspecție: condițiile obișnuite de viață ((alle condizioni ordinarie del mio vivere) nu puteau reproduce nimic din cu excepția fragmentelor *) Dar Mamiani l-a văzut pe Rosemini doar de două ori în viața sa și nu numai că nu a fost adeptul lui, dar a fost oponentul său literar, iar răspunsul lui Rosemini la obiecții Mamiani a fost sever și dur ca formă, *) Discorso proemiale letto nell' Academia di filosofia italiana Geiu v? p - Biblioteca "Runivers" ANTONIO ROZMINI λτ Aceste trei trăsături caracterizează viața lui Rosemini nu numai până în Dar în , cursul calm al vieții lui Rosemini se rupe brusc Fermentul politic care a cuprins peninsula izbucnește în furtună și în singurătatea religioasă și filozofică a pustnicului streșan Guvernul piemontez, condus de Gioberti într-un moment dificil al luptei cu Austria care începuse, s-a adresat lui Rosemini cu o cerere de a-și asuma misiunea de a-l atrage pe Pius al IX-lea într-o alianță împotriva Austriei, care tocmai se pronunțase în favoarea păcii împotriva războiului Rozmini a venit la Torino cu toată disponibilitatea, iar la ședința miniștrilor și-a exprimat ferm și încrezător punctul de vedere Acest punct de vedere era rodul a douăzeci de ani de reflecție, iar bazele lui, cu câteva luni înainte, fuseseră expuse de Rosemini în Costituzione secondo la giustizia Sociale (Milano) Dintre cele două modalități posibile de unire a Italiei, pe care Metternich le considera încă o "expresie geografică": i) o federație de state italiene, cu o constituție politică monotonă sub auspiciile morale ale papei și) contopirea tuturor statelor mici în o singură Italia cu Casa Savoia în frunte - Rosemini insistă hotărât pe primul drum Căci Italia, ca stat unic, după presimțirea lui destul de corectă, era obligată să înghită tărâmul ecleziastic, odată cu el și puterea actuală și temporală a papei Principiul istoric mondial al papalității nu are loc organic în micul stat italian secularizat Dimpotrivă, o federație ar putea nu numai să păstreze statele papale intacte, ci și să înconjoare Pontifexul roman cu o nouă aureolă, oferindu-i primul loc moral în concertul statelor italiene și, prin aceasta, să stabilească o nouă existență politică a italienilor oameni pe temelia de nezdruncinat al Bisericii, care, la rândul său, sub un asemenea aranjament, ar fi primit, în limitele cuvenite, libertatea ei atât de necesară Consiliul de Miniștri a acordat o atenție deosebită declarațiilor lui Roseminy, dar în timp ce aceste negocieri se desfășurau, Charles Albert a pierdut bătălia; circumstanțele s-au schimbat drastic În loc de acreditările oficiale, Rosemini a primit doar "instrucțiuni" scrise Biblioteca "Runivers" V E R n de mâna lui Gioberti, iar pentru scrisoarea scrisă de mână a regelui Sardiniei, a trebuit să meargă în tabăra trupelor piemontezo-lombarde învinse Misiunea sa a căpătat un caracter nedefinit, deși ideea de federație era încă în prim plan La Roma, Rosemini a fost bine primită Pius al IX-lea, după ce i-a ascultat propunerile, le-a tratat favorabil și a spus că de acum înainte vrea să-l țină pe Roseminy cu el, făcându-l prizonier în demnitatea unui cardinal În timp ce Rosemine aștepta autoritatea din Piemont, care începuse deja să refuze "federația", cerând doar trupe de la papă și a ezitat dacă să accepte mantaua de cardinal și a încredințat rezolvarea acestei probleme membrilor Institutului Iubirii , circumstanțele s-au schimbat din nou dramatic La Roma, populația era agitată, iar înaintea papei, domnitorul Romei, a apărut spectrul unei revoluții groaznice și iminente Considerându-și viața în pericol, Pius al IX-lea a decis să fugă și, împreună cu cei apropiați, s-a mutat la Gaeta În acest moment dificil, Rosemini nu a vrut să-l părăsească pe papa și l-a urmat până la Gaeta

Misiunea lui s-a încheiat de la sine Evenimentele au luat acea a doua cale fatală, pe care Rosemini a considerat-o dezastruoasă pentru catolicism Performanța curajoasă ca intermediar între statul italian în curs de dezvoltare și tronul papal nu a trecut pentru Rosemini în zadar Numeroșii lui dușmani au ridicat din nou capetele Dacă primul lor atac ar fi fost oprit prin ordinul oficial al lui Grigore al XVI-lea către ambele părți de a înceta orice polemică, acum ei simțeau că le-au fost dezlegate mâinile Foarte repede au ajuns să fie plasați în Indexul ultimelor două cărți ale lui Rosemini: Constituția și Despre cele cinci urgii ale Sfintei Biserici În plus, a existat un nou atac vicios asupra tuturor scrierilor lui Roseminy, un atac care trebuia să ducă la condamnarea lor oficială *) Dar nemulțumiți cu metodele literare obișnuite de luptă și intrigi secrete, iezuiții, care constituiau nucleul principal al dușmanilor lui Rosemini, au recurs la extraordinare *) Ce s-a întâmplat în , când din toate scrierile lui Rozmini au fost extrase de propoziții, care au fost găsite eretice Dintre vasta literatură despre această condamnare, cea mai completă și interesantă carte este G Morendo Esame oritico delle XL proposizioni Rosminiane condannate dalla SRU Inquisizione Milano Biblioteca "Runivers" ANTONIO ROSMINI de metri În , au încercat să-l trimită pe Rosemini, Rosemini a îndurat persecuția începută, pe care moartea sa nu a oprit-o și a întâmpinat condamnarea cărților sale cu deplină smerenie Împreună cu Augustin, a considerat mândria filozofică drept cel mai mare obstacol în calea înțelepciunii, iar acum și-a amintit și și-a aplicat sfatul dat de Lamennet în - să te smeriți Dar, în ciuda persecuției, în ciuda durerilor profunde și a dezamăgirii, există ceva în ultimii ani ai vieții lui Rosemine care poate fi numit o fericire înaltă Acești ani îi petrece la Stresa, în locuri descrise cu dragoste de Fogaisharo în Leila, lângă frăția pe care a întemeiat-o Din toate părțile, parcă într-un pelerinaj, se îngrămădesc "frații iubirii", scriitori tineri și bătrâni și, în general, însetați și suferinzi Printre cei care caută conversația cu Rosemini întâlnim nume precum Newman, Wiseman, Lacordaire, cu el conversații filozofice de înaltă zbor metafizic, pline de strălucire și inspirație dialectică Dintr-o întâmplare norocoasă, tânărul Ruggiero Bonci, care a fost prezent cu entuziasm la aceste conversații, le notează cu pricepere și păstrează astfel o imagine vie a comunicării mentale și spirituale fructuoase dintre doi oameni de geniu la sfârșitul vieții lor *) Rozmini știa cât de uniform, cu un echilibru spiritual complet, să întâmpine atât bucuria, cât și tristețea, și onorurile, și persecuția, și dragostea și vrăjmășia Încercările din ultimii ani nu fac decât să-i lumineze imaginea, doar să-i apere convingerile, astfel încât moartea, care a venit după el la iulie , îl găsește renunțat în interior de tot ce este pământesc și gata cu înțelepciune pentru o mare plecare VI Pentru a completa caracterizarea lui Rosemini, vom schița pe scurt ideea sa filosofică principală, din care va deveni clar ce sarcini și-a propus Rose) Ferry consideră otrăvirea "ordonată oficial" o s v I p) Le Stresiane publicat pentru prima dată în Anexa la Pet Colectie V П r II p R i- Biblioteca "Runivers" V E R n - () mini si cu ce dispozitii filozofice a inceput sa-si construiasca sistemul ideologic El își începe prefața la Noua Experiență cu cuvinte modeste: "Prezenta lucrare nu aparține unei filozofii care cucerește adevăruri noi, ci mai degrabă acelui tip de cercetare care se străduiește să obțină claritate și să dezvolte adevăruri care sunt deja universal cunoscute"*) Omul are două nevoi principale: nevoia de lățime și nevoia de profunzime Satisfăcând prima nevoie, o persoană mănâncă intelectual universul, dar

multiplicitatea lucrurilor, încântătoare și ademenitoare la început, în final zdrobește și obosește *) Pentru a satisface, mulțimea cere unitate, iar abundența cere ordine Variabilitatea și varietatea obiectelor de cunoaștere trebuie să se supună unui principiu unic și unificator, care să introducă în pluralitatea și confuzia lor - ordinea și relațiile corecte) Dorința principală a lui Rozmini este să pună în ordine toată varietatea imensă a cunoștințelor filozofice acumulate, să scoată în față pe cei pe nedrept uitați și asupriți, dimpotrivă, să transfere pe plan secund ceea ce fără niciun drept a ocupat primul și cel mai bun loc Potrivit testamentului Sfântului Iustin, el consideră că totul este adevărat ca aparținând adevărului sec și, conform testamentului lui Augustin, vrea să elibereze orice adevăr parțial, indiferent cine îl spune, de stăpânirea necredincioasă și să-l altoiască pe unic rădăcina Adevărului universal *) Paoos Rozmini - pentru a aduce dreptate lumii intelectuale a omenirii și, subordonând mulțimea unității, pentru a atinge cel mai înalt nivel de cunoaștere - integritate (totalità) De aici ostilitatea sa față de toate punctele de vedere excepționale, și mai ales față de cei care au domnit atât de despotic în vremea lui și mai ales în țara lui "Vremurile moderne", spune el cu o ironie nedisimulata și rară pentru el, vrea să reînvie filosofia, dar asta doar pentru că vanitatea și aspirațiile mândre au crescut teribil în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, care s-a desprins solemn și a renunțat la moștenirea strămoșilor lor Sofiştii care i-au precedat pe francezi i) New Saggio sull' originea acestor idei Napoli , prefață p VП Ibid p XII) Ibid p XIII *) p XVI ' ' l Îndepărtați "Păstorul" АНТОНІО РОЗМИНИ Revoluția Franceză și însoțirea ei au luat în scrierile lor un ton îndrăzneț și arogant, de parcă ar dori să arate și să asigure tuturor că înaintea lor oamenii erau lipsiți de rațiune și captivați de nenumărate prejudecăți De aici nesocotirea incredibilă față de toți scriitorii antici, și mai ales față de cei care mărturiseau învățăturile tradiționale ale creștinismului Se poate spune cu o certitudine absolută: oamenii care au trăit în secolele premergătoare secolului al XVII-lea, desigur, aveau ochi, urechi, limbă , picioarele, mâinile și capul - exact la fel ca și noi Gândul, din fericire, nu este cea mai recentă invenție Iar dintre toate mecanismele inventate de New Age într-o asemenea cantitate, nu există încă niciun dispozitiv care să facă gândirea mai creativă și mai rapidă, mai încrezătoare și să nu fie supusă înșelăciunilor pasiunilor și iluziilor umane în vremurile noi"), adică este necesară o întoarcere filozofică la Adevărul universal și absolut al creștinismului Părinți și Doctori ai Bisericii; Sf Iustin, Clement al Alexandriei, Sf Atanasie cel Mare, Sf Grigore Nazianzen și Augustin, în învățătura lor despre Logosul divin, au dat acea sinteză a gândirii creștine cu înțelepciunea păgână, care ar trebui să servească drept exemplu pentru sinteza cerută urgent de epoca noastră) Rosemini nu vrea deloc o simplă întoarcere la filosofia Părinților Bisericii El dorește o renaștere creativă a metodei și spiritului de filosofare patristică "Este necesar să transformăm judecățile strămoșilor noștri și să nu ne întoarcem în niciun caz la ele brusc, fără temeiuri suficiente; este necesar să le redăm semnificația, expunând cercetările lor frumoase și subtile, opiniile lor recunoscătoare, raționamentul lor bine întemeiat și, prin aceasta, arătând că întrebările și dificultățile din știința omului, care sunt considerate noi și aparținând în întregime timpurilor moderne, au fost bine cunoscut vechilor gânditori; ei nu știu asta pentru că nu-i cunosc pe acești gânditori, pentru că studiul lor a fost abandonat și astfel firul

tradiției a fost rupt - datorită J) Notă p VSH) ρ-X) p ρ XV-xvp Biblioteca "Runivers" b V E PH b dragoste reținută pentru independență și dorința de a crea totul singuri "*) Refacerea firului rupt și revenirea la rădăcinile sintezei patristice trebuie să fie o problemă de libertate absolută) Aceasta este ceea ce insistă Rosemini și aceasta este o caracteristică deosebit de semnificativă a planului său Nu vrea să devină ca Descartes și să se desprindă de tradiția culturală a noii filosofii O întoarcere la sinteza patristică se poate realiza printr-o sinteză creativă a unei noi filozofii creștine în afara creștinismului cu conținutul învățăturii creștine El ar dori ca gândirea creștină modernă să facă cu noua filozofie ceea ce gândirea patristică a făcut cu filosofia păgână Cei care stau în afara creștinismului, cer cu respect să acorde atenție exclusiv fundamentelor logice ale construcțiilor sale și să-și judece meritul în întregime pe merit El spune: adversarii noștri sunt mai neliniştiți și mai iute la minte decât noi (cum se cuvine fiilor acestei epoci); ele ne implică în cele mai dificile întrebări despre natura lui Dumnezeu și a omului, dar în acest fel ni se oferă ocazia să realizăm și să dobândim comoara nemăsurată a învățăturii adevărate și inestimabile" Pentru a rezuma pe scurt: intenția lui Rosemini este de a stăpâni liber și filozofic toată bogăția de adevăruri private care s-au acumulat în vremurile moderne și de a le supune Adevărului unic, universal, universal al creștinismului Simte toată seriozitatea acestei idei și rostește cuvinte minunate care, în sfârșit, îi completează sarcinile filozofice: "Adevărat, conținutul Noii Experiențe (ca și toate lucrările sale) este abstract și, în aparență, extrem de departe de cel mai apropiat și întrebările necesare ale vieții practice - dar când răul a devenit adânc, este necesar să-i căutăm adânc rădăcinile Depravarea și licența au încetat să fie rezultatul letargiei și instabilității deplorabile a forțelor morale ale omului Au pătruns în adâncuri și, ca să spunem așa, ocolind toate zonele sufletului uman, s-au strecurat până la minte și s-au transformat într-o perversiune înghețată și rece S-a declarat război adevărului și Despre r VIII Notă) anul XVII) anul XIX Biblioteca "Runivers" ANTONIO ROZMINI după ce pozițiile sale particulare, care formează, ca să spunem așa, primul lanț, au fost atacate, ea însăși este atacată Ceea ce nu poate fi distrus este cufundat în obscuritate, negat, ridiculizat Însăși esența adevărului, l'essenza stessa della Verità, este blasfemată În vremurile noastre, deci, este necesar să încetăm să ne limităm la suprafață și să acoperim de noi înșine toată imensitatea rănilor noastre cu diverse paliative Este necesar ca toate adevărurile adevărate, toți cei care știu și pot, rapid și în armonie, să se apuce să reconstruiască însăși știința ricostruzione della scienza stessa, pentru ca apoi să reconstruiască morala și, în sfârșit, să salveze societatea de la decădere și decădere În continuare, Rosemini spune: "Pentru a recrea știința, este necesar să începem cu cele mai elementare și fundamentale adevăruri, de care depind toate celelalte adevăruri, precum și toate lucrurile bune, aceste creații ale Adevărului") Acesta este pentru Rosemini destinat aici pentru realizarea planului său Pentru a scoate la iveală toate bogățiile învățăturii creștine din punct de vedere al modernității, Rosemini consideră că este necesar să lămurim mai întâi fundamentele, să facem indiscutabile, ca să spunem așa, elementarele și abia apoi să trecem la conținuturile complexe ale gândirii creștine Și trebuie spus că Rosemini pune toată puterea geniului său filozofic, toate eforturile enormei sale activități de scriitor în realizarea primei părți a sarcinii, în așezarea bazelor, în clarificarea elementarelor, în grea

creație a începutului La o lectură superficială, lucrările lui Rosemini sunt izbitoare prin abstractitatea și uscăciunea de gândire Dar merită să citiți mai profund și întregul gând despre atot-liber și migătos împrăștierea lui, astfel încât prima impresie să fie susținută și înaintea noastră să apară a fi același rob al Domnului, care a ieșit în câmpul stăpân pe munca lui, fără să simtă toată viața, toată ziua din viață ocupat cu munca grea și neagră de arătură metodică a uscatului Dar a făcut această lucrare cu evlavie, cu o conștiinciozitate remarcabilă, fără a uita nici măcar o clipă natura preliminară a lucrării sale și atunci idee generală acoperă aceste obiecte *) Stewart, în obiceiul nominaliștilor, încearcă să ocolească dificultatea cu un cuvânt El spune că totalitatea trăsăturilor incluse în denumirile comune "constituie doar esența lor nominală, și nu cea reală" Se dovedește că în mintea noastră există două esențe, iar Stuart, imperceptibil pentru el însuși, admite chiar în discursul său exact lucrul pe care și-ar dori conștient să-l nege Dar chiar dacă nu ne chibește cu cuvinte și lăsăm deoparte esența reală, atunci există destule motive pentru nedumerire în conceptul de "esență nominală" De fapt, ce poate să însemne această combinație ciudată de cuvinte: "esență nominală"? Dacă această expresie este doar un cuvânt, atunci, la fel de superfluă, evident că nu este nevoie să o inventăm; dacă nu este un cuvânt gol și gol și denotă ceva real, atunci întregul raționament al lui Stuart își pierde sensul, căci într-un asemenea caz termenii generali ar exprima ceva real și nu ar fi simple sunete) O entitate "nominală" este într-adevăr o calitate - cu adevărat inerentă anumitor lucruri, iar acest lucru nu este explicat în mod ambiguu de către Stewart atunci când spune: "Tocmai pentru că anumite lucruri au această calitate, se pot încadra sub numele genului " Dar Stuart o spune și mai puternic: "clasificarea diverselor lucruri", spune el, "implica în noi capacitatea de a ne concentra atenția asupra uneia dintre calitățile lor, lăsând deoparte toate celelalte" Prin urmare, spune Rosemini, Stewart admite i) că calitățile particulare ale lucrurilor sunt ceva real;) că avem capacitatea de a le considera separat, adică în afară de lucrurile în sine, căci a le considera separat nu este altceva decât a le considera separat de tot ceea ce coexistă;) că spiritul nostru, considerând aceste calități separat și separat, are un obiect real în aceasta Despre i, S) r Întrebări de filosofie, carte În Biblioteca "Runivers" V ern a activităţii sale, căci aceste calităţi sunt reale Deci, întrucât spiritul nostru consideră calitatea separat de obiecte, înseamnă că are un obiect direct al atenţiei sale, întrucât calitatea, separată de obiect, este un anumit obiect general al gândirii , complet independent de cuvântul prin care este exprimat Într-un asemenea caz, avem dreptul să tragem următoarele concluzii: i) că spiritul nostru poate avea un obiect comun;) că acest obiect general poate fi desemnat prin cuvinte;) că, în consecință, există cuvinte (denumiri generale) care exprimă idei generale și care nu sunt deloc sunete goale, lipsite de orice semnificație și numai din obișnuință atribuită de noi unor grupuri cunoscute de lucruri) Așa că școala scoțiană nu reușește să rezolve problemele Din principiile lui Reid, care dorea să aducă lucrurile mai aproape de conștiință și să elimine medierea ideilor, a crescut teoria nominalistă a lui Stuart, care a negat ideile generale și le-a înlocuit cu denumiri generale) Ca să nu mai vorbim de faptul că este plin de defecte, este complet nepotrivit pentru a clarifica problema de bază a originii ideilor Aporia lui Rosemini nu-și găsește ecou la Stewart În acest sens, în comparație cu Reed, teoria lui Stewart este un pas

înapoi În general, toate teoriile luate în considerare, cu excepția unui Reid, aparțin domeniului erorii Dar chiar și erorile sunt providențiale caracter Ei îi excită pe prietenii adevărului să-și sporească energia în respingerea minciunii În plus, toți oamenii, plictisiți de triumful erorii, încep să lupte pentru adevăr și astfel din doctrine imperfecte și false se va naște nevoia unei filozofii adevărate și solide Rosemini își încheie studiul asupra sistemelor care nu reușesc să explice dificultatea de bază sau nu reușesc să o observe deloc, făcând o paralelă între aceste sisteme și Bossuze Bossuet este un contemporan al lui Locke, iar conform tratatului său "Traité de la *) R) i, În discuţiile ulterioare (p $*-) Rosemini detaliază critica sa asupra nominalismului fără a adăuga nimic de principiu Le aruncăm *) b *) I, - rev *) Eu, iob Biblioteca "Runivers" ANTONIO ROZMINI connaissance de Dieu ef de soi même" putem vedea clar cât de mult a pierdut filosofia odată cu victoria senzaționalismului Începând cu Locke, o serie întreagă de filozofi au încercat să îmbine sentimentele și rațiunea într-una singură La Bossuet aceste două facultăți sunt puternic separate una de cealaltă Condillac amestecă judecata cu senzația, Bossuet le distinge cu sârguință, de asemenea, Bossuet distinge cu precizie între imaginație și rațiune, ceea ce Reed și Stewart nu fac deloc În general, pentru o serie întreagă de întrebări analizate în Bossuet, se pot găsi concepte foarte solide care s-au pierdut în mișcarea ulterioară a gândirii filozofice Cum să explic acest fenomen ciudat? Rosemini răspunde: prin victoria sistemului Locke asupra sistemului Descartes Dar această victorie a fost condiționată de acel spirit de exaltare care fusese ridicat la un principiu de către Dakart însuși "Disprețul pe care Locke l-a arătat față de Descartes a fost arătat anterior de Descartes însuși față de predecesorii săi Această exaltare mândră a filosofilor a lipsit omenirea a prețioasei cunoștințe pe care o posedase înainte, l-a făcut copilăresc, l-a făcut să se apuce din nou de lucru, deja făcut, l-a făcut să piardă mult timp și, în cele din urmă, a epuizat răbdarea omenirii și i-a insuflat dezgustul față de filozofie însăși De fapt, spiritul filozofic nu este în niciun caz spiritul exclusivității și al predilecțiilor individuale; dimpotrivă, este spiritul comunității fără parțialitate și complet El respectă tradițiile omenirii și tradițiile înțelepților Într-un cuvânt, acesta nu este spiritul deșertăciunii lumești, ci spiritul creștinismului însuși, îndreptat spre studiul și reflectarea adevărurilor naturale") III v Până acum Rosemini a fost preocupat de sistemele care păcătuiesc fie ignorând dificultatea de bază, fie lipsind conștientizarea acesteia Acum trece la sisteme care suferă de defectul opus: introducerea excesului în explicație, adică, la sistemele lui Platon, Aristotel, Leibniz, Kant Dacă eu" I) Eu, de către i, iii * Biblioteca "Runivers" V ern sistemele care se fac vinovate de lipsa sau absența explicației se caracterizează printr-o conștientizare insuficientă a aporiei și, în consecință, imposibilitatea de a o rezolva pe motive suficiente, atunci sistemele care păcătuiesc în exces sunt perfect conștiente de aporie (în conștientizarea ei filozofică a principalelor lor merit) - și în același timp, parcă, într-o fascinație pentru dificultățile deschise, interceptează peste margine în încercarea de a le rezolva, oferind explicații ale excesului și nu decurgând din esența aporiei în sine Aici ne întâlnim în primul rând cu "cea mai rară minte" - cu Platon Platon a simțit perfect "dificultatea" Acest lucru este evident din multe locuri în dialogurile sale excelente și, cel mai bine, din Meno Tesalianul Meno, prieten cu Aristip al Larisei și student al sofiştilor tesalieni, în mijlocul unui dialog îl

întreabă pe Socrate cum, neputând defini virtuţile, vrea să le studieze "Cum vrei tu, Socrate, să cercetezi ceea ce nu știi deloc? Cum îți poți imagina ce cauți exact, din moment ce nu știi deloc? Sau, dacă întâmplător dai peste un lucru pe care îl cauți, atunci de unde vei ști că acesta este exact ceea ce cauți, dacă nu știi absolut acel lucru? La aceasta, Socrate, în loc să răspundă, adâncește și mai mult dificultatea: "Îți înțeleg gândul", spune el, "dar nu observi ce argument irezistibil ai introdus în conversație? Spui prin asta că un om nu poate investiga nici ceea ce știe, nici ceea ce nu știe De fapt, ceea ce se știe, nu are nimic de investigat, același lucru care nu se știe, nu poate investiga în niciun fel, pentru că într-un asemenea caz nu știe ce să investigheze") Citând acest loc, Rosemini remarcă că dificultatea de aici este cu adevărat enormă și poate duce la o singură soluție: "ce) ï, pe În prima ediție a Noii experiențe, Rosemini îi citează pe Platon și Aristotel în traduceri latine: în scrierile anilor și , ei sunt întotdeauna în original Atât despre Platon, cât și despre Aristotel, Rosemini vorbește mai detaliat în scrierile ulterioare, mai ales în Saggio critico sufle categorie ( ) și Aristotele esposto c esaminato ( ) Dar întrucât aceste scrieri aparțin celei de-a doua epoci a filozofiei lui Rosemini și conțin o înțelegere mai profundă a lui Platon și o critică mai puternică a criticii aristotelice a lui Platon, se va face o mențiune specială asupra lor) d, - - ANTONIO ROSMINI Un detectiv cu mintea nu poate investiga decât ceea ce îi este parțial cunoscut și parțial necunoscut Platon, întâmpinând această dificultate, își creează propria sa teorie a anamnezei În noi există ceva între cunoaștere și ignoranță, și anume cunoașterea, uitată de noi la naștere Ei rămân în noi, parcă, adormiți, treziți, trecând într-o stare reală, când în experiența noastră pământească se întâlnește ceva ce le amintește Numai datorită acestei cunoștințe este posibil să cercetăm ceea ce este necunoscut, fără dificultatea dialectică indicat mai sus Rezoluția propusă de Platon, Rosemini o consideră nu numai extrem de pricepută, ci chiar mai mult decât suficientă) Prin el, dificultatea este cu adevărat eliminată Se ridică o singură întrebare, nu este permis prea mult pentru a elimina dificultatea? Este atât de bine respectat totul în teoria anamnezei construită pe presupunerile necesare care decurg din esența aporiei? Un test experimental al teoriei anamnezei este dat în dialogul însuși Socrate îl cheamă pe tânărul sclav și prin intermediul unor întrebări conducătoare, fără o singură afirmație din partea lui, obține de la el soluția acelor probleme geometrice pe care nu le-a cunoscut niciodată Faptul oferit aici spre explicație este destul de cert, căci, în primul rând, spune Rosemini, cel mai evident lucru este că tânărul sclav nu a aflat de la niciunul dintre Bărbați acele adevăruri pe care le-a spus cu buzele; în al doilea rând, nu este mai puțin evident că el, corect chestionat, a reușit să găsească singur aceste adevăruri, fără nicio confirmare de către alții că așa a fost Dar • ce concluzie rezultă din aceasta dacă vrem să raționăm strict? întreabă Rosemine Tânărul, prin întrebări puse în mod corespunzător, răspunde la asemenea lucruri pe care nu le știa și care nu i-au fost spuse de nimeni Prin urmare, trebuie să spunem, acest tânăr are facultatea de judecată Experimentul lui Menon se rezumă la necesitatea de a explica facultatea de judecată la om, adică răspunde la întrebarea: cum poate o persoană să producă 'ψι, i ï - • "E" b M·) b - V E R n judecăți despre acele lucruri care i-au trecut prima oară în ochi și pe care nu le cunoscuse niciodată înainte? Dificultatea pe care Platon a descris-o mai întâi cu atâta pricepere este, în esență, dificultatea lui Rosemini

însuși Singura diferență este că Platon îi este greu în toate judecățile, în fiecare dintre ele notând elemente supraexperimentate, pe care le ridică la τοπος νοητος Rosemini, în schimb, experimentează aporia doar în raport cu prima judecată, că dacă prima judecată este explicată, atunci toate celelalte vor fi construite după modelul ei, și pe baza ei În Theaetetus, Platon definește perfect gândirea ca fiind discursul pe care spiritul și-l rostește Această pronunție a cuvântului "interior" pentru sine este judecata Platon consideră astfel judecata ca prima operație a spiritului nostru și, în acest sens, Rosemini este deplin de acord cu el Consimțământul merge mai departe Platon afirmă că în judecățile noastre, la o analiză profundă, se dezvăluie ceva "înnăscut" Deși acceptă pe deplin acest "ceva" ca fiind condiționat de o necesitate cu adevărat dialectică, Rosemini nu este de acord doar cu scopul său, adică cu dimensiunile înnăscutului stabilite de Platon Disputa nu este despre calitatea a ceea ce permite Platon, ci despre cantitatea) Platon însuși face o comparație remarcabilă în Theaetetus Cunoștințele pe care le deținem (fără să le avem în minte), Platon le aseamănă cu păsările pe care le ținem în cuști Nu le avem în mâinile noastre și, în același timp, fiecare *) Rosemini a simțit această dificultate, după cum se vede din jurnalul său, complet independent ca tânăr de ani Vezi Pagani Vita y eu ρ) NS I, ιι) Vedem că deja în Noua Experiență, Rosemini încearcă să devină teren în esenţă platonic Aici el nu este mai puțin platonist decât, de exemplu, Aristotel Ani de zile, venerația sa față de Platon crește, iar în teosofia scrisă după polemica lui Jrberti, mai ales în interpretarea Divinului în natură, rudele lui Rozminin cu Platon pot fi numiți entuziaști și " Saggi di critica filosofica a religiosa Firenze v II, p · Diferența dintre Noua Experiență și Teozofie constă în principal în faptul că în primul Rosemine subliniază diferența sa față de Platon, în al doilea - acordul său cu principal Biblioteca Runiverse ANTONIO ROZMINI Putem avea de minute dacă vrem Aceasta este asemănătoare cu aritmetica sau cu arta numărării Cel care o detine, detine la fel decisiv toate combinatiile de numere pe care le gestioneaza aritmetica Trebuie doar să pună în joc arta numărării, pe care o deține, iar acele rezultate pe care nu le deține vor fi în puterea lui Dar de ce, se întreabă Rosemini, este imposibil să admitem același lucru cu privire la "înnăscut", adică, idei? De ce permitem ca o pluralitate de idei să fie înnăscută atunci când este suficient să admitem că o idee de bază este înnăscută, iar puterea de judecată, împreună cu aceasta, poate explica originea tuturor celorlalte idei?, ceea ce este cerut de esența aporia, adică păcate împotriva celui de-al doilea principiu stabilit de Rosemini la începutul lui J) O analiză a lui Platon este urmată de o analiză a lui Aristotel Aristotel observă o inexactitate în raţionamentul lui Platon și acesta, se pare, a fost motivul dezacordului său cu profesorul *) În a doua analiză (și în alte scrieri, de altfel), Aristotel spune că răspunsurile corecte ale sclavului pus la îndoială de Socrate în Meno pot fi numite cu greu "cunoaștere" În orice caz, aceasta nu este cunoaștere în sens strict Tânărul cunoștea de fapt principiile raționamentului și, prin îndrumare pricepută, a tras concluzii corecte Deci, cunoașterea lui este doar derivarea corectă a consecințelor din premise, care conțin consecințele virtual Prin urmare, această cunoaștere este cunoaștere potențială, iar cunoașterea potențială nu este altceva decât posibilitatea cunoașterii Posibilitatea cunoașterii nu implică deloc necesitatea acelei cunoștințe reale, care este stabilită de Platon din premisele menoniene Această obiecție a lui Aristotel este foarte asemănătoare în aparență cu obiecția lui Rosemini

însuși Dar Rosemine vede în el o mare greșeală Ceea ce sa întâmplat cu Aristotel aici este ceea ce se întâmplă atât de des cu oameni mai puțini decât el Când cineva vede o greșeală într-o doctrină întreagă, oamenii sunt predispuși să arunce deoparte *) I,) eu, I I Biblioteca "Runivers" • V E R n întreaga predare fără alte analize, din anumite motive presupunând că o singură greșeală strică întregul sistem Prin urmare, platoniștii, de exemplu, (Attilius în Eusebiu) nu fără motiv i-au reproșat lui Aristotel că nu a pătruns în însăși esența învățăturilor lui Platon și că doctrina ideilor s-a dovedit a fi mai înaltă decât înțelegerea lui De fapt, Aristotel are dreptate numai în măsura în care îi reproșează lui Platon incomensurabilitatea concluziilor și a premiselor Dar Aristotel însuși merită un reproș pentru aceeași disproporție, doar în direcția opusă Dacă Platon nu are dreptate în opinia sa cu privire la înnăscutul întregii cunoștințe geometrice, atunci Aristotel, negând orice inocență, pentru experimentul menonian cu o nevoie de apelare de a postula înnăscutul principiilor de bază, care conține primul și subcasual virtual în concluzia toate celelalte adevăruri și independente de orice adevăruri anterioare, pentru că ele sunt originale și universale) · '/Aici întâlnim un punct foarte întunecat la Aristotel: el distinge perfect adevărurile derivatelor de adevărurile nederivate și, aparent, chiar reduce toate adevărurile nederivate la unul și numai unul - la legea contradicției - El explică originea adevărurilor derivatelor prin intermediul probei sau prin derivare din adevărurile primei și arată foarte detaliat că adevărurile derivatului nu pot fi considerate înnăscute Dar cum se explică originea adevărurilor nederivate? Ele nu pot fi reduse, argumentează Aristotel în "A doua analiză", la adevărurile care le preced, cu titlu de probă, Ergo - sunt de nedemonstrat Prin urmare, ei trebuie crezuți fără nicio dovadă și, de fapt, toată lumea crede în ele Prin urmare, în om există capacitatea de a percepe aceste adevăruri în mod direct, adică intuitiv de acord cu ei) Capacitatea de a forma idei generale, inclusiv prima dintre ele, este numită de Aristotel intelect și toate ambiguitățile rezultate din practica excesivă a lui Platon *) I,) , ·) I, Biblioteca Runiverse ANTONIO ROZMINI purtat în doctrina intelectului Diferența pe care Aristotel o stabilește între intelect și senzații este că aceste două facultăți au obiecte diferite *) Sentimentele ne familiarizează cu particularul, intelectul cunoaște generalul Această distincție este complet inadecvată și, în parte, chiar falsă; căci, în primul rând, obiectul în concretetatea sa nu este nicidecum epuizat de simple senzații Propoziţia: "lucru pe care îl simt că există, presupune o judecată interioară, care nu va fi decât mascată, dar nu va dispărea dacă refacem propoziţia: acest lucru existent este simţit de mine Deci, percepția particularului nu se limitează la senzații, ea conține o judecată ascunsă) În al doilea rând, diferența dintre senzații și rațiune nu constă numai în faptul că prin prima percepem particularul, în timp ce prin cea din urmă percepem generalul Nu, mintea nu percepe generalul, ci îl creează, nu îl găsește în senzații, ci îl descoperă în relația sa cu acestea ' Diferența, printr-un astfel de tipar, nu se află doar în obiecte, ci și în modul de raportare la acestea, iar acest al doilea punct, neobservat de Aristotel, este mult mai semnificativ decât primul punct, remarcat de Aristotel) De aici putem concluziona că Aristotel nu a înțeles suficient natura generalizării Generalul se formează prin activitatea judecăților și nu poate fi explicat numai prin percepție, chiar dacă este intelectual Însăși expresia "percepți generalul în particular" merită o critică severă Nu este doar inexactă,

ci și absurdă Ce este acest "general în special?" Nu înseamnă asta "comun în ceea ce nu este comun?" La urma urmei, conceptul de particular este caracterizat de absența generalului, cum poate fi generalul ♦ în el? Nu, generalul nu este altceva decât relația lucrurilor individuale cu mintea mea; Le compar între ele și notând asemănarea dintre ele, formând conceptele de general Astfel, în niciun caz generalul nu poate fi căutat în obiectele luate de la sine, aceasta este creația minții b) Dar într-un astfel de caz apare o dificultate în noul !) Eu, I o Í, Eu, *) I,) I, eu, Biblioteca "Runivers" USD în * ern formă specifică, care este nemesisul lui Aristotel pentru a fi departe de Platon Dacă simțurile cunosc particularul în lucruri și în niciun caz generalul, dacă prin urmare simțurile nu pot percepe obiectele rațiunii (căci obiectul rațiunii este general din punct de vedere senzual), atunci cum poate mintea să obțină materie pentru operațiile sale de la simțuri? Căci tot ceea ce simțurile pot da este prin însăși natura sa esențial diferit și opus cu ceea ce operează mintea Respingerea principiului înnăscutului l-a condus pe Aristotel într-un adevărat impas Pentru a depăși dificultatea scolasticii s-a făcut o distincție subtilă "Cuvântul general (universal), spuneau ei, poate fi luat în două sensuri - fie pentru a desemna o natură generală, deoarece este un obiect al rațiunii, fie pentru a desemna această natură în sine " Atunci s-ar dovedi că prima "natura", ca una generală, ar putea fi doar potențial (cu condiția ca mintea să fie îndreptată spre ea) un obiect al sentimentelor, în timp ce a doua natură ar fi un obiect al rațiunii a) Această "subtilitate" Rosemini o găsește complet de prisos și nu explică nimic Căci, spune el, nicio "natura" nu poate fi numită generală până când mintea nu și-a efectuat operațiunile asupra ei, adică nu va vedea relația dintre ea și altă "natura" Înainte de aceste operații, orice fel de natură va fi singular și poate fi numită generală numai în sensul impropriu al cuvântului ') La Aristotel, capacitatea de a separa particularul de general se numește mintea activă, care devine așadar, parcă, un intermediar între simțuri și intelect, dar, în primul rând, mintea activă, pentru a separa particularul de generalul, trebuie să le perceapă pe amândouă Dacă el percepe particularul în lucruri, el este ca sentimentele și atunci nu este clar cum poate găsi comunul în lucrurile individuale înseși sau în "fantasmele" lor; pe de altă parte, dacă el percepe generalul în lucruri, atunci rezultă că acest general există în lucruri înainte ca lucrurile să devină obiect al rațiunii, ceea ce este complet absurd *) În aceste trucuri și fluctuații *) Eu, ,) I, ·') I, ' *) I, · Biblioteca Runiverse ANTONIO ROZMINI ^ Baniyah Aristotel Rosemini cu o mare perspicacitate notează, parcă, începuturile kantianismului De fapt, Aristotel înțelege diferența dintre sentiment și rațiune ca o diferență între forme Așa cum două vaze diferite dau o formă diferită aceluiași lichid turnat în ele, în mod similar simțurile din același material formează în ele însele particularul, în timp ce mintea este generală Dar, spune Rosemini, există un singur lucru: fie forma rațiunii este forma adevărului în sine, caz în care nu poate fi decât înnăscută; sau, dacă forma rațiunii nu este forma înnăscută a adevărului, atunci spiritul nostru va da lucrurilor o formă absolut subiectivă și acesta este fundamentul scepticismului modern și al filosofiei moderne *) - Dar Aristotel are și un indiciu de doctrină adevărată Când se gândește mai puțin la infirmarea lui Platon, se apropie (cel puțin pe cât posibil) de o concepție corectă Cu toate acestea, această abordare este foarte timidă; este format din două cuvinte, acta ens, care caracterizează intelectul Aristotel vorbește

aici despre un "act" care este esențial pentru intelect Dar în ce constă acest act este greu de spus Nu se explică prin cuvintele din De anima: "și așa trebuie să admitem în sufletul nostru o facultate care ar avea puterea de a transfera fantezii sau idei dintr-o stare potențială într-o stare reală Această facultate se numește minte activă Dar pentru ca un lucru să poată traduce un alt lucru dintr-o posibilitate într-un act, este necesar ca el însuși să fie într-o stare reală " *) Prin aceasta, Aristotel, așa cum spune, admite că mintea de la început și în propria sa esență posedă un anumit tip de cunoaștere, datorită căruia poate face relevante toate celelalte feluri de cunoaștere din materialul senzațiilor) Investigați mai îndeaproape Acesta este originalul, adică cunoașterea înnăscută, Aristotel a fost împiedicat fie de dificultăți enorme, fie de teama de a se apropia în mod neașteptat de Platon *) Eu,) I, T I- ') Eu, M Biblioteca "Runivers" MG V e p n ъ criticat Comentatorii au ocolit de obicei locul dat, dar din perspectiva lui Sf Toma nu a ascuns-o și îi dă o interpretare complet corectă, asemănând mintea cu lumina Mintea se traduce în starea actuală de "fantezie" sau reprezentări precum "lumina actualizează diferența de culori, fără a avea în sine distincția tuturor culorilor" Această comparație a "filozofului îngeresc" Rosemini o preia cu deplină simpatie și îi conferă o nuanță nouă și mai multă certitudine "Asemănăm lumina cu lucrurile nemateriale Asemănăm cu lumina o minte activă sau un act care îi este în esență specific sau chiar mai bine, cel cu care actul se încheie; prisma, care descompune lumina în raze elementare și, prin urmare, determină diferența de culori, este un lucru material Într-un asemenea caz, generalul rămâne în minte și nu este plasat în lucru; este detaliat și individualizat prin intermediul lucrurilor Aceste detalii si individualizari corespund exact culorilor, in timp ce "general" trebuie sa corespunda bvitatii care precede "motivul" *) După ce a terminat analiza lui Aristotel, Rosemini se întoarce din nou la Platon pentru a explica de unde a obținut acel exces în explicarea principalei dificultăți, care l-a derutat pe Aristotel și i-a provocat critici excesive La Platon se îmbină două curente complet diferite: tradiţional-religios şi raţional-dialectic) Despre existența acestor două curente, avem o mărturie certă a lui Aristotel, care îi cheamă mereu pe reprezentanții primilor teologi actuali spre deosebire de reprezentanții celei de-a doua direcții, numiți de Aristotel filozofi Primii erau angajați în transmiterea și dezvoltarea unor legende extrem de străvechi, datând de la crearea lumii, cei din urmă au căutat adevărul prin reflecție independentă Primele au fost reprezentate în istoria gândirii grecești de școala italiană, adică Pitagora și urmașii săi; al doilea - Ionic, fondat de Thales La Platon, ambele direcții, transmise lui, s-au încrucișat - prima prin Archytas, a doua prin Socrate și formau două clare *) Eu, din) ï, I$I) I, Biblioteca Runiverse ANTONIO ROZMINI straturi diferite Astfel, în Meno, firul rațional-dialectic al raționamentului este vizibil întrerupt atunci când doctrina mistică intră în scenă Socrate abandonează imediat dialectica și începe să spună pe un ton ridicat ceea ce "a auzit demult de la bărbați și femei experimentați în treburile divine"*) Această unire unică a tradiției mistice cu investigația rațională a avut un efect remarcabil la Platon Speculațiile sale la culmile lor se luminează cu o lumină divină și, în același timp, întrucât această lumină este incompletă și parțială, sunt învăluite într-o ceață de povești mitologice și imagini fictive, cu care, parcă, a atras imaginația păgână a epocii la înaltele sale doctrine IV Într-un loc, Leibniz spune că admite mai mult despre

înnăscut decât Platon, pentru că pe lângă amintirea platoniciană, mai este loc în sistemul său pentru presimțirile platonice Rosemini nu poate fi de acord cu asta El constată că, deși Leibniz recunoaște innăscurea mai mult decât este necesar, dar totuși mai puțin decât Platon Baza criticii lui Leibniz la adresa lui Locke este de natură generală "Mi se va obiecta, spune Leibniz, că tabula rasa a filozofilor nu stabilește în suflet decât o serie de facultăți naturale și primare goale Dar abilitățile fără vreun act, așa-numitele potențialități pure ale școlilor, sunt pure ficțiuni, pe care natura nu le cunoaște și care se obțin doar prin abstracție Reflecţia lui Locke nu poate fi, prin urmare, pură potenţialitate; trebuie să fie plin de predispoziții și tendințe, care vor fi un act inerent potenței de la început Dar fiecare act trebuie să fie în concordanță cu posibilitatea, a cărei realizare vrea să fie, prin urmare, momentele reale (predispozițiile) din facultatea de cunoaștere "trebuie să fie un fel de cunoaștere, nu I, I, În perioada sa ulterioară, Roseminy a devenit mult mai îngăduitor față de "mitologia" lui Platon) I, ibb- Biblioteca "Runivers" V e R n b " prin care concept sau idee înnăscută Acest principiu general, în legătură cu un alt principiu particular, conform căruia percepţiile fundamentale ale sufletului nu pot fi generate de simțuri, - căci nimic din exterior nu poate intra în suflet și orice schimbare în el trebuie să aibă o bază internă - conduce la propoziţia că de la început nu numai predispoziţiile şi tendinţele specifice sunt caracteristice sufletului, ci şi întregul ansamblu de percepţii într-o formă inconştientă *) În descoperirea inconștientului sau a percepţiilor minime, Rosemini vede marele merit al lui Leibniz, dar în același timp spune că l-au indus în eroare pe Leibniz Datorită lor, Leibniz a extins prea mult aplicarea principiului înnăscutului Prin urmare, Leibniz a simțit problema principală a originii ideilor doar în cea mai generală formă și nu și-a dat seama în simpla ei acuitate Căci toată dificultatea constă în modul de a explica începutul judecăților noastre O singură idee înnăscută este suficientă, deoarece cu ajutorul ei putem face o serie întreagă de judecăți, care vor da naștere la noi idei, iar cu ele putem trece la noi serii de judecăți Prin urmare, în natura aporiei se află sarcina de a efectua o căutare genealogică în sfera ideilor, reducându-le la o singură rădăcină, la o singură idee, care ar fi esența tuturor ideilor și ar sta la baza capacității noastre de a judeca Această căutare a lui Leibniz nu a fost efectuată) Prea multă generalitate a principiilor l-a condus pe Leibniz la o pierdere caracteristică a distincției dintre senzații și idei Prin senzație el numește acea stare în care percepem un obiect exterior Apercepția, spre deosebire de percepție, este caracterizată de o marcă specială a conștiinței Dar cum putem face un semn, dacă nu prin gândire? Înseamnă senzație, cum apercepția include gândirea Se dovedește un amestec de gândire și sentiment, adică ordinea lucrurilor reale și ordinea lucrurilor abstracte) De aici rezultă o nouă inexactitate Distingând adevărurile necesare de adevărurile faptice, Leibniz spune că previziunea este inexplicabilă numai din simțuri) I, -) eu, ibg-ibb) I, *) Eu, ib Biblioteca "Runivers" ANTONIO ROZMINI N$ Și pentru a dovedi acest lucru, îl citează ca exemplu pe Euclid, deducând consecințele necesare din premise stabilite Dar precunoașterea evenimentelor viitoare ține de ordinea realității, de exemplu, cu Euclid, de ordinea abstracției Trecând imperceptibil de la unul la altul, Leibniz extinde astfel principiile a priori dincolo de limitele propriu-zise, iar aceasta este în deplină armonie cu propozițiile sale de bază despre caracterul înnăscut al tuturor percepţiilor - și, prin

urmare, a celor viitoare în fiecare suflet *) Am transmis în mod deliberat critica lui Rozminiev la adresa lui Leibniz în cuvintele cele mai scurte posibile, pentru a ne opri puțin mai mult asupra lui Kant, a cărui analiză prezintă un interes deosebit, deoarece în ea se termină în mod firesc momentul "ideologic" introductiv al gândirii lui Rosemini și o tranziție vizibilă este făcut la fundamentele învăţăturii ideologice Kant a prezentat sistemul său când noua filozofie făcuse deja progrese mari A trebuit deci să se găsească în fața marilor curente filozofice și să socotească cu ele, alăturându-le într-una, iar în alta opunându-le cu critici ascuțite Spiritul epocii s-a "întins" la filosofia lui Locke, iar Kant a experimentat influența filozofiei lui Locke în deplină măsură Dar filosofia lui Locke a provocat și confuzie și corecții parțiale Kant, în această privință, a ținut seama de spiritul vremurilor și a făcut un pas înainte în comparație cu Locke, continuând în același timp linia lui Locke *) Împreună cu Locke, el admite axiomatic că toate cunoștințele noastre sunt generate de experiență El pune doar întrebarea: ce este această experiență? Cu această întrebare, Kant îl alătură lui Leibniz, căci dacă Leibniz, admițând reflecția lui Locke, ridică problema caracterului său înnăscut, atunci Kant, fiind de acord cu Locke cu privire la generarea tuturor cunoștințelor noastre prin experiență, ridică întrebarea: este experiența epuizată numai de senzații și postulează alte principii * J?) I, -) În epoca noii experiențe, Rozmini îl cunoaște pe Kant în principal din Critica rațiunii pure din Igalyansk traducerea "cavalierului" Mantovpni, desigur nu foarte satisfăcătoare) I, *) > Biblioteca "Runivers" V E R n Esența învățăturii lui Kant se rezumă la următoarele: cunoașterea noastră constă dintr-un element al a priori, adică element necesar și universal și a posteriori, i e aleatoriu și privat Elementul a priori este inexplicabil prin senzații - trebuie recunoscut ca o creație a spiritului nostru, care decurge numai din senzații Kant o numește formă spre deosebire de senzații, care se numesc conținutul experienței d) În învățătura lui Kant, elementul a priori este redus la două forme de sensibilitate - spațiu și timp și la douăsprezece forme ale rațiunii, pe care el le numește categorii Astfel, experiența nu este altceva decât prelucrarea materialului brut și oarb al senzațiilor de către forme văzătoare, a priori, care sunt goale în sine și devin "pline" doar atunci când senzațiile sunt prezente Evidențiind "formele" rațiunii și necesitatea inerentă acestora, Kant a dorit să se disocieze brusc atât de idealismul lui Berkeley, cât și de scepticismul lui Hume, și nu doar să se disocieze, ci și să le "depășească" De fapt, el le-a "depășit" doar într-un singur sens: a transformat "idealismul relativ" al lui Berkeley în absolut, în timp ce scepticismul lui Hume s-a adâncit, completat și îmbunătățit) Dacă Berkeley a fost un "idealist" doar în raport cu indicațiile simțurilor, atunci Kant a devenit "idealist" în raport cu toate activitățile minții În acest sens, el a tras, parcă, o concluzie directă din Reed A priori, observat de Reed și numit de el instinctul rațiunii, devine în Kant un produs orb și creator al rațiunii Kant spune: "Nu sunt deloc un idealist, pentru că nu recunosc, ca Berkeley, că percepția noastră asupra corpului este formată numai din senzații El vrea să fie un idealist într-un sens superior, adică idealist transcendental Cu alte cuvinte, Kant spune: Nu sunt nicidecum atât de puțin idealist ca Berkeley ( ) Dar dacă latura formală a experienței este un produs orb al minții, atunci scepticismul lui Hume este "depășit" doar prin ridicarea lui la un grad mai înalt Scepticismul constă în a nega corespondența dintre ideile noastre și lucrurile din

afara noastră Analizând această "corespondență", Kant Ch I, I ·) I, i - î, · Biblioteca Runiverse ANTONIO ROZMINI și constată că se referă nu la obiecte din afara noastră, ci la două aspecte ale experienței: formal și material Kant recunoaște corespondența dintre ele în deplină măsură și de aceea crede că nu poate merita reproșul scepticismului *) Dacă scepticul întreabă: cum putem fi siguri că obiectele corespund ideilor noastre, atunci filosoful critic este interesat doar de modul în care elementul formal devine parte integrantă a obiectelor în sine, așa cum sunt date în experiență Dar aceasta, spune Rosemini, evită scepticismul doar într-o anumită formă istorică și nu scepticismul în general, care pătrunde în filosofia lui Kant în modul cel mai fundamental "Din momentul în care Kant spune că avem cunoștințe sigure doar despre fenomene, că obiectele gândirii noastre în raport cu forma sunt emanațiile spiritului nostru limitat, că nici măcar nu avem o idee despre lucrurile așa cum există în sine , iar nu în noi, că -e noumene, în sfârșit, că nu știm dacă sunt posibile de acum înainte Kant ne trage într-un idealism atât de universal, într-o iluzie atât de profundă încât nu numai că ne este luată certitudinea a ceea ce știm și devenim sceptici, dar ne este declarată incapacitatea completă pentru orice fel de cunoaștere) Cu alte cuvinte, scepticismul lui Hume este "depășit" de Kant, nu în sensul eliminării, ci în sensul distribuției și justificării mai largi Rosemini recunoaşte ca principală eroare a criticii lui Roseminy identificarea ideilor noastre cu lucruri exterioare) Această identificare a fost și în Reid, dar Reid spune: acest lucru este un obiect exterior: ideile nu există Dar Kant a spus: acest lucru sunt idei, dar ideile sunt obiecte și nu există alte obiecte exterioare Conceptele noastre sunt universale, a remarcat Kant, prin urmare ele pot exista doar în mintea noastră, și nu în lucruri Foarte corect, spune Rosemini, dar nu rezultă deloc de aici că conceptele noastre, intrând ca element în lucrurile exterioare, le construiesc și le creează Dacă luăm, de exemplu, ideea de a fi ed I, ") I, *) I, Întrebări de filosofie, KN Biblioteca "Runivers" V E R n vaniya, atunci îl putem folosi în două sensuri diferite i Ca existență posibilă sau ideală, acesta este conceptul minții noastre, ca existență existentă (susistentă) și reală, care este un obiect Când spunem: un astfel de obiect există, aplicăm predicatul existenței universale unui singur obiect, adică la senzaţiile pe care le-am trăit Dar aceasta nu înseamnă deloc că prin această operație ne asumăm existența universală în percepția unui lucru Deloc; găsim aici existența doar într-o anumită formă particulară, iar această existență, nu creată, ci doar recunoscută de noi, ne conectăm cu existența universală, adică plasăm lucrul perceput în categoria generală a existentului *) Exact aceeași distincție trebuie făcută cu privire la toate celelalte idei, adică cantitate, calitate, relații cu diviziile lor Ideea de cantitate pe care o am în minte nu este în niciun caz cantitatea pe care o percep prin senzație într-un obiect material, de exemplu, într-o casă Aceste două cantități diferă semnificativ una de cealaltă Primul este universal, aplicabil tuturor obiectelor și complet nedefinit Al doilea este singular, inaplicabil altor obiecte, individualizat Prin urmare, cantitatea, ca ideea minții mele, nu este cantitatea acestei case *) Și dacă, cu această distincție, ar fi să parcurgem întreaga serie de idei, am vedea că în universalitatea și idealitatea lor, așa cum le posedă rațiunea noastră, conceptele nu sunt deloc identice cu forma lor concretă și individualizată în care apar în experiența noastră reală Numai fără a observa acest lucru, K lnt ar putea spune că universul este produs de mintea noastră) Din amestecarea ideilor cu lucrurile la

Kant rezultă o caracteristică foarte caracteristică pentru el amestecarea condițiilor de existență a lucrurilor înseși cu condițiile percepției lor, de exemplu, el vorbește despre cantitate, calitate, relație ca fiind condițiile necesare percepției noastre de lucruri Între timp, putem percepe perfect lucrurile înainte de a fi încadrate în aceste categorii Pentru a percepe ce O ѣ - Și,) ѣ - Biblioteca Runiverse ANTONIO ROZMINI orice realitate, trebuie doar să exprim o judecată asupra existenței ei Odată ce îmi spun: există, percepția este deja la vedere, deși nu am exprimat încă judecăți despre cantitatea, calitatea și modalitatea lucrului perceput Această primă judecată, cu prezența căreia începe să fie percepția, poate fi exprimată astfel: "Există un anumit lucru care acționează asupra simțurilor mele - desigur, dotat cu toate condițiile existenței" *) Egia "condițiile de existență" nu trebuie neapărat să intre instantaneu în percepția mea Ele sunt necesare în existența lucrului în sine, dar nu și în percepția mea despre lucru, pentru care suma actuală de senzații este destul de suficientă, provocând o judecată despre existență Cu atât mai mult cu cât însăși categoriile de cantitate, calitate etc , în forma lor universală, așa cum am menționat mai sus, diferă esențial de acele calități și cantități specifice care caracterizează obiectele experienței actuale, astfel încât chiar și cu prezența percepției, rămâne încă o masă de ascunse şi proprietăţi care nu sunt incluse în percepţie, absolut necesare lucrurilor în ordinea existenţei lor Alte defecte ale filosofiei critice sunt legate de ceea ce Rosemini consideră principalul merit filosofic al lui Kant) Mai clar decât toți filozofii moderni, Kant a subliniat diferența esențială dintre două abilități: capacitatea de a simți și capacitatea de a raționa ■ Prin urmare, cu cea mai mare profunzime, Kant a abordat principala dificultate în problema originii ideilor El a văzut rădăcina tuturor operațiilor mentale în judecată și cercetare ■ judecăţile vanie au trimis toată puterea lui El a distins două feluri ■ judecăţi: analitice şi sintetice şi avansate la prima ■ planul judecăţii sintetice, întrucât judecăţile analitice presupun judecăţi sintetice UJ Dar chiar și acesta din urmă Kant s-a împărțit în două categorii: judecăți sintetice a posteriori, "judecăți sintetice a priori" Judecățile sintetice a posteriori nu au atras atenția lui Kant Le-a găsit simple ΰ I,) I, i I Biblioteca "Runivers" c e g n numai că nu în sensul lui Kant Există o adevărată sinteză în ele, dar nu în locul în care Kant o căuta Sinteza constă în combinarea unui predicat de natură insensibilă (ideea de existență) și a unui subiect de origine senzuală (un complex de senzații) Cu Kant însă, prelicatul devine o parte integrantă a subiectului însuși *)· Această distincție este foarte importantă, căci întreaga filozofie a lui Kant decurge dintr-o formulare inexactă a problemei fundamentale Dacă există judecăți sintetice a priori în sensul kantian, adică asemenea judecăţi, în care predicatul nu se obţine nici din experienţa lor, nici din analiza conceptului de subiect, atunci este necesar să admitem că creatorul predicatului este însuşi spiritul cunoscător *) Într-un astfel de caz, sarcina principală a filosofiei devine: i Găsiți și descrieți toate predicatele necesare și universale, fără de care experiența nu poate avea loc Descrieți modul în care mintea formează materialul senzațiilor conform predicatelor găsite Primul dintre aceste studii este numit de Kant "Analiști ai conceptelor", al doilea "Analiști ai judecăților" și formează împreună departamentul "analitic" al logicii transcendentale Partea de mijloc este doctrina timpului ca schemă, conform căreia categoriile coboară în experiență) Dependența de caracteristica de

bază a judecăților sintetice este a priori evidentă, iar dacă eroarea din această caracteristică este corect remarcată, este la fel de evident că întreaga construcție a "criticii rațiunii pure" depinde de o formulare inexactă a principiului de bază problemă În esență, Kant nu este altceva decât o continuare a lui Reed "Instinctul" lui Reed înflorește în "formele" lui Kant Asemenea lui Reid, Kant nu admite nimic înnăscut și, așa cum recunoaște Reed, însăși capacitatea minții, cu o necesitate fatală, de a construi întreaga lume exterioară prin intermediul categoriilor, este parcă înnăscută Dacă Reed este plasat în categoria filozofilor care păcătuiesc prin "lipsă", iar Kant în categoria filosofilor care păcătuiesc prin "exces", atunci motivul este că principiul embrionar al lui Reed în Kant Eu, I) USD) I, <) I, - : Biblioteca "Runivers" ANTONIO ROSMINI se îmbracă în carne și oase și devine organismul viu al unui întreg sistem filozofic*) Comparând trei sisteme dezasamblate: Platon, Leibniz și Kant, Rosemini distinge regresia într-o privință, progresul în alta Pe de o parte, odată cu performanța consecventă a ultimilor doi filozofi, subiectivismul și iluzionismul în cunoaștere cresc Cu Kant, în acest sens, apare un fel de "moarte", motiv pentru care Rosemini îl numește "marele sofist din Konigsberg" Pe de altă parte, există o scădere treptată a "excesului" inutil în explicarea problemei principale Leibniz admite mai puțin despre înnăscut decât Platon; Kant este mai mic decât Leibniz *) Pentru a continua linia progresului și, în același timp, pentru a desființa regresul, este necesar, pe de o parte, să se stabilească ferm obiectivitatea cunoașterii și să scape pentru totdeauna de fantoma iluzionismului, pe de altă parte, să se reducă elementul înnăscut către unitatea și simplitatea absolută Kant, care a permis înnăscurea mult mai puțin decât Leibniz, admite totuși rațiunea înnăscută cu acele forme (categorii, forme de sensibilitate - și idei de rațiune)) Nu este deloc greu să-i aducem la unitate Însuși perechea și simetria strictă a acestora stârnește suspiciuni, pentru că de obicei în natură vedem ceva cu totul opus: o simplitate rodnică și generoasă, depășind cu mult imaginația omului) În primul rând, în ideile rațiunii, sufletul și universul sunt dependente de ideea lui Dumnezeu, pentru că ele sunt absolute doar într-un sens relativ, în timp ce ideea lui Dumnezeu este absolută, indiferent de) Dar ideea lui Dumnezeu ca cauză finală, în sens formal, este descompusă în concepte mai elementare, și anume i conceptul de rațiune în general, conceptul de cauză a tuturor Dar conceptul de cauză aparține, după Kant, tabelului categoriilor și astfel ideile de rațiune nu conțin nimic original în sine Dacă ne uităm la tabelul de categorii, vom vedea asta Ch I,) I,) I, Ch I, Ch I, Biblioteca "Runivers" V e v n z nu toate părțile sale sunt la fel de originale De exemplu, trei categorii modale: posibilitate, existență, necesitate, mult mai originale decât alte categorii, pentru că mă pot gândi perfect la ceva posibil sau existent fără nicio legătură cu categoriile de cantitate, calitate și relație De aceea, numai categoriile modale pot fi numit primar în sensul real al cuvântului, adică -e constituind însăşi forma raţiunii) Dar chiar şi în cele trei categorii modale trebuie făcute distincţii Pot avea ideea unui obiect care nu există deloc În consecință, existența concretă și reală nu poate fi recunoscută ca formă primară a rațiunii În mod similar, necesitatea) nu poate fi recunoscută ca formă primară Ideea oricărui obiect este posibilitatea lui, puntea sa de gândire Dar, gândind posibilitatea, nu sunt deloc obligat să gândesc necesitatea Că ideea de posibilitate ocupă un loc cu adevărat central în rândul categoriilor o arată distincția făcută mai sus Rosemini a distins în fiecare categorie

forma sa generală nedefinită și aplicabilitatea sa definită în experiența senzorială O categorie în formă generală este o categorie în posibilitate, adică categoria de posibilitate este aplicabilă tuturor categoriilor și formează momentul lor comun *) Aceeași distincție trebuie făcută și în formele sensibilității Spațiul și timpul, așa cum le cunoaștem în experiență, sunt diferite de spațiul pur și timpul pur al "esteticii transcendentale" Spațiul pur și timpul pur sunt spațiu și timp în posibilitate Aceasta înseamnă că categoria posibilității constituie primul moment al formelor sensibilității Cu alte cuvinte, toate cele forme ale lui Kant, la o analiză mai atentă, sunt reduse la una de bază, adică la categoria de posibilitate) sau la ideea de a fi nedeterminat (l'idea dell'este in determinato) În acest fel, "excedentul" este eliminat radical și "înnăscurea", fără de care originea ideilor este inexplicabilă, este recunoscută într-o măsură absolut minimă Problema fundamentală a ideologiei își găsește formularea precisă și atât *) Eu, USD) I, Ch I, Ch I, Ch I, · Biblioteca "Runivers" ANTONIO ROSMINI Eforturile pozitive, creative ale lui Rozmini sunt îndreptate către problema cea mai acută Nu vom supune analiza istorică a lui Rosemini tocmai dată unei analize substanțiale Atât părțile sale slabe, cât și cele puternice vor fi exprimate pe deplin în starea de spirit pozitivă a lui Rosemini Să remarcăm doar câteva gafe în clasificarea sistemelor dezasamblate Astfel, de exemplu, Aristotel se încadrează în categoria filozofilor care păcătuiesc prin "exces", în timp ce analiza lui Rosemini arată că el nu păcătuiește decât în exces criticând pe Platon, și nicidecum în exces în admiterea elementelor înnăscute ale cunoașterii Aceeași nedumerire este cauzată de plasarea lui Kant în categoria filozofilor care păcătuiesc "excesul" Kant nu numește nicăieri cele forme ale rațiunii înnăscute Pentru a-și justifica punctul de vedere, Rosemini ar trebui să se oprească puțin mai mult asupra conceptului de "înnăscut" și să arate că acest concept este aplicabil lui Kant Rozmini însuși crede că subiectivismul și cel mai profund scepticism decurg din temeliile filozofiei lui Kant În consecință, Kant nu a fundamentat obiectivitatea cunoașterii Adică a păcătuit cu o "lipsă" și nu cu "surplus" în explicarea problemei principale În plus, o omisiune importantă în analiza istorică a lui Roseminy trebuie considerată absența unei analize, pe de o parte, a sistemelor lui Berkeley și Hume, păcătuind ca un "defect" de explicație nu mai puțin decât Locke și Condillac și reprezentând în dezvoltarea unei noi filozofii un moment mult mai important decât filosofia scoțiană a "bunului simț" și, pe de altă parte, sistemele lui Descartes, Malebranche și ocazionalismul, care, din punctul de vedere al lui Rosemini, păcătuiesc printr-un mod arbitrar "exces" în asumarea înnăscutului Împotriva acestor observații mărunte, putem, în favoarea lui Rosemini, să aducem două *) Rosemini nu se oprește la Kash În scrierile sale ulterioare găsim o serie întreagă de remarci critice împotriva lui Fichte, Schelling și Hegel Ne oprim la Kant în primul rând, pentru că Rosemini însuși a trecut doar prin Kant, la Fichte Schelling și Hegel sunt tratați ca egali cu egali, deoarece atunci când a făcut cunoștință cu ei, sistemul lui era deja pregătit și astfel obiecțiile la adresa celor trei gânditori numiți nu introduc deloc ideologia lui Rosemini; în al doilea rând, pentru că aceste obiecţii aparţin unei epoci ulterioare Biblioteca "Runivers" V E R n circumstanțe i În epoca sa, cercetarea istorică și filozofică se afla în starea sa cea mai rudimentară În Italia au fost reprezentați de un singur Galuppi Dacă luăm analiza istorică a lui Roseminy în legătură cu epoca sa, atunci va trebui să fim surprinși nu de unele defecte ale

planului său, ci de extraordinara și cu totul excepțională erudiție istorico-filozofică a lui Rosemini Analiza istorică nu are un caracter strict istoric la Rozmini Istoria servește doar ca material pentru un studiu sistematic al întrebării formulării corecte a problemei de bază a cunoașterii Și trebuie spus că cercetarea se desfășoară cu mare pricepere analitică și cu o continuitate dialectică incontestabilă Linia raționamentului nu este întreruptă nicăieri de sărituri și putem observa în analiza de mai sus o singură ezitare (oricât de fundamentală), care poate fi caracterizată ca o ezitare între Platon și Kant ființă nedeterminată, dăruind, după cum se va vedea din cele ce urmează , cuvântul idee un sens complet platonic Această ezitare, indicată doar printr-o linie punctată în analiza propedeutică de mai sus, este subliniată mai puternic în fundamentele doctrinei ideologice, așa cum sunt expuse în Noua Experiență * conturată cu claritate în polemica strălucită a lui Gioberti împotriva lui Rosemini și, în cele din urmă, eliminat și depășit în sistemul "teosofic" Rozmini de mai târziu, în care ia în cele din urmă partea lui Platon împotriva lui Kant și ideii de bază care constituie rațiunea, îi atribuie cu siguranță un caracter ontologic V Ern Biblioteca "Runivers" CRITICA SI BIBLIOGRAFIE Cărți și broșuri noi primite de editori Aizenshtein, K A Învățarea limbilor străine în cel mai simplu și rapid mod SPb Art C k Bergman, Hugo Das Unendliche und die Zabi Halle Art , C m pf Bukhalov, N A Doctrina liniilor drepte paralele, ca distanțe egale Kazan, Art C k Vitka Erori obișnuite în judecățile despre bolnavii mintal Editura "Știință" Moscova Art I i C o Galahov, I Semnificația fizicii și matematicii în chestiuni de ordin religios și filozofic Harkov Art i Gompertz, Theodor gânditori greci Transl cu el D Jukovski T II Inc Art C i r k Ershov, A N Soluția problemei suferinței în literatura rusă din punct de vedere creștin Harkov Art Zhirmunsky, V Romantismul german și misticismul modern SPb Art C i r k Kant, I I Despre binecunoscutul proverb: "Acest lucru poate fi adevărat în teorie, dar nu este potrivit pentru practică" II Despre dreptul imaginar de a minți din filantropie Transl De mai sus Waldenberg SPb Art C o Kryuchkov, D Padun nu tăce SPb Art C k Lao Si Taô-te-King sau Scriptura despre moralitate Ed L N Tolstoi Transl D P Conissi Moscova Art C k Lesnevsky, S I Raționament logic SPb Art IG-r Biblioteca "Runivers" b CĂRȚI ȘI BROȘURI NOI Lyskov, I P Teoria literaturii în legătură cu lingvistica și psihologia actuală Moscova Art VSH-I- C p k Maliniak, Wladislaus Andreas Fricius Modrevius Ein Beitrag zur Geschichte der Staats-und Võlkerrechtstbeorien wien Art Mamelet, A Le relativisme philosophique chez Georg Simmel Paris Art IX + C fr s Marcinowski, J Lupta pentru nervi sănătoși RSnigoizdatelstvo "Știință" Moscova Art IV-J-I C o k Minin, P Misticismul și natura sa SergieÁb-Posad Art C k cu expediere k- Rainery, Giovanni Antonio Pedagogie în cinci cărți TI Moscova Art VI-f~ C p în legare Rubakin, HA Printre cărți Editura T IL Nauka Artă XV+ C P- Rubinstein, M M Eseu de psihologie pedagogică în legătură cu pedagogia generală Moscova Art IV-[- C p în legare Rudajew, B Mach und Hume Berlin Art Literatura rusă în istorie generală Emisiune L (decembrie , decembrie) Recenzie bibliografică editată de D N Egorov Moscova-Sankt Petersburg Art C o Selikhanovich, A Propedeutica filozofică în liceu Kiev Art C k Sirotinin, Andrey Rusia și slavii SPb Art HIF- C p J k Carte Trubetskoi, Evgheni Contemplarea lumii Vl S Solovyova T II și II Moscova Art XI - și C p Troitskaya, E M Necazuri viitoare Smolensk Art i-|~IV\ Ts k Ulyanov, N A Indexul literaturii de jurnal Editura "Știință" Moscova Art C ï r k FLURNOIS Principiile psihologiei religioase Kiev Art IL k Christesco, S Syntheses énergétiques de la Vie

et de l'Ame Paris pp C g fr cm Steiner, Rudolf Adevăr și știință, prolog la Filosofia libertății Moscova Art C o k Ero Calea spre autocunoașterea omului Moscova Art II-f- IL i p Biblioteca "Runivers" CĂRȚI ȘI BROȘURI NOI ^ Enciclopedia Științelor Filosofice Emisiune I Logica Cantitatea "Probleme moderne: Moscova x Artă C și r Yagodinsky, I I Opere ale lui Leibniz Elemente de filozofie secretă despre totalitatea lucrurilor Kazan Art XVI-f- C p Editura "Posrednik" Drescher L "Ce ar trebui să facă copiii noștri"? carte și eu C k)) " " " carte al -lea C k " " " "" carte al -lea C k " " " "" carte al -lea C k " " " "" carte al -lea C k Korotkova E "Să sculptăm" C gluma Ganzberg F "Munca creativă la școală" Ts o K Tsytovich V "Trezirea unui bărbat în tinerețe" C k Biblioteca "Runivers"